

**LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

Cilt XI / Volume XI
Sayı I / Issue I
Haziran 2020 / June 2020

**EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES**

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Dynamic Aid-Growth Relationship in Nigeria: A Two-Gap Approach
Nijerya’da Dış Yardım ve Büyüme Arasındaki Dinamik İlişki: Gap Yaklaşımı1-17

Tomiwa Adebayo, Abraham Ayobamiji Awosusi, Tolulope Ajayi

Generational Change in Business Owners’ Social Ties: The Case of Turkey
İşletme Sahiplerinin Sosyal Bağlarının Kuşaksal Değişimi: Türkiye Örneği.....18-40

Şule Erdem Tuzlukaya, H. Cenk Sözen, Selami Sargut

Politikacıların Hükümet Sistemi Tutumları Üzerine Bir Değerlendirme: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sekizinci Dönem Cumhuriyet Meclisi Üyeleri Örneği
An Evaluation of Politicians’ Attitudes Towards the Political System: The Case of Eighth-Term Members of the Turkish Republic of Northern Cyprus Assembly.....41-58

Figen Keskin

Kütüphanecilerin Mesleki Etik İlkelerine Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma: Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri Örneği
A Research on Librarians View of Professional Ethics Principles: Ankara University Library's Example.....59-81

Yasin Şeşen

Oyun Kültürünün Dijital Medyada Yansıması: “Advergaming” İçeriklerine Yönelik Bir Analiz
The Reflection of Game Culture in Digital Media: An Analysis on “Advergaming”
Content.....82-98

Hidaye Aydan (Silkü) Bilgiler, Şehriban Kayacan, Onur Tos

**LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ**

**EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES**

Cilt XI / Volume XI
Sayı I / Issue I
Haziran 2020 / June 2020

Sahibi / Owner

LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ / EUROPEAN UNIVERSITY OF LEFKE

Editör / Editor

Prof. Dr. Harun Şeşen

Yardımcı Editör / Vice Editor

Doç. Dr. Ali Dayıoğlu

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Oğuz KARAKARTAL

Prof. Dr. Carolina SMOCHINA

Doç. Dr. Derviş KIRIKKALELİ

Doç. Dr. Zihniye OKRAY

Doç. Dr. Elif Asude TUNCA

Doç. Dr. Ebru OĞURLU

Doç. Dr. Gözde İnal CAVLAN

Yrd. Doç. Dr. Fehiman EMİNER

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Akif TABAK (Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Prof. Dr. Belkıs TARHAN (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Prof. Dr. Cem TANOVA (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. Fatih ÇETİN (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Prof. Dr. Gencay ŞAYLAN (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Prof. Dr. H. Nejat BASIM (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Himmet KARADAL (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. Hulusi Cenk SÖZEN (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim S. MERT (Antalya Bilim Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat DEMİR (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN (Yakın Doğu Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuri ERİŞGİN (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Prof. Dr. Saadettin YILDIZ (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Prof. Dr. Serhat BURMAOĞLU (Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper ÖZÜN (Oxford Üniversitesi)

Doç. Dr. Elif ŞEŞEN (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Doç. Dr. Emine TAHSİN (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Hakan GÜNEŞ (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. İhsan TAYHANİ (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Doç. Dr. Yavuz ERDOĞAN (Lefke Avrupa Üniversitesi)

Kapak Tasarımı / Cover
Bülent BİLGİN

Yazışma Adresi / Correspondance
Lefke Avrupa Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Gemikonağı – Lefke
KKTC

European University of Lefke
Journal of Social Sciences
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Gemikonağı – Lefke – TRNC
Mersin 10 TURKEY
İletişim / Contacts
+ 90 392 660 20 00
jss@eul.edu.tr
<http://dergipark.gov.tr/euljss>
<http://en.lau.edu.tr/euljss/>

ISSN: 1309 – 2294
e-ISSN: 2148 – 8169

LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi iki hakemli bir dergidir / EUL Journal of Social Sciences is a double blind peer-reviewed journal.

Sosyal Bilimler Dergisi EBSCOhost, ROAD ve SOBIAD tarafından indekslenmektedir / EUL Journal of Social Sciences is indexed in EBSCOhost, ROAD and SOBIAD.

Subscriptions / Abonelik

Yıllık 50 TL olan abonelik bedeli İş Bankası LAÜ Şubesi 6806199 numaralı, Lefke Avrupa Üniversitesi hesabına yatırıldıktan sonra adres bilgisi dergimize iletilmelidir / Subscribers are required to notify us after depositing an annual fee of 50 TL to the following bank account: İş Bank LAÜ Branch, account number 6806199, account owner European University of Lefke.
(IBAN: TR27 0006 4000 0016 8060 0001 99)

UYARI

Tüm yayın hakları saklıdır. Bu derginin hiçbir bölümü, LAÜ'den alınmış yazılı izin olmaksızın hiçbir biçimde ve hiçbir yöntemle yeniden üretilemez ve dağıtılamaz. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisinde ileri sürülen görüşler ve ifadeler tamamen yazarlara aittir. Dergide yayınlanmış olması, bu görüş ve ifadelerin editör veya LAÜ tarafından benimsendiği anlamına gelmez.

DISCLAIMER

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced and disseminated in any means without the prior written permission of the EUL. Statements and opinions appearing in the EUL Journal of Social Sciences are solely those of the authors and do not imply endorsement by the editors, advisors or referees of the journal, or the EUL.

DYNAMIC AID-GROWTH RELATIONSHIP IN NIGERIA: A TWO-GAP APPROACH

NİJERYA'DA DIŞ YARDIM VE BÜYÜME ARASINDAKİ DİNAMİK İLİŞKİ: GAP YAKLAŞIMI

PhD. Cand. Tomiwa ADEBAYO
Cyprus International University
Department of Business Administration
twaikline@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0094-1778

Abraham Ayobamiji AWOSUSI
Near East University
Graduate School of Social Sciences
awosusiyobamiji@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3533-9181

Tolulope AJAYI
European University of Lefke
M.A. Graduate International Economics and Finance
toluajayo@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1745-6122

Received 01 February 2020 - Accepted 22 May 2020
Gönderim 01 Şubat 2020 - Kabul 22 Mayıs 2020

Abstract: *This study aims to critically analyze the dynamic aid-growth interaction in Nigeria by revisiting the two-gap framework. The study utilized various unit root tests to verify the integration order of indicators utilized. The variables are integrated at a mixed level i.e. $I(0)$ and $I(1)$ thus, ARDL techniques were utilized to investigate the short and long-run interactions. Furthermore, a robustness check was carried out by utilizing FMOLS and DOLS. Findings of the FMOLS, and DOLS comply with the ARDL estimate. In the long run; (i) foreign aid, gross domestic saving and gross capital formation have positive and significant relationship with GDP growth while trade has an insignificant association with GDP growth; (ii) In the short run, all the independent variables have positive and significant link with GDP growth with the exemption of trade; (iii) the FMOLS and DOLS affirms the findings of the ARDL long-run estimate; and (iv) since trade has an insignificant relationship with GDP growth, this study refute the two-gap theory in the case of Nigeria. Recommendations are put forward based on the findings.*

Keywords: *aid, growth, two-gap framework, ARDL, capital formation.*

Öz: *Bu çalışma, Nijerya'daki yardımlar ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi ikili açık yaklaşımı ile analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada birim kök testleri bütünleşme sıralamsının belirlenmesi amacı ile uygulanmıştır. Yapılan testler, bütünleşmenin $I(0)$ ve $I(1)$ gibi farklı sıralamlarda gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle kısa ve uzun dönem etkileşimi ortaya koymak için ARDL modelinden yararlanılmıştır. Doğruluğundan emin olmak için FMOLS ve DOLS analizleri uygulanmış ve elde edilen sonuçların ARDL bulgularını desteklediği görülmüştür. Uzun dönemde; (i) dış yardımlar, tasarruflar ve sermaye birikiminin GSYİH büyüme oranı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu ancak ticaretin anlamlı bir ilişkiye sahip olmadığı; (ii) kısa dönemde ise ticaret hariç, tüm bağımsız değişkenler ile GSYİH arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu; (iii) FMOLS ve DOLS sonuçları uzun dönem ARDL tahminlerini doğruladığı ve (iv) ticaret ve GSYİH arasında anlamlı bir*

ilişki bulunmaması nedeni ile çalışma ikili açık modelini Nijerya için doğrulanmadığı sonuçları elde edilmiştir. Bulgular doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: yardım, büyüme, ikili açık modeli, ARDL, sermaye birikimi.

INTRODUCTION

Over the years, foreign aid is used mostly by developing countries for the improvement of their economy and poverty alleviation such countries include Japan, Germany, and South Korea after the Second World War. Though most developing countries failed to utilize foreign assistance effectively for economic growth. This is a result of corruption, political turmoil, thus, raising the question of whether foreign assistance causes growth. According to the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the main purpose of Official Development Assistance (ODA) for developing nations is economic development and welfare. There are several ways through which aid can be disbursed, such as; bilateral means, donor to recipient, or via multilateral development agencies including World Bank (WB), International Monetary Fund (IMF), and the United Nations (UN). Foreign aid is classified into two namely grant and loan. The major focus of this paper is the grant.

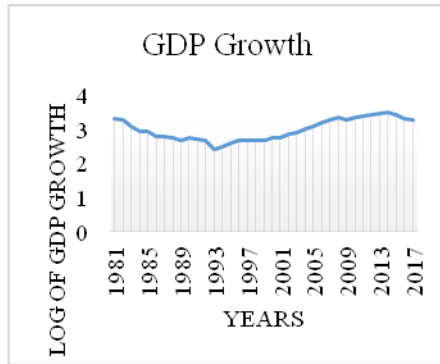

Figure 1: Economic Growth

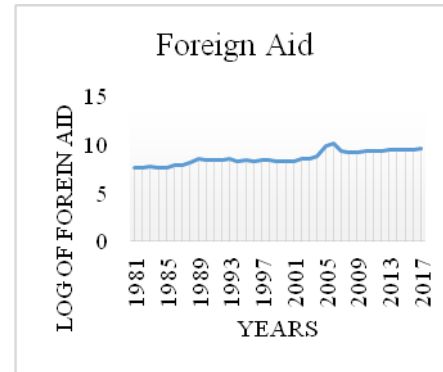

Figure 2: Foreign Aid

Nigeria is categorized as the biggest economy in Africa and ranked 27th globally with a gross domestic product standing at US\$ 375 billion in 2017 (World Bank, 2020). Though GDP per Capita stood at US\$ 1.986 in 2017, it falls from an all-time high of US\$ 3.222 in 2014. The trend of GDP per capita and Net Official Development Assistance received between 1960 to 2017 is illustrated by fig.1 and 2 respectively. From Figs. 1 & 2, it is evident that between 1981 and 1982 the per capita GDP of Nigeria increased with a sharp decline in 1983 which is a result of the financial crisis it faced between 1983 and 1985. This decrease continues until 1991 before constant growth between 1991 and 2014 (World Bank, 2020). In regards to ODA, there is a steady increase in ODA from 1960 with a drastic jump in 2006 which is major as a result of debt relief for *Nigeria*. Over the years, Nigeria has continuously received foreign

assistance from several donors (World Bank, 2020). This ineffectiveness of aid towards GDP growth is a result of several factors including inconsistency policies, political crises, instability in macroeconomic variables, and poor framework by government. However, this study only focuses on the macroeconomic factors influencing economic growth in Nigeria. As a result of inconclusiveness in the Aid-Growth interaction, this paper empirically investigates mainly the Aid-Growth interaction in Nigeria by employing ARDL techniques, and the FMOLS, and DOLS as a robustness check to verify this interaction. Therefore, this paper is divided into five segments. Segment 2 illustrates reviews on literature; segment 3 portrays data and methodology used; segment 4 illustrates the estimation of data and interpretation; segment 5 presents conclusion and study recommendations.

1. LITERATURE REVIEW

This section of the paper is divided into two distinct parts namely; the theoretical background which entails the theoretical foundation of the study and the study synopsis which discuss in detail previous studies on the topic.

1.1. Theoretical Review

This paper revisited the two-gap which is an improvement over the Harrod-Domar growth model which states that the gap between investment and savings can be filled by foreign assistance. According to this theory, investment and saving gap (I-S), and the import and export gap (M-X) must be filled by developing economies. The notion behind this theory is that when this gap is filled that is the I-S, and M-X, developing economies will experience economic growth (Chenery & Strout, 1966). In accountancy procedures, both identities are utilized for investment and savings (I-S), and import and export gap (M-X). As it is widely recognized, if a nation's saving is less than investment, the balance of payment deficit will arise. Also, the same thing will occur if the import is more than export in an economy. As Chenery (1967) stated, both investment and saving gap, and import and export gap can be breached by foreign assistance to attain necessary GDP growth in a country. Therefore, foreign assistance is vital to breach this gap. The equation below illustrates how foreign aid fills both the two gaps.

$$E = Y = I - S = M - X = F \quad (1)$$

In equation 1 equation domestic expenditure is illustrated by E, the output is denoted by Y, investments is represented by I, savings is indicated by S, imports is illustrated by M, X stands for export, and F for net capital inflow; foreign assistance F is needed to breach this gap.

1.2. Empirical Review

Many studies have been done on the association between foreign aid and GDP growth. However, the result various due to the different methodology utilized, the period of study, and country or countries of study giving birth to dissimilar result on Aid-

Growth interaction. This section is divided into three different segments based on the three perspectives found between foreign aid and GDP growth by several studies. The first perspective observed positive Aid-Growth interaction (Sohail, 2012; Kargbo, 2012; Paul *et al.*, 2016; Mohapatra *et al.*, 2016; Minoiu & Reddy, 2009; Hotouom, 2015; Abdu, 2015; Ojiambo, 2013; Trinh, 2014; and Oyinbor *et al.*, 2018). The second perspective observed negative Aid-Growth association (Dimanche, 2010; Kabete, 2008; Aghoutane & Karim, (2017); Ali *et al.*, 2013; Sheikh, 2014; Girma 2015; Mbah & Amassoma, 2014). The last perspective observed insignificant Aid-Growth interaction (Tekin, 2012; Hossain & Mitra, 2013; Al Foul, 2013; Ramadhan *et al.*, 2016, Fashina *et al.*, 2018). The Table 1 below illustrates the study synopsis.

Table 1: Summary of the Study Synopsis				
Investigator(s)	Nation (s) & Study Period	Econometric Model	Technique(s) Utilized	Findings
Aid-growth Positive Relationship				
Minoiu and Reddy, (2009)	Emerging economies 1973 to 2007	$Y_t = \beta_0 + \beta_1 DEV.AIDT + \varepsilon_t$	OLS. & 2SLS.	AID→Y AID→Y
Sohail, (2012)	Many Emerging economies 1973 to 2007	$Y_t = \beta_0 + \beta_1 AIDt + \beta_2 EDU.SECT + \varepsilon_t$	Pooled OLS, & GMM.	AID→Y
Kargbo, (2012)	Sierra Leone, 1970 to 2007	$Y_t = \beta_0 + \beta_1 AIDt + \beta_2 PI + \beta_3 POLt + \beta_4 PRORt + \varepsilon_t$	ARDL	AID→Y
Mohamed <i>et al.</i> , (2016)	India 1970 to 2014	$Y = \beta_0 + \beta_1 AID + \beta_2 PI + \beta_3 TOP + \beta_4 GCF + \beta_5 INF.R + \beta_6 GOEX + \varepsilon_t$	ARDL, VECM, Granger causality & variance Decom.	AID→Y AID → EDU AID→ GOE AID→ TOP AID→ EDU
Paul <i>et al.</i> , (2016)	Ghana 1972 to 2012	$Y = \beta_0 + \beta_1 FAID + \beta_2 LB + \beta_3 CAPt + \beta_4 GEP + \varepsilon_t$	ARDL, VECM, & Variance Decom.	LLP→Y FAID→Y
Kargbo, (2012)	Sierra Leone 1970 to 2007	$Y = \beta_0 + \beta_1 AIDt + \beta_2 PI + \beta_3 POLt + \beta_4 PRORt + \varepsilon_t$	ARDL	FAID → Y

Hotouom (2015)	Tanzania. 1987 to 2013	$Y = \beta_0 + \beta_1(INVGDpt) + \beta_2POP_{gr} + \beta_3FAIDt + \beta_4POLICYt + \beta_5(FAID*POL) + \epsilon t$	VAR	FAID→Y INV→Y
Abdu, (2015)	India 1981 to 2011	$Y = \beta_0 + \beta_1AIDt + \beta_2.GDS + \epsilon t$	OLS & VAR	AID→Y GDS→Y
Ojiambo, (2013)	Kenya 1966 to 2011	$Y = \beta_0 + \beta_1ODAt + \beta_2PIV + \beta_3MAC.POL + \beta_4NS + \epsilon t$	OLS	ODA→PINV ODA→Y INV→Y NS→Y
Trinh, (2014)	Vietnam 1993 to 2012	$Y = \beta_0 + \beta_1ODAt + \beta_2PINVt + \epsilon t$	ARDL	ODA→Y INV→Y
Negative Aid-Growth Relationship				
Dimanche, (2010)	79 emerging economies	$Y = \beta_0 + \beta_1ODAt + \beta_2FDI + \beta_3EDU + \epsilon t$	PLSEM	ODA →Y ODA→FDI ODA→EDU
Kabete, (2008)	Tanzania 1990-2004	$Y = \beta_0 + \beta_1AIDt + \beta_2TDS + \beta_3EXPt + \beta_4NSt + \epsilon t$	OLS	AID →Y EXP→Y NS →Y
Aghoutane & Karim (2017)	Morocco 1981-2014	$GDP = \beta_0 + \beta_1ODAt + \beta_2INV + \beta_3EXPt + \epsilon t$	Johansen Cointegration, & VECM.	FAID →Y
Ali <i>et al.</i> , (2018)	Ethiopia 1991-2015	$Y = \beta_0 + \beta_1ODAt + e$ $FAID = \beta_0 + \beta_1FDIt + e$ $FAID = \beta_0 + \beta_1UNEMPt + e$ $FAID = \beta_0 + \beta_1COR.Rt + e$ $FAID = \beta_0 + \beta_1DEM.Rt + e$	OLS	ODA→Y FDI→ ODA UEM→ODA COR→ ODA DEM→ODA
Sheikh, (2014)	Sub-Sahara. Africa economies 2000 to 2012	$Yt = \beta_0 + \beta_1AIDt + \beta_2FDI + \beta_3EDU.SECt + \epsilon t$	PLSEM	AID→Y EDU→Y FDI →Y
Girma, (2015).	Ethiopia 1974 to 2011	$Y = \beta_0 + \beta_1FAID + \beta_2GDS + \beta_3POP + \beta_4INVt + \beta_5INF.R + \epsilon t$	ARDL, & ECM,	FAID →Y POL→Y GDS→Y
Mbah & Amassoma (2014)	Nigeria. 1981 to 2012	$Y = \beta_0 + \beta_1AID + \beta_2INV + \beta_3EXPt + \beta_4IMPt + \epsilon t$	OLS, Johansen Coint.	FAID →Y INV→Y
Aid-Growth Insignificant Relationship				
Hossain & Mitra, 2013	33 Africa emerging economies	$Y = \beta_0 + \beta_1FAID + \beta_2GDS + \beta_3POP + \beta_4INVt + \beta_5INF.R + \epsilon t$	Bounds Coint., Granger Causality	AID→ Y Y → TOP GOE → Y GCF → Y

			Test	TO → Y
Ramadhana <i>et al.</i> , (2016)	Tanzania	$Y = \beta_0 + \beta_1 AID + \epsilon_t$	ARDL, Granger causality	AID → Y
Tekin, (2012)	Less Developed economies	$Y = \beta_0 + \beta_{1F} AID + \epsilon_t$	Panel Granger causality	FAID → Y
Al Foul, (2013)	Jordan, & Egypt	$Y = \beta_0 + \beta_1 AID + \epsilon_t$	Panel Coint. & Granger Causality	AID → Y
Fashina <i>et al.</i> , (2018)	Nigeria	$Y = \beta_0 + \beta_1 AID + \beta_2 GCF + \epsilon_t$	Engle-Granger, VECM	FAID → Y GCF → Y

Source: Investigators Compilation.

Though numerous studies have been carried out globally and in Nigeria about the Aid-Growth relationship showing different results. This study employs the FMOLS and DOLS has a robustness test to affirm the ARDL estimate utilizing yearly data covering 36 years (between 1981 and 2017) which has not been done before in the case of Nigeria.

2. DESCRIPTION OF DATA AND METHODOLOGY

This paper makes use of yearly data covering 37 years (1981 to 2017). The time-series data (GDP per Capita, Gross capital formation, trade, and Foreign aid and Gross domestic savings) utilized were logged. This is done to reduce skewness in the data. The GDP per Capita, gross domestic savings, and gross capital formation were obtained from the Central Bank of Nigeria database whereas the foreign aid, and trade data were sourced from the World bank database. Economic growth is a measure used in breaking down a nation's GDP per person. Globally, it is used when measuring a nation's prosperity.

2.1. Descriptive Statistics

For data to mirror a normal distribution, the skewness must be close to 0. Thus, looking at table 2 above, all the variables utilized mirror a normal distribution. Furthermore, the kurtosis must be less or equal to 3 for data to show a normal distribution. Hence data used shows a normal distribution since its values are less than the 3 benchmarks.

	Variables				
	Economic Growth	Foreign Aid	Gross Domestic Saving	Gross Capital Formation	Trade
	Y	FAID	GDS	GCF	TR
Mean	2.7507	8.2817	10.64832	11.04272	1.610088
Median	2.7426	8.1269	10.55306	10.95055	1.694432
Max	3.5087	10.058	11.16586	11.73349	2.639872
Min	1.9682	7.3163	10.10011	10.41451	0.732546
Std-Dev	0.4573	0.7067	0.308765	0.407222	0.469067
Skewness.	-0.1473	0.7503	0.115406	0.337195	-0.111714
Kurtosis.	2.0713	2.4746	1.760713	1.659207	1.242167
Jarque-Bera	6.1099	2.2940	3.472646	2.449874	0.537362
Pro.	0.0471	0.3175	0.293776	0.176167	0.537362
Ob.	37	37	37	37	37

Source: Investigators Compilation

2.2. Research Procedures

This study used the ARDL techniques to verify the long and short-run interaction between the dependent and the independent variables to verify interaction in the long run and short run. This study improved on the work of Kolawole, (2013) by incorporating gross domestic savings to his model and utilizing different techniques.

Thus, the economic function of this study is written as;

$$Y = f(FAID, GDS, GCF, TR) \quad (2)$$

The economic model of the study is described beneath;

$$Y = \vartheta_0 + \vartheta_1 FAID + \vartheta_2 GDS + \vartheta_3 GCF + \vartheta_4 TR \quad (3)$$

From the above economic model, the econometric model is formulated as

$$Y = \vartheta_0 + \vartheta_1 FAID + \vartheta_2 GDS + \vartheta_3 GCF + \vartheta_4 TR + \varepsilon \quad (4)$$

In equation 4, the constant term is represented by ϑ_0 , whereas, long-term elasticity is indicated by $\vartheta_1, \vartheta_2, \vartheta_3$, and ϑ_4 concerning the independent variables, and the error term of the model is denoted by ε . Furthermore, Y stands for GDP growth, FAID indicates foreign aid, GDS stands for gross domestic savings, GCF illustrates gross capital formation, and TR mirrors trade equation 4 will be utilized to verify the interconnection between GDP growth, and foreign aid, gross domestic savings, gross capital formation, and trade. It generally observed that non-stationary data gives an unreliable estimate, bias, and spurious regression result (Granger and Newbold, 1974). Hence, to eradicate

these problems, variables utilized were subjected to different unit root tests including; Augmented Dickey-Fuller (ADF) (Dickey & Fuller, 1981), Phillips-Perron (PP) (Perron & Ng, 1996), KPSS unit root test (Kwiatkowski *et al.* 1992) and more recent Zivot-Andrew (ZA) test proposed by Zivot & Andrews (2002). The advantage Zivot-Andrew unit root test has over the others is that it checks for one structural break in time series. When the data are found to be stationary the next step is to check if they are cointegrated in the long-run. It is generally accepted that when data are stationary at a mixed level i.e. 1(O), and 1(I) and not 1(2) the ARDL cointegration test proposed by Pesaran *et al.* (2001) is more suitable to explore the cointegration in the long run. This test has an advantage because it generates a result that is reliable and not biased (Narayan & Smyth, 2004). ARDL test follows Narayan and Narayan (2005) F distribution utilizing critical values proposed by Pesaran and Timmermann (2005). The ARDL long-run interaction is written as follows;

$$\Delta Y_t = \vartheta_0 + \sum_{i=1}^l \vartheta_1 \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta FAID_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta GDS_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta GCF_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_3 \Delta TR_{t-i} + \varepsilon_{t-i} \quad (5)$$

After the interaction in the long-run is established, ECM which is the error correction model proposed by Engle and Granger (1987) will be used to explore the interaction between Y, FAID, GDS, GCF, and TR by utilizing the coefficients in the short-run and ECT. This will lead to the incorporation of ECM into the ARDL. Thus, the new equation is depicted below;

$$\Delta Y_t = \vartheta_0 + \sum_{i=1}^l \vartheta_1 \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta FAID_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta GDS_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_2 \Delta GCF_{t-i} + \sum_{i=1}^l \vartheta_3 \Delta TR_{t-i} + \omega ECT_{t-1} \varepsilon_{t-i} \quad (6)$$

In equation 6 above, the first difference operator is illustrated by Δ , ϑ_i ($i = 1 \dots 5$) shows indicator coefficients in the short run, the maximum lag of the ARDL framework is denoted by l , an error correction term is denoted by ωECT_{t-1} , ε stands for error term and time is denoted by t . Furthermore, as a robust test, The FMOLS and DOLS are utilized. The FMOLS and DOLS framework are also OLS estimators which are partial in their estimates as a result of problems such as; serial correlation multicollinearity, and endogeneity (Stock & Watson 1993; and Masih & Masih 1996).

3. INTERPRETATION OF DATA

Analyzing order of integration order is the first analysis carried out by utilizing ADF, PP, DF-GLS, KPSS, and Zivot-Andrews unit root tests to explore the interaction between GDP growth and foreign aid, Gross capital formation, and trade. The unit root tests were carried out at level and trend respectively.

Table 3: Unit root test					
At Level (Trend & Intercept)					
	Y	FAID	TR	GCF	GDS
ADF	-	-3.4954***	-	-	-
PP	-	-	-	-	-
DF-GLS	-	-3.5996**	-2.3053	-2.9038***	-
KPSS	0.1613**	-	0.1374***	-	-
ZA	-	-	-	-	-
1st Difference (Trend & Intercept)					
ADF	-7.0659*	-	-7.3800*	-6.2939*	-6.0812*
PP	-6.7892*	-4.8387*	-7.5420*	-6.3650*	-4.6754*
DF-GLS	-3.8970*	-	-5.1479*	-	-6.2673*
KPSS	-	0.1670**	-	0.1290***	0.1517**
ZA	-9.1519* [2006]	-5.9011* [2009]	-9.4430* [1988]	-7.4573* [1985]	-7.819* [2007]
Notes: *,** and ***stands for statistical significance at the 1% 5% , and 10%levels, correspondingly. [] stands for structural break year					

Source: Investigators Compilation

Table 2 depicts the integration order of the indicators utilized. Since data are stationary at a mixed level i.e. I(0), and I(1) and not I(2), the Bounds test for cointegration based on the ARDL approach is employed.

3.1. ARDL Bound Test for Co-integration

Table 4: ARDL Bound Test for Co-integration		
Case 3: Unrestricted intercept. & no trend.		
Estimation of Model	Y = f(FAID, GDS, GCF, TR)	
Lag structure	3, 3, 1, 3, 3	
F-statistics	6.97*	
Level of Significance	Critical bounds levels	
	Lower Bound	Upper Bound
10%	2.45	3.52
5%	2.86	4.01
1%	3.74	5.06

The above table mirrors the ARDL bounds test results between Y, and FAID, GDS, GCF, and TR. The null hypothesis of no cointegration, in the long run, is rejected since the F-Statistic is more than the lower bound, and upper bound critical values. Therefore, in Nigeria, there is evidence of a long-run interaction between Y, and FAID, GDS, GCF, and TR. When cointegration between the dependent and independent indicators is confirmed, the next thing is to examine the long-run and short-run interaction between Y, and FAID, GDS, GCF, and TR using the ARDL technique. The next thing is to ascertain the long run and short-run relationship between the dependent and the independent variables.

3.2. ARDL Long and Short-run Estimates

Table 5: ARDL Long and Short-run Estimates		
Long-Run Estimation		
Variables	Coefficient	T-Prob.
Y	0.204	(2.623)**
FAID	0.004	(2.113)***
GDS	0.299	(14.787)*
GCF	0.674	(16.424)*
TR	0.001	(0.5162)
C	-4.085	(-5.0375)*
Short-Run Estimation		
ECT.(1)	-0.53	(-6.6015)*
D(FAID)	0.026	(3.200)*
D(GDS)	0.299	(17.203)*
D(GCF)	0.674	(19.759)*
R ²	0.99	
Adj. R ²	0.99	
S.E. of regression	0.01014	
Log-likelihood	120.6636	
Prob (F-stat)	0.0000	
Note: the significant levels of 1%, 5%, and 10% is represented by *, ** and *** correspondingly		

3.3. Robustness Check

This study employs the FMOLS, and DOLS to verify the robustness of the ARDL long-run estimates. As depicted in the table 5 the results of both FMOLS and DOLS concurs with the ARDL long-run estimates. The coefficients, p-value, and t-statistics are identical with the ARDL long-run outcome.

Table 6: Robust Check				
Variables	DOLS model		FMOLS model	
	Coeff	T-Prob.	Coeff	T-Prob.
Y	0.204	(2.9651)*	0.2188	(4.1020)*
FAID	0.0309	(2.3762)**	0.0298	(2.9967)*
GDS	0.2372	(3.7952)*	0.3026	(20.777)*
GCF	0.6743	(18.481)*	0.6811	(21.888)*
TR	0.0005	(0.3780)	0.0003	0.3178
C	-4.0857		-3.9732	
R ²	0.99		0.99	
Adj R ²	0.99		0.99	
S.E. of regression	0.0096		0.0098	

Note: 1% , 5%, & 10% significant are been denoted as *, **, ** respectively

The outcome of the FMOL and the DOL is in line with the estimate of ARDL long-run estimate as illustrated by table 5 and six respectively. At 10% level of significance, when other indicators are held constant, 1% increase in foreign aid will lead to 0.004% increase in GDP growth. This result is in line with findings of Minoiu & Reddy, (2009); Ismail & Adegbe, (2015); Geetilaxmi *et al.*, (2016); Paul *et al.*, (2016) and Oyinbor *et al.*, (2018). Gross domestic savings positively influence GDP growth at a significance level of 1%. This simply shows that increase in GDP growth by 0,299% is a result of GDS when other indicators are held constant. This outcome aligns with the outcome of Abdu (2015), Kabete (2008), Ojiambo (2013), and Girma (2015). GDP growth will increase by 0.674% when other variables are held constant except for gross capital formation. Therefore 1% increase in gross capital formation will lead to economic growth. this perspective aligns with Geetilaxmi *et al* (2016) Hotouom (2015), Stella & Ditimi (2014) Sharif & Mitra, (2013) Fashina *et al.*, (2018), and Oyinbor *et al.*, (2018). Also, trade does not have a significant influence on GDP growth. this finding does not correspond with the outcome of Geetilaxmi *et al.*, (2016) and Sharif & Mitra (2013). Therefore, this study finding refutes the two-gap theory in Nigeria. The ECM is expected to be statistically significant and negative. The coefficient of the ECM is -0.53 and significant which is as expected. Therefore, 53% of discrepancies in the previous year can be changed by the present year. Hence, in the long-run, there is convergence to equilibrium.

3.4. ARDL Diagnostic Test

Tests	Value (Prob)
J-B normality test (E)	0.534 (0.765)
Breusch-Godfrey LM test (F)	0.339 (0.7176)
Heteroscedasticity test (G)	0.9873 (0.5121)
Ramsey RESET (H)	0.7283 (0.406)

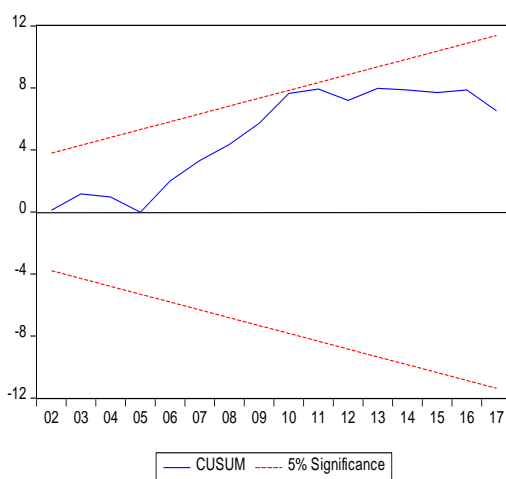

Figure 3: CUSUM

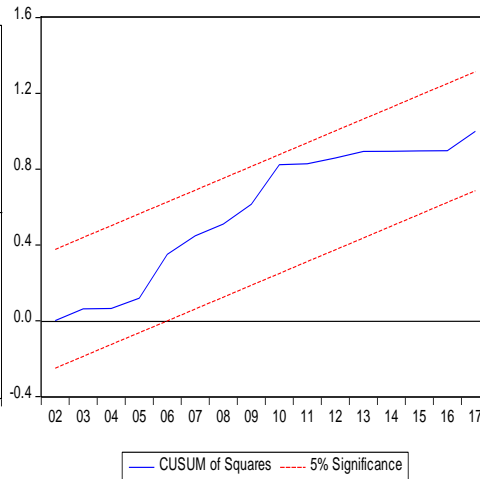

Figure 4: CUSUM of Squares

Based on the various diagnostics test; serial correlation test, normality test, and heteroscedasticity test, and Ramsey test carried out, the ARDL model is good. At a significance level of 5%, both the CUSUM and the CUSUM square show that the ARDL model is good. Therefore, policies can be recommended based on the findings of this study.

CONCLUSION, AND POLICY RECOMMENDATION

Due to the inconclusiveness in the Aid-Growth relationship, this study is exploring the Aid-Growth interaction in Nigeria based on the two-gap framework. Yearly data spanning between 1981 and 2017 was utilized to investigate this scenario. This research is premised on the two-gap theory which states that saving and investment gap, and import and export gap can be breached by foreign assistance. The investigators utilized the ARDL techniques to examine the long and short-run relationship between the dependent and independent indicators. Furthermore, the FMOLS and DOLS was used to verify the findings of the ARDL long-run estimate. Findings from this study reveal; (i) In the long run, foreign aid, gross domestic saving and gross capital formation have a positive and significant relationship with GDP growth while trade has an insignificant association with GDP growth; (ii) In the short run, all the independent variables have a

positive and significant link with GDP growth with the exemption of trade; (iii) the FMOLS and DOLS affirms the findings of the ARDL long-run estimate; and (iv) since trade has an insignificant relationship with GDP growth, this study refutes the two-gap theory in the case of Nigeria. Recommendations are put forward based on the findings from this study. They are; (i) it is generally accepted that increase in savings will lead to an increase in investment thereby leading to GDP growth. Hence, to promote savings, interest must be raised for investment promotion; (ii) good relation should be maintained by Nigeria with various foreign aid donors to reduce aid fluctuation since it impacts GDP growth positively; (iii) proper accountability, honesty, and unbiased, should be maintained so that this funds will be channeled to infrastructure, investment and productive activities to improve GDP growth in the country. Though this study makes use of a robust test, further studies should be carried out with the inclusion of more variables to verify this interaction.

REFERENCES

- Abdu, M. (2015), "Impact of Saving, Foreign Aid on Growth in India (1981-2011): A Perspective on Dual Gap Model", In Proceedings of the *International Symposium on Emerging Trends in Social Science Research*, 3-5.
- Aghoutane, K., & Karim, M. (2017), "The Impact of Foreign Aid on Economic Growth in Morocco: Econometric Analysis Using VECM", *International Journal of Economics and Finance*, 9(5): 87-93.
- Al-Foul, B. M. A. (2013), "Foreign Aid and Economic Growth in Egypt and Jordan: An Empirical Analysis", *The Global Journal of Finance and Economics*, 10(2): 225-231.
- Ali, S., & Ahmad, N. (2013), "A Time-Series Analysis of Foreign Aid and Income Inequality in Pakistan", *Global Journal of Management and Business Research*, 13(5): 11-20.
- Chenery, H. B & Strout, A. M. (1966), "Foreign Assistance and Economic Development", *The American Review*, 56(4): 679-733.
- Chenery, H. B. (1967), "Foreign Assistance and Economic Development" In *Capital Movements and Economic Development*, Palgrave Macmillan, London, 268-292.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979), "Distribution of The Estimators for Autoregressive Time Series With a Unit Root", *Journal of the American Statistical Association*, 74(366a): 427-431.
- Dimanche, K. S. (2010), "Foreign Aid and Economic Growth", Doctoral Dissertation, *Florida Atlantic University*, Honors College.
- Engle, R.F., and C.W. Granger. (1987), "Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing", *Econometrical: Journal of the Econometric Society*, 55(2): 251-276.
- Fashina, O. A., Asaleye, A. J., Ogunjobi, J. O., & Lawal, A. I. (2018), "Foreign Aid, Human Capital and Economic Growth Nexus: Evidence From Nigeria", *Journal of International Studies*, 11(2): 104-117.
- Girma, H. (2015), "The Impact of Foreign Aid on Economic Growth: Empirical Evidence From Ethiopia (1974-2011) Using ARDL Approach", *Journal of Research in Economics and International Finance*, 4(1): 1-12.
- Harrod, R. F. (1939), "An Essay in Dynamic Economics", *Economic Journal*, 49: 14-33.
- Hotouom, L. M. (2015), "The Effect of Foreign Aid on Economic Growth in Tanzania", https://www.researchgate.net/publication/283644604_The_Effect_of_foreign_aid_on_economic_growth_in_Tanzania, Retrieved: 21.01.2020.
- Hossain, M. S., & Mitra, R. (2013), "The Determinants of Economic Growth in Africa: A Dynamic Causality and Panel Cointegration Analysis", *Economic Analysis and Policy*, 43(2): 217.

- Kabete, C. N. (2008), "Foreign Aid and Economic Growth: The Case of Tanzania". *Institutes of Social Studies (ISS)*, Netherlands.
- Kargbo, P. (2012), "Impact of Foreign Aid on Economic Growth in Sierra Leone: Empirical Analysis", *United Nations University*, Working Paper No. 2012/07.
- Kolawole, B. O. (2013), "Foreign Assistance and Economic Growth in Nigeria: The Two-Gap Model Framework", *American International Journal of Contemporary Research*, 3(10): 153-160.
- Kwiatkowski, D., Phillips, P. C. B., Schmidt, P., Shin, Y. (1992), "Testing the Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root", *Journal of Econometrics*, 54(1-3): 159-178.M
- Masih, A. M., & Masih, R. (1996), "Energy Consumption, Real Income and Temporal Causality: Results From a Multi-Country Study Based on Cointegration and Error-Correction Modelling Techniques", *Energy Economics*, 18(3): 165-183.
- Mbah, S., & Amassoma, D. (2014), "The Linkage Between Foreign Aid and Economic Growth in Nigeria", *International Journal of Economic Practices and Theories*, 4: 1007-1017.
- Minoiu, C., & Reddy, S. (2009), "Development Aid and Economic Growth: A Positive Long-Run Relation", *Quarterly Review of Economics and Finance*, 50(2): 27-39.
- Mohapatra, G., Giri, A. K., & Sehrawat, M. (2016), "Foreign Aid, Macroeconomic Policies and Economic Growth Nexus in India: An ARDL Bounds Testing Approach", *Theoretical & Applied Economics*, 23(4): 183-202.
- Ojiambo, E., Oduor, J., Mburu, T., & Wawire, N. H. (2015), "Aid Unpredictability and Economic Growth in Kenya", *African Development Bank*, Working Paper Series No. 226.
- Onyibor, K., Bah, S. I., & Tomiwa, A. (2018), "Aid-Growth Relationship: Evidence from a Cointegration Analysis for the Five Poorest Countries of the World", *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2): 121-137.
- Phillips, P. C., & Perron, P. (1988), "Testing for a Unit Root in Time Series Regression", *Biometrika*, 75(2): 335-346.
- Ramadhan, A. A., Jian, Z. H., & Pacific, Y. K. T. (2016), "Impact of Foreign Aid on Tanzania Economic Growth-Time Series Approach", *Academy of Social Science Journal*, 1(6): 89-94.
- Sheikh Ahmed, Z. (2014), "The Effect of Foreign Aid on Economic Growth: A Cross Section Study on Aid to Sub-Saharan Africa", <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A764744&dswid=-3151>, Retrieved: 05.01.2020.
- Sohail, F. (2012), "Assessing Foreign Aid: The Case of Foreign Aid to the Education Sector", PhD Thesis, *University of Glasgow*.

Stock, J. H., & Watson, M. W. (1993), “A Simple Estimator of Cointegrating Vectors in Higher Order Integrated Systems”, *Econometrica: Journal of the Econometric Society*: 783-820.

Tekin, R. B. (2012), “Development Aid, Openness to Trade and Economic Growth in Least Developed Countries: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62: 716-721.

Trinh, T. (2014), “Foreign Aid and Economic Growth: The Impact of Aid on Determinants of Growth-The Case of Vietnam”, <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/15276>, Retrieved: 05.01.2020.

WorldBank, (2020), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS?locations=NG>The World Bank, New York, USA, 21.01.2020.

WorldBank, (2020), <https://data.worldbank.org/indicator/DT.TDS.DECT.CD?locations=NG> The World Bank, New York, USA.

Zivot, E., & Andrews, D. W. K. (2002), “Further Evidence on the Great Crash, The Oil-Price Shock, and The Unit-Root Hypothesis”, *Journal of Business & Economic Statistics*, 20(1): 25-44.

Tomiwa Adebayo, is a PhD student at Cyprus International University. His education is respectively as follows; Bachelor of Technology in Management and Accounting (Iadoke Akintola University of Technology Ogbomosho, Nigeria), Master of Art in International Economics and Finance (European University of Lefke, TRNC), Masters of Science in Economics (Girne American University, TRNC). He has an article published. His research interests consist of economic forecasting, developmental economics stability, and volatility in financial risks.

Tomiwa Adebayo, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, doktora öğrencisidir. Teknoloji yönetimi ve muhasebe alanında lisans, Lefke Avrupa Üniversitesi, Uluslararası Ekonomi ve Finans yüksek lisans ve Girne Amerikan Üniversitesi, Ekonomi yüksek lisans derecelerine sahiptir. Yayınlanmış çalışmaları bulunmaktadır. Ekonomik tahmin, kalkınma ekonomisi ve istikrar ile finansal risk, ilgi alanlarıdır.

Abraham Ayobamiji Awosusi is a currently undergoing his studies at the Graduate School of Social Sciences, Department of Economics at Near East University. His research interests consist of economic forecasting, energy economics, and developmental economics.

Abraham Ayobamiji Awosusi, Lefke Avrupa Üniversitesi Uluslararası Ekonomi ve Finans yüksek lisans derecesine aldıktan sonra Yakın Doğu Üniversitesinde lisansüstü araştırmalarını devam ettirmektedir. Ekonomik tahmin, kalkınma ekonomisi ve enerji ekonomisi ilgi alanlarıdır.

Tolulope Ajayi is a graduate of International Economics and Finance. His education is respectively as follows; Bachelor of Science in Demography and Social Statistics (Obafemi Awolowo University Ile-ife, Nigeria), Masters of Art in International Economics and Finance (European University of Lefke, TRNC). His research interest consists business economics, environmental and monetary economics.

Tolulope Ajayi, Demografi ve Sosyal İstatistik alanında lisans ve Lefke Avrupa Üniversitesi Uluslararası Ekonomi ve Finans yüksek lisans derecelerine sahiptir. İlgi alanları, işletme ekonomisi, çevre ekonomisi ve parasal ekonomidir.

GENERATIONAL CHANGE IN BUSINESS OWNERS' SOCIAL TIES: THE CASE OF TURKEY¹

İŞLETME SAHİPLERİNİN SOSYAL BAĞLARININ KUŞAKSAL DEĞİŞİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Assoc. Prof. Dr. Şule ERDEM TUZLUKAYA
Atılım University
Department of Management
sule.tuzlukaya@atilim.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8244-6396

Prof. Dr. H. Cenk SÖZEN
Başkent University
Department of Management
csozen@baskent.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9324-5557

Prof. Dr. Selami SARGUT
Başkent University
Department of Management
ssargut@baskent.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9337-1673

Received 16 February 2020 - Accepted 20 April 2020
Gönderim 16 Şubat 2020 - Kabul 20 Nisan 2020

Abstract: *The gap in the literature concerning the explanation of the dynamic nature of networks has inspired researchers to look for further explanations about network change and evolution. In consideration of this shortcoming, the social network analysis has been applied in this study, in order to investigate inter-organizational networks through the change of business owners' social ties from the first to second and third generations in Turkey. The findings suggest that intergenerational change results in a gradual disappearance of some of the relationships. The results also support that, when networks evolve and actors' positions change, the current benefits of the networks may also fade away.*

Keywords: *Network evolution, intergenerational change, interorganizational networks, network analysis, family-owned businesses, Turkey.*

Öz: *Ağdüzeneklerinin dinamik doğasının açıklanması ile ilgili yazındaki boşluk araştırmacılara ağdüzeneklerinin değişimi ve evrimi hakkında daha fazla açıklama aramaları için ilham vermektedir. Bu boşluk göz önünde bulundurularak, çalışmada, örgütlerarası ağdüzeneklerinin değişimi, Türkiye'deki işletme sahiplerinin sosyal bağlarının birinci kuşaktan, ikinci ve üçüncü kuşaklara doğru değişimi üzerinden sosyal ağdüzeneği analizi ile araştırılmaktadır. Bulgular, kuşaklararası değişimin bazı ilişkilerin kademeli olarak ortadan kalkmasına neden olduğunu göstermektedir. Sonuçlar ayrıca, ağdüzenekleri evrildiğinde ve aktörlerin konumları değiştiğinde, ağdüzeneklerinin mevcut faydalarının da kaybolabileceğini desteklemektedir.*

Anahtar Kelimeler: *Ağdüzeneği evrimi, kuşaklararası değişim, örgütlerarası ağdüzenekleri, sosyal ağdüzeneği analizi, aile işletmeleri, Türkiye.*

¹ The findings of this study were presented verbally at the 22nd National Management and Organization Congress, 22-24 May 2014, Konya-Turkey.

INTRODUCTION

Recently, there has been a growing interest in social networks, both in terms of theory and research methods, with many contributions from a variety of disciplines (Ghosh and Rosenkopf, 2015; Zaheer and Soda, 2009; Borgatti *et al.*, 2009; Bruggeman, 2008; Scott, 2002; Podolny, 2001; Mariotti and Delbridge, 2012; Pacheco *et al.*, 2010). The common issue related to the social network theory and its methods of analysis is the examination of the existence and features of relationships between the actors (Soda *et al.*, 2019; Nonino, 2013; Borgatti and Halgin, 2011; Kenis and Oerlemans, 2007). Very rarely, however, the issue of change has considered and it mainly remains outside the realm of such studies (Hoang and Antoncic, 2003; Soda *et al.*, 2019; Ripolles and Blesa, 2016). In the literature related to social network theory, there appears to be a lack of dynamic perspective (Bergenholtz and Waldstrøm, 2011).

In particular, the salient feature in the extended literature pertaining to the antecedents and outcomes of networks is that the studies handling the structure and positions of the actors within networks with a static approach are numerous. With this in mind, a novel aspect of this study is that it tends to have a closer look at inter-organizational network structuring through the concept of change, which has remained rather obscure in the research concerning network theory. A second novelty in this study is that, although the social network analysis is quite well-known in the literature of inter-organizational relationships, the application of this analysis for understanding the generational social network change is rather few.

In this regard, with the aim to contribute to the literature by filling above mentioned gap, the present paper suggests that the evolution of the dominant economic actors and boards of directors in organisations - in other words, the intergenerational changes in organisations - can alter the characteristics of network relations at the interorganisational level.

1. EVOLUTION OF INTERORGANIZATIONAL NETWORKS

The starting point of the systematic analysis of social networks is based on Moreno's 1930's research (Borgatti *et al.*, 2009; Bruggeman, 2008). Up to now, many researchers have drawn attention to the importance of social relationships, the presence of interactions and relationships, plus their impact on economic activity (Granovetter, 1985; Burt, 1992). The research on the networks over the past few decades revives Moreno's findings as well as the other well-known works, such as Granovetter's weak-ties approach (Scott, 2002; Bruggeman, 2008). Within this well-developed research field, one may find different levels of analysis from micro to macro as intra-organizational, organizational, and, inter-organisational (Raider and Krackhard, 2001; Gulati *et al.*, 2002; Baker and Faulkner, 2002). The common point of all studies as Kenis and Oerlemans (2007: 290) stated is, "rather than examining actors in isolation, the social network perspective sees actors as embedded within networks of interconnected

relationships that provide opportunities for, as well as constraints on, behavior". Also, in many studies, the focus on the embeddedness of actors within social relations and the impact of relationships on economic activities (Granovetter, 1985; Uzzi, 1996) makes the concept of social networks a priority. The concept of social capital characterizes the potential tangible and intangible resources that can be obtained from social networks; plus it identifies several relationships and opportunities in this respect (Bueno *et al.*, 2004; Sargut *et al.*, 2007).

Focusing on the nature of the relationship between the actors requires examining the different functions served by different types of these relationships (Kenis and Oerlemans, 2007; Podolny, 2005). However, what type of relationship may benefit which actor is debatable. The basis of the discussions inspiring many researchers is the opposition between those regarding closure and those about structural holes (Burt, 2005; Burt, 1992). For example, a dense network of relationships in closed networks may secure the flow of information (Burt, 2005). However, closeness increases confidence but it may also hinder identifying and investing in opportunities (Brass *et al.*, 2004; Burt, 2010). The decreasing variety and increasing homogeneity in closed networks, according to Burt (2005), affects negatively the recognition of alternatives within network structure by the actors. On the other hand, weak ties may provide non-redundant information flow with different alternatives and significantly expand the social capital (Lin, 2005; Burt, 2005; Burt, 2010; Sargut, 2006). Due to closure, clusters in social fields allow the emergence of structural holes in time (Burt, 2007). According to Burt (1992), structural holes between clusters affect the information flow negatively. However, some actors to appear as brokers, and/or boundary-spanners and, as skillful actors, they can bind different clusters for cooperation and create new remarkable sets of meanings (McEvily and Zaheer, 1999; Kadushin, 2002). Such skillful actors are also defined as "Tertius Gaudens" (Burt, 1992). Therefore, besides the advantages and disadvantages of strong and weak ties approaches, the position of the actors is also crucial. The ones with the most linkages in networks are positioned at the center, and, actors with a high degree of centrality generally have close relationships with others, greater linkages, and better advantages for reaching resources. Based on this, they have such priorities as innovation, control over the resource flow, information richness, power, trust, etc. (Gargiulo *et al.*, 2000).

However, it is obvious that the above-mentioned researches in the field, mainly leave the evolution discussion out of the debates (Ahuja *et al.*, 2012). The existing research related to network outcomes, network relationships, and tie formation is well developed, however, limited consideration has been paid to seeing how and why networks rise, develop and change (Zaheer and Soda, 2009). Thus, by focusing on the static properties of networks, it is only possible to obtain limited information. For example, the benefits of close networks may be temporary (Mariotti and Delbridge, 2012), or the actors' positions may be changed as the structure evolves (Kim *et al.*, 2006). Therefore, it is of the utmost importance to observe these networks from a dynamic perspective and to assess how they evolve.

As inter-organizational relationships emerge, dissolve and re-emerge continuously, we may consider network evolution as the dissolution and/or renewal of old partnerships and also as the formation of the previously non-existent ones. Although the organizations due to excessive institutionalization throughout their life cycles may become immobilized in time, they also try to increase the possibility of unlocking such a loop, to prevent the threat of closure.

There can be different reasons for the evolution of inter-organizational networks. The progress of an organization's lifecycle, as well as the uncertain environmental conditions, lead to its updating of relationships with others, through which process it is critical to renew partnerships, add new ones, and sustain all connections. Thus, organizations should search for new knowledge and opportunities to make room for further development and increase performance (Kim *et al.*, 2006; Ahuja *et al.*, 2012). Generally speaking, organizations are inclined to create new relationships, especially when faced with problems in accessing necessary resources and/or if dissatisfied with current partnerships. Accordingly, organizations observe structural holes for creating open networks, and they maintain this as a strategy (Gulati and Gargiulo, 1999). When the new knowledge and other resources obtained in this way, come together with the current one, also a hybrid structure emerges. Consequently, the type and choice of past relationships will have an imprinting effect on future ones. Such a network may reflect its predecessors (Zaheer and Soda, 2009) as it has been conceptualized as the “shadow of the past” and/or “network memory” by Soda *et al.*, (2004: 893).

2. INTERGENERATIONAL CHANGE: FROM ENTREPRENEURS TO THE SECOND AND THIRD GENERATIONS

For an understanding of the effects of intergenerational change on the inter-organizational networks, we need to identify primarily what is implied by the term ‘intergenerational change’. Therefore, in this part of the study, we focus on defining the mechanism of the generational change, by accommodating different approaches to dealing with generational change.

There are different approaches towards the explanation of the intergenerational change in the literature and within different fields (Hite and Hesterly, 2001). In most of these studies, time appears as an important variable. The issue of change is discussed in line with the organizational lifecycle – that is, from the establishment to growth and maturity stages. Thus, one may witness the importance of personal relationships as core memberships at the establishment stage, and then at the growth and maturity stages, it is the business relationships that gain core values (Leung, 2003; Hite and Hesterly, 2001). In most studies, the time spent by organizations through their lifecycles is associated with the evolution of their social networks. However, the critical issue related to these studies is that it is not clear which type of network is valuable in which stage of the organizational lifecycle. The main reason for this, according to Hite and Hesterly (2001), is the static approach towards the analysis of these networks. Furthermore, the lifecycle approach has difficulty explaining clearly the transitions between the stages. While

organizations go through their lifecycles, the contextual factors they are embedded in, the dominant economic actors, and intraorganizational changes occur inevitably. Therefore, it is important to examine the network changes by considering generational changes. The change of generations at the managerial level in organizations has an impact on the nature of the connections to be formed with others. During the change process, the survival of an institution depends on existing and potential relationships with others. Furthermore, it should not concentrate on sustaining futile relations.

2.1. First-generation Organizations: Foundation Period and Dominant Embedded Relationships

The first generations are the founders, e.i entrepreneurs. The term entrepreneur is mainly considered equal to owning a firm or establishing new ones. Embedded relations are very useful for entrepreneurs since they need to access resources and cope with environmental uncertainties. Hansen (1999) and Hite and Hesterly (2001) highlight the importance of the founders/entrepreneurs' direct and personal ties, specifically in the entrepreneurial period of the organizations. The potential partners, knowing the founders' skills and abilities, may use such information as reference (Hallen, 2008). At this stage, strong and direct ties are very important for creating legitimacy.

In first-generation organizations, family members have more power compared to subsequent generations. Such power is strengthened, according to their interest in control within the group. This generation historically has long-term experience and expertise in the core sectors of growth. Family members develop group-specific expertise, particularly in the first generation, as they have multiple managerial positions in the group's headquarters or group affiliates. When group-specific information is accumulated by the first generations, it is transferred to new generations in an informal family environment instead of formal channels (Yıldırım-Öktem, 2010).

However, the first generation may prefer to focus on direct and established relationships too much, instead of indirect and uncertain ones. Even though such strong and direct relationships are beneficial throughout the foundation period, they may bring about social network structure homogeneity and, in time, the organization can be trapped in its circle of networks. When this happens, it may cause the entrepreneurs to echo themselves in terms of social relations. Such conditions can be overturned if organizations wish to create diversity in their relationships to access new knowledge, to say the least. To establish external connections, organizations can opt for further observing their potential structural holes (Gulati and Gargiulo, 1999). As part of intergenerational change processes in organizations, observing such links is carried out by the new generations, who also try to balance the dominant embedded relationships of the first generations with arms-length ones.

2.2 Second generation organizations: Balancing embedded and arms-length relationships

In the second generation, one may witness a hybrid of social relations coming from both the first and second generation. This condition may not necessarily create a radical change in the organizations' social connections; yet, by forming arms-length

relationships, it has the potential to access new resources and to change the networks incrementally (Hite and Hesterly, 2001). Also, the second generations are likely to have additional training and education apart from experience in and outside their groups. In this way, they may enhance the prestige as well as the power (Yıldırım-Öktem, 2010). However, given that the firm requires new resources and cooperations, its embedded relations may prove to be insufficient. Under such circumstances, arms-length relations are much more effective to increase the chances of accessing new resources. These relations are very similar to market relations. Therefore, the first proposition of this study is as follows:

P1: Intergenerational change in organizations reduces the rate of strong ties in the network relationships at the inter-organizational level.

2.3.Third Generation Organizations: Bridging the Structural Holes

Although the third generation can also be able to classify as new generations coming after the first generations, the second generation and third generation have distinguishing features. The primary difference is that the representatives of the third generation have more advantageous conditions related to the maturity stage of the organization. Plus, "the higher level of education and international experience" makes a new generation more skillful (Yıldırım-Öktem, 2010: 48). Thus, the third generation may enjoy high levels of social and human capital compared to previous ones. The most obvious characteristic of this generation is the absence of the first generation. Therefore, the impact of the first generation's social ties that are reflected in inter-organizational relationships is relatively less. The establishment of non-local linkages in the third generation of the organizations which is away from its historical ties, in turn, may bring uncertainty and risk (Ahuja *et al.*, 2012). However, as mentioned earlier, the new knowledge and other related resources that may be required by the organization are obtained by brokerage between the previously-not-connected sets, and that contributes not only to link diversity but also accelerates the development process of the social capital (Sözen, 2007). Based on this, the second proposition is as follows:

P2: Intergenerational change in organizations increases the rate of brokers in the network relationships at the inter-organizational level.

For this study, we will also focus on the interlocking directorates as both elite and specialist actors, that they have played a role through organizational network change and evolution. Board members, especially when included in elite actor categories with their memberships of international and transnational politics and other types organizations, can gain tight control over the most critical resources compared to other actors in their field (Carroll and Carson, 2003; Martin *et al.*, 2015). The current literature related to the interlocks is highly developed and mature. Therefore, it is not the purpose of this study to focus on the interlocks deeply; instead, we will divert our attention to interlocking directories as border actors since they have an important role for enriching resources and creating relationships with other organizations, as 'communication mechanism' (Monge and Contractor, 2001). Organizations as separate entities may connect through interlocking directories (Bruggeman, 2008: 105; Lynall *et al.*, 2003; Gulati and

Westphal, 1999; Mizruchi, 1996). The composition of the interlocking directories is clearly affected by the market position of the firm and its tendency to reduce uncertainty and keep resources away from other actors (Lynall *et al.*, 2003). Top managers have a crucial role to reach resources within the networks. Besides, they search the external environment for opportunities and threats and focus on cost reduction (Pfeffer, 1997). The influence of interlocking directories on strategic partnership formation, reduction or addition leads us to the conclusion that these activities can be researched through manager's relationships (Gulati and Westphal, 1999; Mizruchi, 1996). As a result, one may conclude that through a generational change, the board of directors' composition changes from the founders' connections towards non-familial and non-personal ones. What is more, elite actors are included in these boards to serve as central figures. This reasoning leads to the following proposition:

P3: Intergenerational change in organizations increases the rate of the centrality of the interlocking directorates in-network relationships at the inter-organizational level.

Previous research points to the importance of managers' motivation to create inter-organizational relationships. Current studies, however, refer to social networks as an important factor (Daveni and Kesner, 1993). The power and connections of the managers have an important effect on leading inter-organizational relationships. For example, if managers have fewer valuable connections, compared to their potential partner organizations, the tendency towards creating such connections will increase. However, if both firms' managers have this shortcoming, then such a tendency is likely to decrease. Geletkanycz and Boyd (2001) stated that, strategically, the external networks of managers are valuable for organizations. Therefore, besides the number of connections, their strategic contents are also important (Carpenter and Westphal, 2001). Another important point about this discussion is related to the information and control benefits as mentioned by Burt (1992). Within the competition, information and control benefits should be identified and how certain structures and actors' positions may increase those benefits should be clarified. If a member of a board of directors socializes within and is embedded in, a certain institutional context, then the question appears as to how they abstract themselves. There may be two answers: they have to interact with different systems, and they need to cross towards different fields to reach new information and opportunities. Therefore, since the existing connections limit the actors' view of opportunities in the field, the brokerage role of interlocking directories allows them to see and evaluate such possibilities. Fligstein (2001) stated that some actors can establish, develop or dissolve partnerships between parties using their social capital. They require certain resources such as information, capital or skills, to perform their duties. They own some of these resources themselves, but for the rest, they need relationships (Greve and Salaff, 2003). Therefore, board members take part in the flow of information and any other resources at the inter-organizational level, especially when they undertake the role of brokerage, thus bringing us to the next and final proposition proposed in this paper:

P4: Intergenerational change in organizations increases the degree of brokerage undertaken by the board of directors in-network relationships at the inter-organizational level.

3. METHODOLOGY

3.1 Research Design

The primary aim of this study is to investigate inter-organizational network structuring through the concept of change. In this study, social network methodology and analysis have been used making it is possible to define the actors' positions as well as the information exchange paths.

3.2 Sample

The nominalist approach is followed within this study which is the determination of the boundary of the network which is most suitable for the research purpose (Quan-Haase and Mccay-Peet, 2016: 9). Here, we investigate the inter-organizational network structuring through the concept of change. In this vein, for testing the propositions of this study, several large Turkish family-owned businesses that have reached their third generation are selected, and the representatives of their first, second and third generations identified. As it is also stated in the theoretical part of this study, the board of directors of each organization for a particular generation is also added. In the selection process of the big family-owned organizations for this study, our pre-conducted research provided us with four organizations possessing the characteristics as stated earlier (Berkman and Özen, 2008; Yıldırım-Öktem, 2010). However, for the fourth organization on our list, no first-generation information was accessible and, hence, that organization was excluded from the study. Later, the inter-organisational networks established by the dominant economic actors within each firm are compared. It has to be cleared here that “dominant actors” are individuals in every firm are capable of establishing connections with other firms (Bergenholtz and Waldstrøm, 2011).

3.3 Data Collection and Entry

The data collection in network analysis is similar to other data collection techniques (Bergenholtz and Waldstrøm, 2011; Quan-Haase and Mccay-Peet, 2016: 9). In this study, data is collected through such secondary resources as the Internet, newspapers, resumes of members, organizations' websites, printed materials such as books related to families, magazines, and autobiographies of the generation representatives (Borgatti et al., 2005). Since this data is very large in size and encompasses three generations, face-to-face interview or questionnaire methods cannot be applied, and instead, the following process is taken: Four large organizations are selected and examined as to whether or not they had three successive generations owners. As it is stated before, one of the organization's first generation could not be found, and as a result, removed from the sample. In the second stage of the research, for each organization focused on, the actors for each of the three generations were identified. During this, the family trees are figured out and the representatives of each generation, as well as actors actively holding

managerial positions, are also identified. As a third stage, for each of the three generations, the founder is identified. Since the level of analysis is organizational, ties among organizations are concluded. For data entry and processing, a network matrix is formed and the collected data is used to fill the matrix. The representation of the research data and entry matrixes are given in table1.

Table 1: Representation of the Research Data Entry Matrixes

1st Matrix	2nd Matrix	3rd Matrix
Organization 1, 1 st generation	Organization 1, 2 nd generation	Organization 1, 3 rd Generation
Organization 2, 1 st generation	Organization 2, 2 nd generation	Organization 2, 3 rd generation
Organization 3, 1 st generation	Organization 3, 2 nd generation	Organization 3, 3 rd generation
Board of Directors of the 1 st generation	Board of Directors of the 2 nd generation	Board of Directors of the 3 rd generation

Each existing relationship is symbolized by 1 and the absence of relationship by 0, all entered symmetrically. Wherever there is a need, different weights are assigned. Through the process of data entering, first of all, each generations' representative is determined and entered as a fundamental network member. Then, other actors that have relationships at any given time are also determined and entered into each matrix. In the last stage, all matrixes of generations are brought together to form separate matrixes.

Figure 1, 2 and 3 in the following, represent the relationships that are gained from matrixes for the first, second and third generations, respectively.

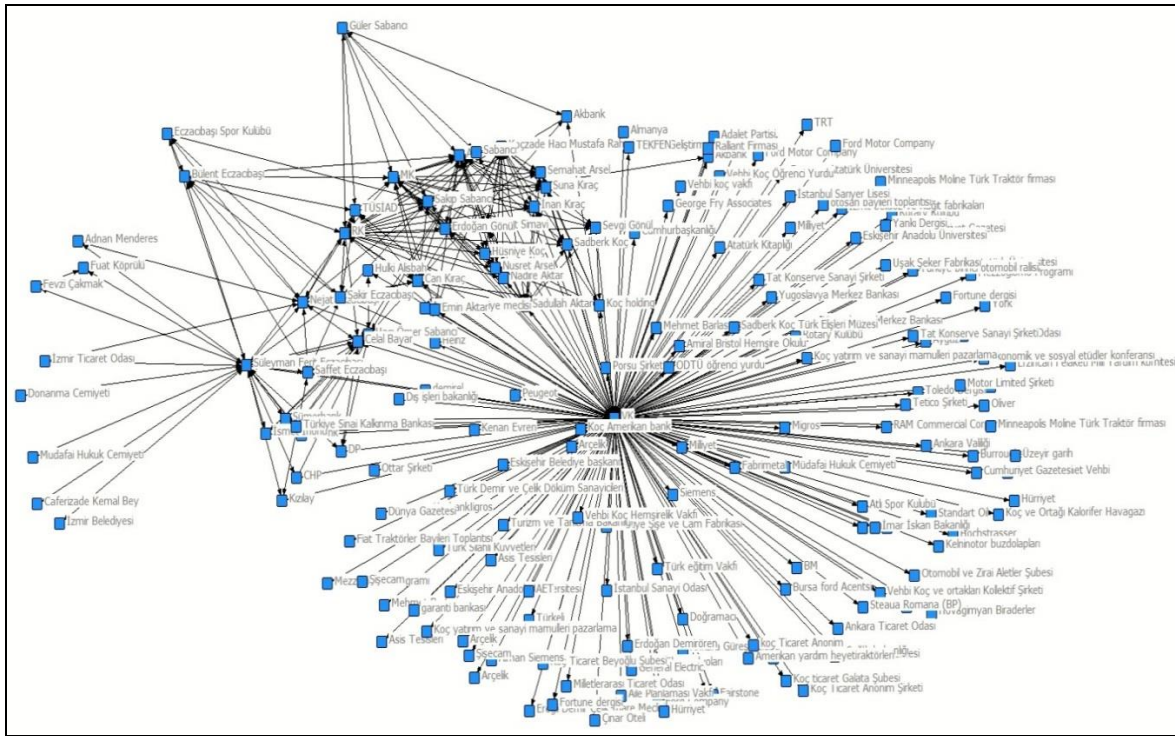

Figure 1: First Generation

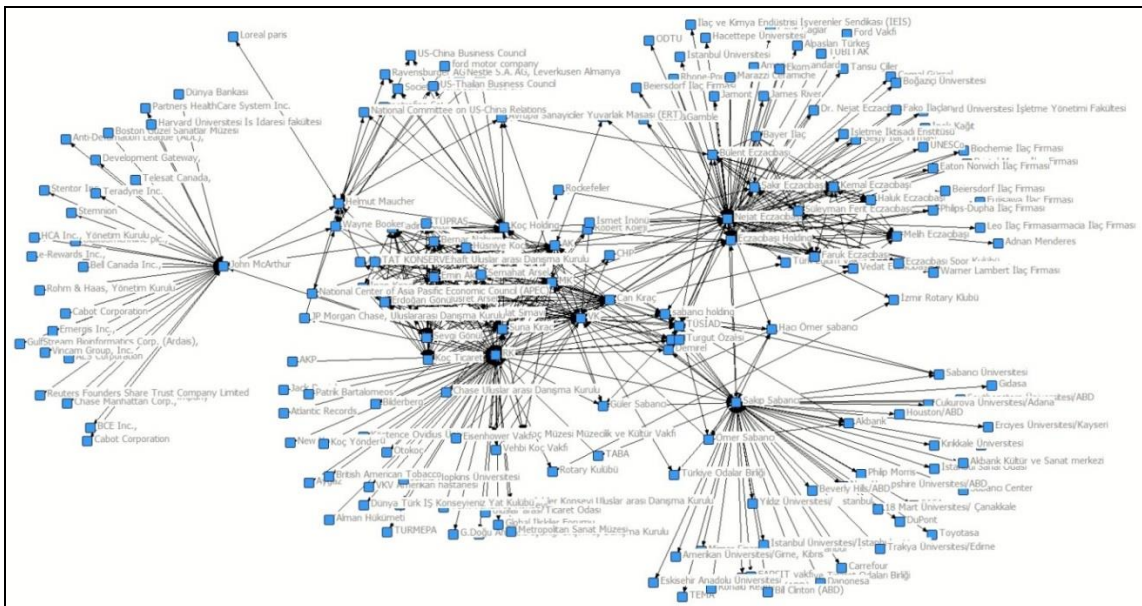

Figure 2: Second Generation

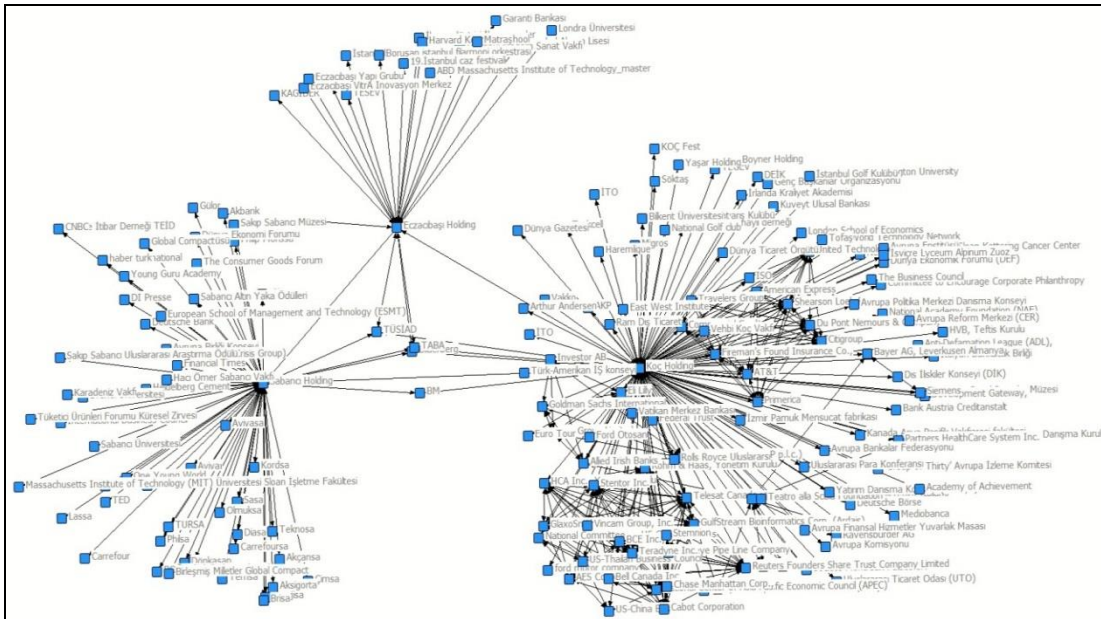

Figure 3: Third Generation

3.4 Study Context

In this study, the classification regarding the intergenerational change of family-owned businesses can be done by identifying family members in a managerial position at any given firm. To observe intergenerational change, family-owned businesses are ideal (Yıldırım-Öktem, 2010). Apart from the change of ownership from one generation to another, intergenerational change also refers to the new entities and relationship patterns occurring in parallel to the actors' preferences. Intergenerational change is not separate from contextual factors that organizations are embedded within. Therefore, although intergenerational change may not rise directly as a result of macro conditions, it is certainly affected by them. The importance of embeddedness of economic actions in social relationships has already been referred to in this paper. Furthermore, according to the periodically changeable resource needs and generational differences, organizations' network relations should also change respectively. Therefore, it is not possible to analyze those relationships without considering the contextual and institutional factors. Buğra (1994) points out that, in Turkey, family dominance within firms and direct linkages between State and firms can be considered as the main features of this type of system since they are affected by both social and institutional contexts which they are embedded in. As Yamak *et al.*, (2015: 266) state, "maintaining personal relationships with politicians and bureaucrats remained important and this duty has been mainly executed by family members". In Turkey, the States' role in the economy can be examined in two different periods: from its establishment in 1923 to the 1980s with high public exposure, and the 1980s onward which we may be seen as a liberalization movement and change in the business system. However, according to Öniş (1999), the Turkish Business System still maintains its state-dependent features. Pre 1980s, the first

generations of the big family-owned businesses in Turkey used to be supported by the State. Sargut *et al.*, (2007) stated that when governments are highly involved in economies, the economic actors would rather create close and strong relationships with governmental figures to gain information, resources and other advantages. In this study, the first generations of businesses in Turkey are the ones established in those periods and the government was detrimental in their performance. Post-1980s, especially due to international investment incentives and internationalization, further relations with foreign entities were developed, leading to an increase in the number of ties with multinational companies.

In the case of Turkey, the first generations are the ones, mainly the government was detrimental in their performance (Buğra, 1994; Öniş, 1999). Thus, the relationships with the government and bureaucrats are crucial (Sargut *et al.*, 2007). Although the first generations (or founders) may have experience related to the history and foundation period of the organizations, they may not necessarily be familiar with new industries and/or international affairs. Also, as Yıldırım-Öktem (2010) states, in Turkey, at least due to the paternalistic culture, the founders as the first generation tend to keep the power for themselves within their organizations. On the other hand, the second and third generations appear to be different from the first generation in terms of the creation of linkages. They simply adopt a strategy of creating sparse networks and serving as brokers to reach potential new resources.

3.5 Data Analysis

The fundamental aim of the social network analysis is to retrieve the relational data descriptions of the structure of a social network (Quan-Haase and Mccay-Peet, 2016). For testing the propositions of the study, inter-organizational relationships are studied throughout three generations, and the results of the analysis are compared to any generation at the management first, second and third and to find whether there exists any inter-organizational change. The UCINET 6.0 program is used for analysis. To detect such change, centrality calculations are carried out; besides, brokerage scores are also estimated. The mentioned analyses and findings are given below.

Degree Centrality Analysis

The degree centrality is calculated based on the number of relationships. The actors with high- degree centrality hold advantageous positions and are relatively less dependent on the others since they have many ties and alternative ways. Tables 2, 3 and 4 in the following, represent the degree centrality for the first, second and third generations, respectively.

Table 2: First Generations' Degree Centrality

Nodes	Actors	Degree	NrmDegree	Share
54	Burla Brothers	14.000	2.917	0.047
95	Defendent Law Union	5.000	1.042	0.017
33	Democratic Party	5.000	1.042	0.017
94	İzmir Municipality	5.000	1.042	0.017
80	Presidence Office	5.000	1.042	0.017
96	İzmir Chamber of Commerce	5.000	1.042	0.017
67	TÜSİAD	5.000	1.042	0.017
30	People's Democratic Party	5.000	1.042	0.017

Table 3: Second Generations' Degree Centrality

Nodes	Actors	Degree	NrmDegree	Share
13	TÜSİAD	11.000	1.009	0.022
189	People's Democratic Party	3.000	0.275	0.006
186	Democratic Party	3.000	0.275	0.006
21	Robert College	2.000	0.183	0.004
11	Rotary Clube	2.000	0.183	0.004
39	Rockefeller	2.000	0.183	0.004
190	TÜBİTAK	2.000	0.183	0.004
119	European Round Table	2.000	0.183	0.004

Table 4: Third Generations Degree Centrality Scores

	Actors	Degree	NrmDegree	Share
83	BCE Inc.,	18.000	4.186	0.020
86	Cabot Corporation	18.000	4.186	0.020
87	Chase Manhattan Corp.,	18.000	4.186	0.020
85	Buckeye Pipe Line Comp.	18.000	4.186	0.020
89	e-Rewards Inc.	18.000	4.186	0.020
84	Bell Canada Inc.	18.000	4.186	0.020
91	informatics Corp. (Ardais)	18.000	4.186	0.020
92	HCA Inc.	18.000	4.186	0.020
93	Share Trust Comp.	18.000	4.186	0.020

Comparison of the statistics related to all generations degree centrality scores is shown in table 5; first is 22.32%, second is 14.33% and third is 31.17%. Accordingly, in the first generation degree centralization of the network is 22.32%. This suggests that there is relatively low level of cohesion among the network members. When the second generation's score is taken into consideration, the percentage is even lower than the first generation. This again suggests that the information flow among the network members are low. In contrast to the first two generations, however, the third generation has higher degree centralization score, which is 31,17%. This suggests that there is a high level of cohesion among members of this network.

Table 5: Comparison of Statistics Related to Three Generations of Degree Centrality

	1 st generation	2 nd generation	3 rd generation
Mean	3.052	2.237	4.222
Standart deviation	11.159	11.308	11.342
Total	296.000	490.000	912.000
Variance	124.523	127.861	128.636
Minimum	1.000	1000	1.000
Maksimum	108.000	157.000	137.000
Number of Obs	97.000		
Network Centrality	22.32%	14.33%	31.17%

Studying the generations, one can see that the governmental and political organizations are the central actors in the first generation. The main reason for this may be the very strong relationships of the first generations with State authorities since,

according to Whitley's classification, Turkey is regarded as a state-dependent type of national business system. For the second generation, the business association appears as a very important central actor. In the third generation, one can see the presence of highly international firms in contrast to the first and second generations' seemingly local connections. The most important reason for this difference is that third-generation owners and board of directors, being considered as critical actors, have a wider range of connections. As a result, in the first generations organizations establish strong relationships with certain actors; around the third generations, such strong relationships appear to be less so.

The comparison of the statistics related to all generations betweenness centrality scores in table 6 is also supports the above explanations.

Table 6: Comparison of Statistics Related to Three Generations of Betweenness Centrality

	1 st generation	2 nd generation	3 rd generation
Mean	207.526	350.873	347.349
Standart deviation	2535.702	1941.568	1632.422
Total	39845.000	69122.000	83711.000
Variance	6429787.000	3769686.000	664803.000
Minimum	0.000	0.000	0.000
Maksimum	35123.262	17089.107	15731.238
Network Centrality	96.72%	44.02%	26.93%

For the first and the second generations scores are 96.72% and 44.2%, relatively. This means that brokerage rate is very high in the first generation and is moderate in the second generation networks. So, in the first and second generations, there are many actors exhibit entrepreneurial behaviours and disseminate information. However, third generation betweenness score is low at 26.93%. This means in general brokerage rate is quite low in this network. Therefore, P1 is accepted. Also, establishing relationships through indirect contacts can increase the centrality degree of the board members within organizations, thus P2 is accepted as well.

Brokerage Analysis

For our study, it is also important to determine and analyze the brokers and who has the highest brokerage scores in each generation. In our study, the first generations are the founders of the organizations within the target country, Turkey. As the founders, it is not surprising that they use their relationships and positions as brokers. The situation supports the idea that founders/entrepreneurs who achieve the highest scores of the brokerage in the first generation enjoy the most power among other organizations in the same field. On the other hand, the key findings through the analysis of the second and third generations show that actors as individual brokers change, too.

Table 7: First Generation Brokerage Scores

Nodes	Actors	Size	Pairs	HBIO
1	Vehbi Koç	179.000	15.931.000	189.000
2	Rahmi Koç	19.000	171.000	96.000
5	Sadullah Aktar	17.000	136.000	66.000
6	Hacı Mustafa	17.000	136.000	66.000
173	Can Kırac	11.000	55.000	24.000
86	TÜSİAD	7.000	21.000	8.000

Table 8: Second Generations Brokerage Scores

Nodes	Actors	Size	Pairs	HBIO
171	John McArthur	30.000	435.000	173.000
2	Vehbi Koç	25.000	300.000	163.000
1	Rahmi Koç	66.000	2.145.000	123.000
58	Sakıp Sabancı	49.000	1.176.000	120.000
49	Suna Kırac	20.000	190.000	78.000
3	Mustafa Koç	20.000	190.000	72.000
157	Helmut Maucher	11.000	55.000	43.000
13	TÜSİAD	8.000	28.000	16.000
166	Wayne Booker	7.000	21.000	14.000
51	Erdoğan Gönül	16.000	120.000	13.000
52	İnan Kırac	16.000	120.000	13.000
53	Can Kırac	16.000	120.000	13.000

Table 9: Third Generations Brokerage Scores

Nodes	Actors	Size	Pairs	HBIO
222	Peter Sutherland	29.000	406.000	124.000
182	Alessandro Prufomo	16.000	120.000	110.000
1	Sakıp Sabancı	27.000	351.000	86.000
140	Helmut Maucher	9.000	36.000	34.000
201	Sanford Weill	25.000	300.000	31.000
149	Wayne Booker	8.000	28.000	25.000
35	TÜSİAD	6.000	15.000	5.000
197	Dieter Urban	6.000	15.000	5.000
199	Heinrich von Pierer	6.000	15.000	5.000
71	Bilderberg	4.000	6.000	3.000
171	John McArthur	3.000	3.000	3.000

According to Tables 7 through 9, in the first generations, the brokers are the actual owners, e.i. entrepreneurs. This finding is also consistent with the idea by Fligstein (2001), who states that entrepreneurs not only initiate creative and visionary new practices but also allow other actors to cooperate. Especially, to be successful in their efforts, partnerships and cooperations that they develop are very important. Therefore, the highest brokerage scores belong to the owners/entrepreneurs in the first generation, where they have the power in the field. According to the brokerage scores, the intergenerational change of owners increases the number of broker actors in the network, and also board members play important brokerage roles in the third generation, compared to the first and second ones. Thus, P2 and P4 are accepted.

DISCUSSION AND CONCLUSION

This study was conducted to examine the change of owners' social ties from the entrepreneur to second and third generations in some family-owned businesses in Turkey. The results support the main propositions and the objective of this study, revealing that intergenerational changes can have an impact on the characteristics of inter-organizational network structures. Also, the intergenerational transfer of firm ownership reduces strong relations and increases the number of brokers in network relations at the inter-organizational level. Also, intergenerational transfer of firm ownership increases both the ratio of the positioning of the members of the board of directors at the center in the network as well as the ratio of brokerage. The major findings support the ideas of Gulati and Gargiulo (1999) and Ahuja *et al.*, (2012) stating that cohesiveness of the organizations may be altered through newly added relations within the network.

When delving into details, it is obvious that entrepreneurs have mostly strong ties, especially at the establishment phase of the organizations. This supports the idea of closed networks and increasing trust relationships in them (Hite and Hesterly, 2001; Gulati and Gargiulo, 1999). The results also support that in the first generations, closure and strong ties result in decreasing external connections, instead of increasing the importance of structural holes and brokers in the following generations. Thus, as the second and third generations following the first generation change, the previously established embedded relations also change towards arms-length ones in the second and, then, a brokerage in the third generation (Leick and Gretzinger, 2018). These new connections build on the existing ones, indicating path-dependent change (Zaheer and Soda, 2009). At the same time, through generational change the composition of the board of directors shifts from personal ties towards elite actors with powerful connections. These actors are positioned at the center of the network.

As a developing field, it is possible to recommend some research questions for future studies. First of all, there is very limited research on the effects of actors in the studies on change. However, the actors' assumption of acting roles in the exchange of networks may be effective in addressing the issues of change through the influence of internal dynamics. Another research question that may be addressed in future research may be

the examination of how radical or gradual change of network arrangements can take place. There are some limitations to this study. To begin with, the research related to network change and evolution is still a developing field. The data collection and analysis processes may also be restricted since, instead of face-to-face interviews or questionnaires, secondary data has been collected. As mentioned at the end of the introduction, the present work provides a satisfactory look inside the evolution of network structures and, more specifically, the positions of the actors with regards to the change of owners' social ties in the case of developing country – Turkey. At this point, it should be stated that since there are not many studies related to a network change within the existing literature, the present paper can be improved upon other upcoming studies in the stated field.

REFERENCES

- Ahuja, G., Soda, G. and Zaheer, A. (2012), "The Genesis and Dynamics of Organizational Networks", *Organization Science*, 23(2): 434-448.
- Baker, W. E. and Faulkner, R. F. (2002), Companion to Organizations: An introduction. J. A. C. Baum (eds.), *The Blackwell Companion to Organizations*. Oxford: Blackwell, 1-34.
- Borgatti, S. P and Halgin, D. S. (2011), "On Network Theory", *Organization Science*, 22(5): 1168-1181.
- Borgatti, S. P. Mehra, A., Brass J. D. and Labianca, G. (2009), "Network Analysis in the Social Science", http://www.steveborgatti.com/papers/SNA_Review_for_Science.pdf, Retrieved: 09.05.19.
- Borgatti, S.P., Everett, M.G., and Freeman, L.C. (2005), *UCINET 6 for Windows Software for social network analysis, User's Guide*.
- Brass, D. L., Galaskiewicz, J., Greve, H., and Tsai, W. (2004), "Taking Stock of Networks and Organizations: A Multilevel Perspective", *Academy of Management Journal*, 47(6): 795-17.
- Bruggeman, J. (2008), *"Social Networks: An Introduction"*, Routledge, UK.
- Bueno, E., Salmodor, P.M and Rodriguez, O. (2004), "The Role of Social Capital in Today's Economy", *Journal of Intellectual Capital*, 5(4): 556-574.
- Burt, R. S. (2010), *Neighbour Networks: Competitive Advantage Local and Personal*, Oxford University Press, UK
- Burt, R. S. (2005), *Brokerage and Closure: An Introduction to Social Capital*, Oxford, UK.
- Burt, R. S. (1992), *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Harvard University Press, UK.
- Carroll, W. K and Carson, C. (2003), "Forging a New Hegemony? The Role of Transnational Policy Groups in the Network and Discourses of Global Corporate Governance", *Journal of World Systems Research*, 9(1): 67-102.
- Carpenter, M. A. and Westphal, J. D. (2001), "The Strategic Context of External Network Ties: Examining the Impact of Director Appointments on Board Involvement in Strategic Decision Making", *Academy of Management Journal*, 44(4): 639-660.
- Dyer, J. H and Singh, H. (1998), "The Relational View: Cooperative Strategy and Sources of Interorganisational Competitive Advantage", *The Academy of Management Review*, 23(4): 660-679.
- Daveni, R. A. and Kesner, I. F. (1993), "Top Managerial Prestige, Power and Tender Offer Response - A Study of Elite Social Networks and Target Firm Cooperation During Takeovers", *Organization Science*, 4(2): 123-151.

- Fligstein, N. (2001), "Social Skill and the Theory of Fields", http://www.irlle.berkeley.edu/culture/papers/Fligstein01_01.pdf. Retrieved: 09.01.20.
- Gargiulo, M and Benassi, M. (2000), "Traped in Your Own Net? Network Cohesion, Structural Holes, and the Adaptation of Social Capital", *Organization Science*, 11(2): 183-196.
- Geletkanycz, M. A. and Boyd, B. K. (2001), "The Strategic Value of CEO External Directorate Networks: Implications for CEO Compensation", *Strategic Management Journal*, 22 (9): 889-898.
- Granovetter, M. (1985), "Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness", *American Journal of Sociology*, (91): 481-510.
- Greve, A and Salaff, J. W. (2003), Social Networks and Entrepreneurship, http://homes.chass.utoronto.ca/~agreve/Greve-Salaff_ET&P.pdf, Retrieved: 09.06.19.
- Gulati, R., Daldin, D. and Wang, L. (2002), "Organizational Networks", Baum, J. (ed.) *The Blackwell Companion to Organizations*, Oxford: Blackwell.
- Gulati, R. and Gargiulo, M. (1999), "Where do Interorganisational Networks Come From?", *American Journal of Sociology*, 104(5): 1439-1493.
- Gulati, R. and Westphal, J. D. (1999), "Cooperative or Controlling? The Effects of CEO-Board Relations and the Content of Interlocks on the Formation of Joint Ventures", *Administrative Science Quarterly*, 44(3): 473-506.
- Hallen, B. J. (2008), "The Causes and Consequences of the Initial Network Positions of New Organizations: from Whom Do Entrepreneurs Receive Investments?", *Administrative Science Quarterly*, 53(4): 685-718.
- Hansen, M. T. (1999), "The Search-Transfer Problem: The Role of Weak Ties in Sharing Knowledge Across Organization Subunits", *Administrative Science Quarterly*, 44(1): 82-111.
- Hite, J. M. and Hesterly, W. S. (2001), "The Evolution of Firm Networks: From Emergence to Early Growth of The Firm", *Strategic Management Journal*, 22(3): 275-286.
- Kadushin, C., (2002), "The Motivational Foundation of Social Networks", *Social Networks*, 24(1): 79-91.
- Kenis, P. and Oerlemans, L. (2007), "The Social Network Perspective: Understanding the Structure of Cooperation", <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=93185>, Retrieved: 09.11.19.
- Kim, T., Oh, H. and Swaminathan, A. (2006), "Framing Interorganisational Network Change: A Network Inertia Perspective", *Academy of Management Review*, 31(3): 704-720.

Leung, A., (2003), “Different Ties for Different Needs - Recruitment Practices of Entrepreneurial Firms at Different Developmental Phases”, *Human Resource Management*, 42(4): 303-320.

Lin, N. (2005), “A Network Theory of Social Capital”, <http://sociology.cnnu.edu.tw/Chinese/speech/paper-final-041605.pdf>. Retrieved: 05.06.19.

Lynall, M. D, Golden, B. R. and Hillman, A. J. (2003), “Board Composition from Adolescence to Maturity: A Multitheoretic View”, *The Academy of Management Review*, 28(3): 416-431.

Mariotti, F and Delbridge, R. (2012), “Overcoming Network Overload and Redundancy in Interorganisational Networks: The Roles of Potential and Latent Ties”, *Organization Science*, 23(2): 511-528.

McEvily, B. and Zaheer, A. (1999), “Bridging Ties: A Source of Firm Heterogeneity in Competitive Capabilities”, *Strategic Management Journal*, 20(12): 1133-56.

Mizruchi, M. S. (1996), “What Do Interlocks Do? An Analysis, Critique, and Assessment of Research on Interlocking Directorates”, *Annual Review of Sociology*, 22: 271-298.

Monge, P. R. and Contractor, N. S. (2001), Emergence of Communication Networks. <http://nosh.northwestern.edu/bookchapters/Handbook2001.pdf>, Retrieved: 09.01.19.

Pacheco, D. F., York, J. G., Dean, J. and Sarasvathy, S. D. (2010), “The Coevolution of Institutional Entrepreneurship: A Tale of Two Theories”, *Journal of Management*, 36 (4): 974-1010.

Pfeffer, J. (1997), *New Directions for Organization Theory. Problems and Prospects*, Oxford University Press. New York.

Podolny, J. M. (2005), *Status and Signals. A Sociological Study of Market Competition*, Princeton University Press, UK.

Podolny, J. M. (2001), “Networks as the Pipes and Prisms of the Market”, *The American Journal of Sociology*, 107(1): 33-60.

Raider, H. and Krackhard, D. (2001), Intraorganizational Networks. (eds) Baum, J. *Companion to Organizations*, Oxford, UK: Blackwell, 58-74.

Sargut, A. S., Varoğlu, K. A., Özen, Ş. Oğuz, F. Sözen, C. H., Yeloğlu, O. and Sağsan, M. (2007), “Ulusal İş Sistemi ve Örgüt Ağları: Devlete Bağlılık ve Merkez-Çevre İlişğinin Örgütler Arası İlişkilere Etkisi”, TÜBİTAK Projesi.

Sargut, A. S. (2006), “Sosyal Sermaye: Yapının Sunduğu Bir Olanak mı, Yoksa Bireyin Amaçlı Eylemi mi?”, *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*, (12): 1-13.

Scott, J. C. (2002), “Introduction”, Scott, J.C. (ed.), *Social Networks: Critical Concepts in Sociology*, London: Routledge, 1-23.

Soda, G., Usai, A. and Zaheer, A. (2004), “Network Memory: The Influence of Past and Current Networks on Performance”, *Academy of Management Journal*, 47(6): 893- 906.

Sözen, C. H. (2007), “Bağlam Kapsamında Örgütlerarası Ağdüzenekleri: Dayanıklı Ev Aletleri Sektörü Örneği”, Unpublished Phd. Thesis, *Başkent University*, Ankara.

Stokman, F. N. and Doreian, P. (2003), Evolution of Social Networks: Processes and Principles, <http://www.stokman.org/artikel/97Dore.EvoSNPro%26Prin.ESN.pdf>, Retrieved: 06.03.19.

Üsdiken, B. (2007), “Çevresel Baskı ve Talepler Karşısında Örgütler: Kaynak Bağımlılık Yaklaşımı”, Sargut, S. ve Özen, Ş. (eds.), *Örgüt Kuramları*, İmge Yayınevi.

Uzzi, B. (1996), “The Sources and Consequences of Embeddedness for the Economic Performance of Organizations: The Network Effect”, *American Sociological Review*, 61(4): 674-698.

Van de Ven, A. H. (1976), “On the Nature, Formation, and Maintenance of Relations among Organizations”, *Academy of Management Review*, 1(4): 24-36.

Yıldırım-Öktem, Ö. (2010), “Generational Differences in Involvement of Family Members in Governance and Management of Turkish Family Business Groups and Background Characteristics of Family Members”, *Boğaziçi Journal*, 24(1-2): 41-66.

Whitley, R. (1999), *Divergent Capitalisms: The Social Structuring and Change of Business Systems*, Oxford: Oxford University Press.

Zaheer, A. and Soda, G. (2009), “Network Evolution: The Origins of Structural holes”, *Administrative Science Quarterly*, 51: 1-31.

Dr. Şule Erdem Tuzlukaya is Assoc.Prof. at the Faculty of Management, Department of Management, Atılım University. She completed her PhD in management and organization, from Başkent University. She teaches classes in organization theory and organizational behavior. Her research interests include social networks and interorganizational relationships.

Dr. Şule Erdem Tuzlukaya, Atılım Üniversitesi, Yönetim Fakültesi, Yönetim Bölümünde Doçent olarak görev yapmaktadır. Doktorasını yönetim ve oganizasyon alanında Başkent Üniversitesinde tamamlamıştır.Organizasyon ve oganizasyon teorileri derslerini vermektedir. İlgi alanları, sosyal networkler ve örgütlerarası ilişkilerdir.

Dr. H. Cenk Sözen is a management professor in the faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Management, Başkent University. His interests and research areas are organizational change, social networks, social capital, complex systems, strategic HRM and knowledge management. He lectures on organizational behavior, organization theory, human resources management and strategic management.

Dr. H. Cenk Sözen, Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bölümünde yönetim profesörüdür. İlgi ve araştırma alanları, örgütsel değişim, sosyal network, sosyal sermaye, kompleks sistemler, stratejik İKY ve bilgi yönetimidir. Örgütsel davranış, örgüt teorisi, insan kaynakları yönetimi ve stratejik yönetim verdiği derslerdir.

Dr. A. Selami Sargut is currently a professor in the Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Management, Başkent University. The primary focuses of his research are Organization Theory, Management of Organizations, Sociological Theory, Social Ontology, Epistemology and Philosophy of Science. His work includes writings of influential books and articles in management and organization fields.

Dr. A. Selami Sargut Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim Bölümünde yönetim profesörüdür. Araştırma alanları, örgüt teorisi, örgütlerin yönetimi, sosyolojik teori, sosyal ontoloji, epistemoloji ve bilim felsefesidir. Çalışmaları yönetim ve organizasyon alanında etki yaratn kitap ve makaleleri kapsamaktadır.

POLİTİKACILARIN HÜKÜMET SİSTEMİ TUTUMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ SEKİZİNCİ DÖNEM CUMHURİYET MECLİSİ ÜYELERİ ÖRNEĞİ

AN EVALUATION OF POLITICIANS' ATTITUDES TOWARDS THE POLITICAL SYSTEM: THE CASE OF EIGHTH-TERM MEMBERS OF THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS ASSEMBLY

Öğr. Gör. Figen KESKİN
Pamukkale Üniversitesi
Acıpayam Meslek Yüksekokulu
fkeskin@pau.edu.tr
ORCID: 0000-0002-3934-3719

Received 01 May 2020 - Accepted 22 June 2020
Gönderim 01 May 2020 - Kabul 22 June 2020

Öz: Bu çalışmada, yarı-başkanlık hükümet sistemiyle yönetilen KKTC'de parlamento üyelerinin Başkanlık ve Parlamenter sisteme yönelik bakış açıları ile KKTC için ideal hükümet sistemi düşüncelerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Araştırmada, KKTC 8. Dönem Cumhuriyet Meclisi üyeleri (50 mv.) arasından seçilen kişiler (6 mv.) ile derinlemesine mülakat yöntemiyle görüşme yapılarak veri elde edilmiştir. Araştırmanın bulguları; Kıbrıs siyasi hayatının dinamikleri doğrultusunda Kıbrıs için ideal hükümet sistemi arayışlarını, hükümet sistemlerine yöneltilen savunuları ve eleştirileri ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hükümet sistemleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi.

Abstract: This study aims to expose thoughts concerning the ideal political system of the Turkish Republic of Northern Cyprus which is governed by a semi-presidential system and the Northern Cyprus MP's perspectives on the presidential and parliamentary system. Qualitative research methods have been employed in accordance with the purpose of this study. Within the scope of this research, data have been obtained via the in-depth interview method conducted on selected individuals (6 MP's) from the eighth term members (50 MP's) of the Northern Cyprus Assembly. The findings of the research reveal the specific quests for the ideal political system in the Turkish Republic of Northern Cyprus and the criticisms directed against these political systems.

Keywords: Political systems, Turkish Republic of Northern Cyprus, Parliamentary System, Presidential System.

GİRİŞ

Siyaset biliminde, eskiden beri yürütülen tartışma konularından birisi; devlet erkinin yetkilerinin; erkler arasında nasıl dağılacığı, hangi erkin yetkilerinin güçlendirileceği ve hangi sistemin ülke siyaseti ve demokrasi açısından iyi olacağı gibi soruları içeren hükümet sistemleri konusudur (Musil, 2018: 190). Modern devletlerin oluşum sürecinde ortaya çıkan kuvvetler ayrılığı ilkesine göre devlet erklerinin kullanılması bağlamında dünya üzerinde üç farklı biçimde hükümet sistemi uygulanmaktadır: Parlamenter sistem, Başkanlık sistemi ve Yarı-Başkanlık sistemi. Özellikle yasama, yürütme ve yargının birbirleriyle olan ilişkileri üzerinden hükümet sistemleri şekillenmektedir. Belirtmek gerekir ki, ülkelerin siyasal konjonktürleri hangi hükümet sisteminin tercih edileceği konusunda etkilidir. Gerek dış dünyadaki siyasal gelişmeler gerekse iç siyasetteki dinamikler dönem dönem ülkelerin hükümet sistemlerinde dönüşümlere yol açmaktadır. Bazı durumlarda, siyasal ve ideolojik çatışmalar hükümet sistemi tartışmaları üzerinden yürütülmektedir. Dolayısıyla siyasi aktörlerin hükümet sistemlerine bakış açıları önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada, yeni demokrasiler arasında yer alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki (KKTC) başkanlık sistemi – parlamenter sistem tartışmaları ele alınmaktadır. Kıbrıs'ın içerisinde bulunduğu özel koşullar, diğer tüm siyasi tartışmalarla birlikte devletin yönetim sistemi üzerinde de yürütülmektedir. KKTC'de ilk başkanlık sistemi tartışmaları 1975 yılında yaşanmıştır, ancak o dönemde başkanlık sistemi yerine, şuan içinde bulunulan mevcut (yarı-başkanlık) sisteminin temelleri atılmıştır. Rauf Denktaş Cumhurbaşkanı olduktan sonra sık sık başkanlık sistemini gündeme getirmiştir ancak dönemin muhalifleri tarafından karşı çıkmıştır. KKTC'de yapılan barış görüşmeleri ve ülkede etkin olan Türkiye, Yunanistan, ABD ve İngiltere gibi aktörler siyasal tartışmaların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. 1960'a kadar İngiliz idaresi olan ülkede 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti ile birlikte iki toplumlu başkanlık sistemine geçilmiştir. Ancak ülkede yaşanan siyasal ve askeri gelişmeler Türk tarafının ayrı bir yönetim kurmasına neden olmuştur. Kurulan bu yönetim yarı-başkanlık sistemi olmuştur.

Kıbrıs'ta hükümet sistemi değişimi meselesinde daha yakın bir tarihe bakacak olursak, 2004 Annan Planında iki parlamenter sistemin ortak başkanlık konseyi olacakken, iki taraf için başkanlık sistemi önerildi ve başbakanı kim seçecek sorunu ortaya çıkmıştır. Günümüzde, Güney Kıbrıs Rum kesiminde başkanlık sistemi, KKTC'de ise egemenliğin yasama organına ait olduğu, Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçildiği bir yarı-başkanlık sistemi vardır. 1985 tarihli KKTC Anayasası'na göre, bakanlar kurulunun yasamaya karşı sorumluluğu vardır. Egemenlik yetkisi KKTC halkı adına yasama organına aittir.

Araştırma, 1983 kuruluş tarihli 37 yıllık yeni demokrasi olan KKTC devletinin siyasi aktörlerinin parlamenter sistem-başkanlık sistemi tutumları konusu üzerine yapılmıştır. Çalışmanın ilk kısmında, hükümet sistemlerine ilişkin kuramsal çerçeve çizilecek, konu hakkındaki literatür bilgilerine yer verilecektir. Daha sonra Kıbrıs'ın yönetim tarihine değinilecektir. Araştırma metodolojisinden bahsedildikten sonra araştırmanın

bulgularına geçiş yapılacaktır. Araştırmanın bulguları, üç başlık altında incelenecek olup, politikacıların, parlamenter sistem ve başkanlık sistemi tutumlarından bahsedildikten sonra, KKTC için önerilen en iyi hükümet sistemi tartışmalarına yer verilecektir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Parlamenter Sistem

İngiliz tarihsel sürecinde ortaya çıkan Parlamenter sistem, yasama ve yürütme organları arasında katı bir ayrılığın bulunmadığı, parlamento ve yürütme (hükümet) organlarının ilişkilerinin yakın ve iç içe yaşandığı bir sistemdir. Çünkü, parlamentoda çoğunluğu elde edenin hükümeti kurması ve yürütme organının yasamanın içerisinden çıkması/seçilmesi söz konusudur (Schmidt, 2002: 210). Parlamenter sistemler, esnek sistemlerdir (Gerring vd., 2009: 333). Yumuşak kuvvetler ayrılığı olarak adlandırılan bu sistemde; biri devlet başkanı biri de hükümet başkanı olmak üzere yürütme organı iki başlı olarak yapılmıştır (Gözler, 2018: 91-93). Devlet başkanı da parlamento tarafından belirlenmektedir. Fakat Bağce'ye göre, bazı parlamenter sistemlerde (örneğin: İzlanda, Finlandiya) devlet başkanı halk tarafından seçilebilmektedir, bu yarı-başkanlık veya başkanlık sistemi özelliği gibi algılanmamalıdır (Bağce, 2017: 7). Hükümetin, yasama organının içinden çıkması, yasamadan güvenoyu alma sorumluluğunu beraberinde getirmektedir (Gözler, 2018: 91-93). Parlamenter sistemde, yasamanın yürütmeye karşı sahip olduğu "güvenoyu yetkisi" parlamentoya, hükümeti seçme ve görevden alma/azletme haklarını tanımaktadır (Schmidt, 2002: 209).

Parlamento hükümeti düşürebiliyorken, yürütme de meclisi feshedebilmektedir. Uygulamada her ülkenin kendine has özellikleri olsa da, genel itibariyle kuvvetler ayrılığı sisteminin bir getirisi olarak, yasama, yürütme ve yargının birbirlerine karşı sorumlulukları vardır. Sistem, özü itibariyle "Parlamentonun üstünlüğü" ilkesinin geçerli olduğu, yürütmenin yasamaya karşı sorumlu olduğu bir sistemdir. Parlamenter sistemlerde, klasik kuvvetler ayrılığı ilkesine göre bir ayırım olsa dahi yasamanın egemenliği esastır. Halk iradesiyle seçilen bir kurum olması nedeniyle egemenliği elinde bulunduran konumundadır. Dünyada en çok uyarlanan hükümet sistemlerinin başında gelmektedir (Türe, 2006: 87-88).

Parlamenter sistemlerde, yasama ve yürütme arasındaki yumuşak kuvvetler ayrılığı ilişkisi, siyasi çatışma ve krizlere birçok çözüm alanı tanımaktadır. Bağce'ye göre, yürütmenin bir kanadı olan devlet başkanının tarafsız, sembolik konumu, siyasi çatışmalarda "yasama-yürütme-yargı kuvvetleri arasında dengeleyici ve uzlaştırıcı bir rol oynamakta"dır (Bağce, 2017: 7). Birden fazla siyasi partinin parlamentoda temsil edilme şansı yüksektir çünkü başkanlık sisteminde olduğu gibi ülke siyaseti iki kutuplu bir hal almaz. Yasama ve yürütme organlarının ilişkiselliğinin yüksek olması ve birbirlerinin varlığını feshedebilmeleri, siyasi krizlerde seçim dönemlerini beklemeye gerek bırakmayan çözümler sunabilir. Ancak yasama ve yürütmenin birbirini feshedebilmesi, ülke siyasetinde etkin bir yönetim değil, istikrarsız ve zayıf bir yönetim

de yaratabilir. Ayrıca yürütme organını halkın seçmemesi, başkanlık sistemine nazaran daha az demokratik olduğu yorumlarına yol açmaktadır (Gözler, 2018: 96-97).

1.2. Başkanlık Sistemi

Amerikan anayasalcılığının bir ürünü olarak ortaya çıkan Başkanlık sistemi, yasama ve yürütme organları arasında sert kuvvetler ayrılığı ilişkisinin kurulduğu ve yürütme yetkisinin -halk tarafından seçilen- tek kişide toplandığı bir hükümet sistemidir (Schmidt, 2002: 210). Dünya üzerinde farklı siyasal kültürlerde başkanlık sistemleri mevcuttur. Başkanlık sisteminin ilk örneği ve dünyada en başarılı uygulandığı yer Amerika Birleşik Devletleri'dir (ABD). Burada yaşanan gelişmeler, modern devletin kurumsallaşması ve anayasalcılık adına önemli bir aşama olarak kabul edilebilir. Amerikan anayasalcılığının ve başkanlık sisteminin, tarihsel olarak İngiliz parlamenter geleneğinin etkisinde şekillendiğini savunan birtakım görüşler mevcuttur. Kalaycıoğlu'na göre, ABD'deki Başkanlık sistemi, Westminster modelinin uyarlamasıdır. "Başkanlık rejiminin Westminster parlamenter demokrasisinin bir özel hali olduğu sonucuna varmak yanıltıcı olmayacaktır." (Kalaycıoğlu, 2005: 17). Çünkü, bazı düşünürlere göre, "Amerikan anayasallaşması, İngiliz anayasallaşması ile yükselen, Amerika'nın tarihsel oluşumuyla şekillenen bir kavramdır" (Howard, 2004: 25). Anayasalcılık felsefesi açısından İngiliz Parlamenterizm ve Amerikan Anayasalcılığının etkileşim alanları tartışılrsa da hükümet sistemlerinin uygulanışı ve taşıdıkları özellikler farklıdır. Ortak baktıkları eksen ise; devletin yetkilerinin farklı erkeler arasında dağıtılması/paylaşılmasıdır.

Başkanlık sisteminin özelliklerine bakmak gerekirse; yürütme organı tek başlıdır. Devlet başkanı ve hükümet yetkileri tek bir makamda birleşmiştir (Schmidt, 2002: 210). Yürütme organının başı, halk tarafından belirli bir süre için seçilir ve yürütmenin varlığı yasama güvenine dayanmaz. Dolayısıyla yasama güvensizliği aracılığıyla görevden alınamaz. Benzer şekilde, meclis de yürütme organı tarafından feshedilemez (Özbudun, 2005: 106-107). "Yürütme gücünün tek kişide toplanması, karar alma sürecini hızlandırır" (Kaynar, 2014: 321). Özellikle, istisna/olağanüstü dönemlerinde etkin siyasi manevralar yapabilmeyi sağlar (Evcimen, 1992: 319).

Devlet başkanının seçim dönemleri dışında -impeachment (suçlama) istinası hariç- görevden alınma ihtimali olmadığı için; istikrarlı ve güçlü bir yönetim yaratır (Özbudun, 2005: 107). Ayrıca hem devlet başkanını hem de meclisi halkın seçiyor olması sistemin demokratiklik özelliğini artırmaktadır. Başkanlık sisteminin dezavantajlı yanları da mevcuttur. Şöyle ki; yasama ve yürütme organları birbirlerini feshedemedikleri için, yaşanan siyasi krizlerde çözüm yoluna ulaşamayabilir (Gözler, 2018: 87-89). Parlamenter sistem gibi esnek değil, katı bir sistemdir (Gerring vd., 2009: 333). Başkanlık sisteminin demokrasiyi zayıflatan bir niteliği, iktidarın otoriterleşmesi ve "diktatörlük eğilimi taşımasıdır" (Schmidt, 2002: 216). Amerika örneğinde görülen fren ve denge sistemi, devlet erkinin yetkilerinin tek bir elde toplanmasının engellenmesi, otoriterleşmenin ve diktatörleşmenin önüne geçilmesi işlevi görmektedir (Gül vd, 2017: 107). Kesin bir kuvvetler ayrılığı sistemi söz konusu olduğu için devlet organlarının yetki ve güç ilişkileri fren ve denge sistemiyle düzenlenmektedir (Kaynar, 2014: 321).

Başkanlık sistemi savunuların en fazla öne çıkan argüman, siyasal istikrarı sağlamasıdır. “İstikrar” meselesi, hükümet istikrarı ve demokratik istikrar ayrımıyla tartışılmaktadır. Parlamenter sistemlerde hükümet istikrarsızlığı daha fazladır. Çünkü, Cheibub ve Limongi’ye göre; parlamenter sistemlerde “istikrarlı çoğunluk” oluşmadığı için hükümetin kurulamaması ve sistemin kilitlenmesi durumları yaşanmaktadır (Cheibub ve Limongi, 2002: 156). Başkanlık sistemlerinde hükümet istikrarsızlığı düşük olmakla birlikte, yasama-yürütme çatışmaları sistemin kilitlenmesine neden olmaktadır. Kalaycıoğlu’na göre; parlamenter sistemlerde, hükümet istikrarsızlığı fazla olsa da, demokrasinin sürekliliği konusundaki istikrar öne çıkmaktadır. “Parlamenter rejimler, Başkanlık rejimlerine göre daha uzun ömürlüdürler... 1945 sonrasında Üçüncü Dünya ülkelerinde kurulmuş olan tüm yeni Başkanlık rejimleri askeri darbe veya tek parti rejimlerine dönüşerek çökmüştür.” (Kalaycıoğlu, 2005: 22-26). Latin Amerika ülkelerine bakıldığında; başkanlık sistemi otoriter ve totaliter rejimlere dönüşmüştür (Turan, 2005: 114). Dolayısıyla, hükümet istikrarı mı, yoksa demokratik istikrar mı tercih edilmeli konusunda, ülkelerin siyasal kültürleri belirleyici olacaktır.

1.3. Yarı-Başkanlık Sistemi

Fransız siyasetinde yaşanan gelişmelerle ortaya çıkan yarı-başkanlık sistemi, parlamenter ve başkanlık sisteminin temel bazı özelliklerinin bir bileşimi, bir “ara form” şeklinde kurumsallaşmıştır (Schmidt, 2002: 213; Özbudun, 2005: 106). Yarı-başkanlık sisteminde; yürütmenin iki yapılı olması ve hükümetin parlamento içerisinden çıkması bir parlamenter sistem özelliğidir. Ancak yürütmenin diğer kanadı olan devlet başkanının halk tarafından seçilmesi, başkanlık sistemine özgüdür (Gözler, 2018: 90). Burada belirtmek gerekir ki; iki yapılı yürütme organında, devlet başkanı parlamenter sistemde olduğu gibi sembolik değildir. Yarı-başkanlık sistemi özelliğini veren belirleyici unsur, yürütmedeki “güç dengesinin cumhurbaşkanı lehine ağırlık kazanmasıdır” (Bağcı, 2017: 7). Bu durum yarı-başkanlık sisteminde sert kuvvetler ayrılığı olduğu anlamına gelmemektedir. Ayrıca; yarı-başkanlık sisteminin bir takım dezavantajlı yönleri de mevcuttur: Yürütmenin bir kanadının halk tarafından seçilip, diğer kanadının parlamento tarafından belirlenmesi ve bu iki erkin güçlü yetkilerle donatılmış olması, siyasi çatışmaların çözümsüzlüğüne yol açabilir (Kaynar, 2014: 322).

KKTC’de 1974’ten sonra Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği, egemenliğin yasama organına ait olduğu bir yarı-başkanlık sistemi söz konusudur. Yürütme organı hükümetin, yasama organı ise Cumhuriyet Meclisine aittir. Sert kuvvetler ayrılığı söz konusu değildir. Yürütme iki başlıdır. Bakanların milletvekili olma zorunluluğu bulunmamaktadır.

2. KUZEY KIBRIS TÜRK SİYASETİNİN YÖNETİM TARİHİ

Tablo 1: KKTC Yönetim Tarihi Tablosu

Kıbrıs Cumhuriyeti	1960-1963
Kıbrıs Türk Yönetim Dönemleri	
Genel Komite Dönemi	1963-1967
Geçici Türk Yönetimi Dönemi	1967-1970
Kıbrıs Türk Yönetimi Dönemi	1970-1974
Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi	1974-1975 (6ay)
Kıbrıs Türk Federe Devleti	1975-1983
KKTC	1983-

Kıbrıs adası, 1571-1960 yılları arasındaki farklı zaman dilimlerinde Osmanlı- İngiliz idareleri tarafından yönetilmiştir. Osmanlı'nın son döneminde, 1878 yılında (93 Harbi) Ruslara karşı kaybedilen savaşın ardından Ruslara daha fazla ödün vermemek amacıyla, Birleşik Krallığa kiralanmıştır. 1960'a kadar İngiliz idaresinde kalmıştır (Turhan, 2008: 253-255). 1960 tarihinde Türk ve Rum toplumlarından oluşan Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti iki federe devletten oluşan bir başkanlık sistemi idi. Devlet başkanı Rum, başkan yardımcısı ise Türk idi (Efegil ve Olcay, 2004: 114; Vatanserver, 2012: 1502) 1963 yılında devlet başkanı Makarios, Türk Başkan Yardımcısının yetkilerinin ve Türk kesiminin haklarını kısıtlamaya yönelik bir takım maddeleri içeren anayasa değişikliği önerisinde bulunmuştur (Vatanserver, 2012: 1512). Makarios' un bu girişimleri, iki yapılı toplumda gerilim ve çatışmaları artırmıştır.

Siyasal gerginliğin yaşandığı bir ortamda 1963 yılında Kanlı Noel diye adlandırılan saldırılar gerçekleşmiştir. Bu dönem -çatışmalar nedeniyle- olağanüstü (istisna) dönem niteliğinde olduğu için yönetimde askeri kurumlar öne çıkmaktadır. Mücahitler Teşkilatı ve Sancaktarlık yapılanması gerçekleşmiş, Kıbrıs Türklerinin tamamına yakını bu teşkilata katılmıştır. İstisna döneminde, Mücahitler Teşkilatı, Kıbrıs Türklerinin politik hayatında öne çıkmıştır. Askeri kurumların yanı sıra anayasal kurumlar da oluşturulmuştur. Rum tarafının saldırılarına karşı 21 Aralık 1963 tarihinde Türklerin haklarının korunması amacıyla -1959 yılında Türkiye-Yunanistan arasında yapılan Zürih Antlaşmasıyla temelleri atılan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapısı korunarak- Türk tarafında Bakanlar Kurulu niteliğinde bir Genel Komite oluşturuldu. 1965'te yargıçların komiteden ayrılması, anayasal anlamda yasama, yürütme ve yargı ayrımı anlayışının başlangıcı niteliğinde olmuştur (Aydoğdu, 2005: 18-41). Bu dönemde, Türk tarafı hukuki açıdan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuk anlayışına uygun olarak yasalarını yapmıştır. Ancak ilerleyen dönemdeki hukuki düzenlemelerde bu anlayışa aynı oranda bağlılığın olduğu söylenemez (Turhan, 2008: 272).

1967'ye gelindiğinde Rumların tekrar saldırması ve öldürülen 28 gencin tazminatının ödenmemesi üzerine, Türk tarafı, ülkede bir Kıbrıs Hükümetinin varlığının olmadığını iki taraflı bir yönetim olduğunu belirterek, ancak Zürih ve Londra Antlaşmalarına da bağlı kalarak "Kıbrıs Türk Yönetimi Temel Kurallarını" kabul etmiştir. Bununla birlikte 1967 tarihinde Geçici Türk Yönetimi dönemi başlamıştır (1967-1970). 1970 yılında Geçici Türk Yönetimi, Kıbrıs Türk Yönetimi'ni ilan etmiş ve bu yönetim 1974'e kadar Türk tarafının idaresini elinde bulundurmıştır. 20 Temmuz

1974 Barış Harekâtının ardından 6 aylık Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi dönemi yaşanmıştır. Bu yönetim 1975 yılında Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir hazırlığı niteliğinde olan bağımsız Kıbrıs Türk Federe Devletini ilan etmiştir. 1983 yılında, Birleşmiş Milletler'in (BM) Rum tarafının girişimleriyle vermiş olduğu, Rumların egemenliklerini kuzeye yayma kararı üzerine Türk tarafı "Self-Determinasyon" ilkesine göre hareket ederek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. 1985'te KKTC Anayasası Halk oylamasına sunularak kabul edilmiştir (Aydoğdu, 2005: 18-41). 1983'ten itibaren Kıbrıs adasının kuzeyinde KKTC devleti siyasi varlığını sürdürmektedir. Son yirmi yılda yaşanan en önemli uluslararası anayasal gelişme, 2004'te oylanan ve kabul edilmeyen Annan Planı olmuştur. Annan Planı'na göre; "basit federal sisteme" dayalı bir devlet öngörülmekteydi. Ancak bu federal nitelikli devletin anayasal yapısında Türklerin egemenlik hakları konusunda somut bir tanımlama söz konusu olmamıştır (Vatansever, 2012: 1521-1523).

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın amacı; genç bir demokrasi olan KKTC'de hükümet sistemi tartışmalarının politik aktörler tarafından nasıl değerlendirildiğinin ve bu konudaki tutumlarının ortaya konulmasıdır. Tutum -sosyal psikoloji alanından Myers'in tanımıyla- "Bir kimseye ya da şeye yönelik, genellikle inanışlarımızdan kaynaklanan, duygularımız ve davranış niyetlerimizde kendini gösteren, olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerimiz"dir (Myers, 2019: 124). Bu nedenle çalışmada, katılımcıların meseleyi kavrayışlarını, konuya dair algılarını, tutum ve hareket ettikleri bağlamları anlamayı kolaylaştıran nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur (Maxwell, 2018: 30). Veri toplama aşamasında; derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmıştır. Mülakat sırasında, politikacılara (milletvekillere) on dört (14) adet yarı yapılandırılmış soru yöneltilerek veriler elde edilmiştir. Görüşmede; parlamenter sistem ve başkanlık sisteminin katılımcılara ne ifade ettiği; kuvvetler ayrılığı ilkesi, hukuk devleti, hükümet sistemlerinin işleyişi, Kıbrıs'ta hükümet sistemleri tartışmalarının çıkış noktası ve bu tartışmaların konu olduğu politik durumlar; Rum kesimi, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye ile olan ilişkiler bağlamında hükümet sistemleri konusunun değerlendirilmesi, Kıbrıs için ideal hükümet sisteminin ne olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara yöneltilen sorular, literatür taramasından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Nitel yöntemlerle elde edilen veriler analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Araştırmanın uygulama alanı olan KKTC'de 1985 yılından itibaren dokuz yasama dönemi yaşanmıştır. Geçmişte sekiz yasama dönemi kurulmuş olup, dokuzuncusu halen görev yapmaktadır. Araştırma, 2013-2018 yılları arasında görev yapan sekizinci dönem milletvekilleri üzerine yapılmıştır. Bu araştırmanın evreni, KKTC Cumhuriyet Meclisi üyeleri olan 50 milletvekilidir. Örneklem olarak 8. Dönem Cumhuriyet Meclisindeki politik dağılıma göre, 10 adet milletvekili ile derinlemesine mülakat yapılması hedeflenmiştir. Ancak, araştırmanın zaman ve mekan sınırlılıkları sebebiyle 6 milletvekili ile görüşme yapılabilmektedir. Görüşmecilerden ikisi (2) Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), ikisi (2) Demokrat Parti (DP), ikisi (2) de Ulusal Birlik Partisi (UBP)

milletvekilidir. Vekillerden ikisi aynı zamanda bakanlık görevini yerine getirmektedirler. Mülakat yapılan vekillere, siyasi parti isimlerine göre kodlar verilmiştir. Araştırmanın bulguları bu kodlara göre verilecektir.

Aşağıdaki tabloda, 8. Yasama döneminde Cumhuriyet Meclisinde milletvekillerinin dağılımı ve görüşülen milletvekili sayısı verilmiştir.

Tablo 2: Örneklem Tablosu

	Oy Oranı	Meclisteki Milletvekili Dağılımı	Görüşülen Vekil
CTP %	38	21	2
DP %	23	11	2
UBP %	28	15	2
TDP %	7	3	-
Toplam %	96	50	6

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmada elde edilen bulgular üç başlık altında değerlendirilmektedir. Milletvekillerinin parlamenter sistem tutumları, başkanlık sistemi tutumları ve KKTC için öngördükleri en ideal yönetim sistemi düşünceleri ortaya konmaya çalışılmaktadır. KKTC mevcut durumda bir yarı-başkanlık sistemiyle yönetildiği için ve yarı-başkanlık sistemi parlamenter ve başkanlık sistemlerinin özelliklerini barındırdığı için araştırmanın bulguları arasında yarı-başkanlık hükümet sistemi tutumları üzerinde durulmamaktadır.

4.1. Parlamenter Sistem Tutumları

Bu kısımda KKTC milletvekillerinin parlamenter sistem tanımlamaları ve tutumları üzerine yoğunlaşmaktadır. Partiler açısından parlamenter sistemi tanımlamalarına geçmeden önce; katılımcıların genel olarak parlamenter sistemi tanımlarken başvurdukları ve parlamenter sistemle ilişkilendirdikleri kavramlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tabloda belirtilen kavramlar, katılımcıların tanımlarında öne çıkan ve literatürdeki parlamenter sistem tanımlamalarıyla örtüşen kavramlardır.

Tablo 3: Milletvekillerinin Parlamenter Sistemle İlişkilendirdikleri Kavramlar

Parlamenter Sisteme İlişkin Kavramlar
Kuvvetler Ayrılığı
Demokrasi, Demokratik Temsil
Halkın Hür İradesi, Halka Karşı Sorumluluk
Hukuk Devleti
Yasama faaliyetlerinde liyakat, uzmanlık
Popülist Söylemler

Partiler bazında parlamenter sistem tanımlamalarına baktığımızda; parlamenter sisteme dair en büyük savunu CTP’li vekilden gelmektedir. CTP-101: “*Parlamenter sistem güçler ayrılığının dengede olduğu demokratik bir sistemdir. En ideal sistem budur*”. CTP’li vekil parlamenter sistemi ideal hükümet sistemi olarak savunmakla birlikte, başkanlık sistemi üzerine yoğun eleştiri yöneltmiştir. Parlamenter sisteme dair bu güçlü savunun nedenleri arasında; sistemin ikiden fazla siyasi partinin parlamentoda temsil edilmesine olanak sağlaması, demokratik niteliği ve kuvvetler ayrılığı ilkesi gereğince kuvvetlerin dengede olması özellikleri öne çıkmaktadır. Çünkü başkanlık sisteminin zayıf yönlerine katılımcı tarafından sıklıkla atıf yapılmaktadır. Burada parlamenter sistem savunusu ile ideoloji ilişkisinden bahsedilebilir. Özgürlükçü ve farklılıkların bir arada olduğu katılımcı demokrasiyi önceleyen bir perspektif nedeniyle parlamenter sistem idealize edilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki; bu bakış açısı tüm CTP’li katılımcılara ait değildir. Farklı olarak CTP’li katılımcılardan diğeri, parlamenter ve başkanlık sistemleri hakkında nötr kalmaktadır.

DP’li katılımcıların parlamenter sistem tutumlarında; halkın iradesinin temsili ve hukuk düzeni önem taşımaktadır. Parlamenter sistemi, DP-102: “*Halkın hür iradesinin parlamento’ya yansımaları*” olarak tanımlamaktadır. Özellikle DP-101 adlı katılımcı parlamenter sistemi örneklerirken, Türkiye ve KKTC’yi parlamenter sistemin işleyişi açısından karşılaştırmaktadır. DP-101: “*KKTC’de Türkiye’den daha sağlıklı Kuvvetler ayrılığı sistemi var, bağımsız organlar... Hukuk düzeni sağlıklı işliyor ve herkes buna saygı duyuyor*”. Katılımcının, Türkiye ile Kıbrıs karşılaştırmasının dayanaklarından biri seçim sistemiyle ilgilidir. Kıbrıs’ta seçimlerde hem adaya hem de partiye ayrı ayrı oy verildiği için temsil gücünün yüksek olduğuna vurgu yapmaktadır.

UBP’li vekiller ise, demokrasi ve halkın iradesinin temsili konularına vurgu yaparak parlamenter sistem tanımlaması yapmaktadırlar. UBP-101: “*Parlamenter sistem halkın demokratik eğilimlerinin parlamentoda temsil edilmesi açısından demokrasinin yapılaşma şeklidir*”. UBP-102: “*Parlamenter sistem dünyadaki en iyi yönetim biçimidir. Halkın temsiliyeti ve halka karşı bir sorumluluk vardır*”.

Genel olarak, katılımcıların parlamenter sistemi; “halkın hür iradesinin parlamentoda temsil edildiği ve kuvvetler ayrılığı sisteminin dengede olduğu bir siyasal sistem” şeklinde algıladıkları söylenebilir. Görüşme yapılan vekiller parlamenter sistemi olması gereken/ideal hükümet sistemi olarak tanımlama eğilimindedirler. Parlamenter sistemin zayıf taraflarına değinilmemekle birlikte, yoğun bir eleştiri yöneltilmemiştir. KKTC milletvekillerinin gerek parlamenter sistem gerekse başkanlık sistemi konusunda görüşleri mutlak/keskin değildir. Her iki sistem de uygun koşullarda sağlıklı bir biçimde işletilebilirse, her iki hükümet sistemi de KKTC için uygulanabilir. Konuyu daha detaylı görebilmek bakımından başkanlık sistemi tutumlarına yer verilecektir.

4.2. Başkanlık Sistemi Tutumları

Katılımcılar, başkanlık sistemi konusunda iki eksende görüş bildirmektedirler. Birinci görüş; başkanlık sistemini ülke siyasetinin daha etkin yürütülmesine imkân tanıyan ve gelişmiş demokrasilerde uygulanan bir sistem olarak nitelendirmektedirken, ikinci görüş otoriter/dominant yönetimlere yol açan, demokratik siyasal yaşamın uygulanmasını zorlaştıran ve siyasette olanların siyasetten vazgeçememek adına savundukları bir yönetim biçimi olarak tanımlamaktadır. Kıbrıs’ın siyasal geçmişi ve mevcut durumu, başkanlık sisteminin iki görüş çerçevesinde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Çünkü Kıbrıs siyaseti; hem siyasal alanda krizlerin çözümü için etkin manevra yapmaya gerek duymakta, hem de siyasal kutuplaşma ve otoriterleşme kaygılarını taşımaktadır. Dolayısıyla katılımcıların başkanlık sistemi tutumları bu iki perspektifte serimlenmektedir. Katılımcıların, başkanlık sistemini tanımlarken ve başkanlık sistemi ile ilişkilendirdikleri kavramlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4: Milletvekillerinin Başkanlık Sistemiyle İlişkilendirdikleri Kavramlar

Başkanlık Sistemine İlişkin Kavramlar
Siyasi Alanda Etkinlik, Siyasi Krizlerin Çözümü
Toplumsal Refah, Milli Gelir seviyesinde artış
Erklerden birinin güçlü olması (Yürütme)
Halkın Baskısından Uzaklık
Otoriterlik, Diktatörlük Endişesi
Siyasal Kutuplaşma
Şovenist, Popülist Söylemler

Partiler bazındaki görüşlere baktığımızda; UBP’li vekiller ile DP’li vekiller arasında başkanlık sistemine yönelik bakış açısında üç ortak noktadan bahsedilebilir: İlki başkanlık sisteminin etkin siyasal manevra alanı tanınması; ikincisi, başkanlık sisteminin gelişmiş demokrasilerde ve büyük ülkelerde daha kolay uygulanabileceği; üçüncüsü ise, toplumsal refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi ile başkanlık sistemi arasında ilişki.

UBP’li vekiller -genel olarak- başkanlık sistemini, gelişmiş ülkelerde uygulanan etkin siyaset yapma açısından başarılı bir yol çizen yönetim biçimi olarak görmektedirler. UBP-102: *“Bilhassa ABD’de kullanılan, orada başarılı olan bir sistemdir başkanlık sistemi. Başarılı olduğu için olumsuz bir şey söylemek mümkün değil. Güney Kıbrıs’da da başarılı bir başkanlık sistemi uygulandı. Başkanlık sistemi gelişmiş ülkelerde daha kolay uygulanabilir. Milli gelir ciddi bir ölçüye gelmiş olmalı. Milli gelir belli bir seviyeye gelirse, halkla buluşulup geçilebilir... Başkanlık sistemi, halkın baskısının daha az olduğu bir sistem olduğu düşüncesiyle başkanlık sistemine bir gidiş vardır. Başkanlık sisteminde halk baskısından bir anlamda uzaktır. O yüzden birçok ülke bunu tercih edebilir”*.

DP’li vekillere göre başkanlık sistemi oturmuş demokrasilerde ve büyük (nüfus açısından) ülkelerde kolay uygulanabilir, yeni demokrasilerde bunu uygulamak zordur. Kıbrıs için başkanlık sistemi belirli bir süre sonra ancak tartışmaya açılabilir: Çünkü; DP-102: *“Halkın bir alışkanlığı var, bunu birdenbire değiştirmek zor... bizde nüfus küçük”*.

CTP’li vekillerin, “başkanlık sisteminin etkin bir siyaset yapma alanı tanıdığı” düşüncesi diğer vekiller ile örtüşmektedir. CTP-102 adlı katılımcıya göre Kıbrıs’ta ve Dünya’da *“Yürütmeyi güçlendirme eğilimi var”*. Bu nedenle başkanlık sistemine geçiş eğilimleri yükselmektedir. Başkanlık sistemine ilişkin yönelik olumsuz görüşler CTP-101 adlı katılımcıdan gelmektedir. CTP-101 kodlu görüşmeci dünyadaki ve KKTC’deki durumu eleştirel tonda şöyle aktarıyor: *“Ukrayna’da Başkanlık sistemi geldi ve parçalandı. Böyle bir yapı bizde olamaz. ABD bu güçlü sistem güçlü bir yerel yönetim ile var. Güneyde başkanlık sistemi var ama parlamenter sistemin sorunları yaşandı. Başkanlık sisteminde birtakım güçlerle pazarlık yapılır ve bizim gibi toplumlarda en büyük çıkmaz budur. Şovenist, çıkarıcı politikalar...”*

CTP-101 adlı katılımcının vurguladığı; başkanlık sisteminde olabilecek güçler arasındaki pazarlık ve kontrol etme çabaları hususunda UBP-101 adlı katılımcı şöyle bir değerlendirme yapmaktadır: *“Başkanlık sistemi ile (güç odakları) daha kolay kontrol etmek isteyebilirler. Parlamenter sistem güçlü olursa kontrol etmek zordur. Ama başkanlık sisteminde daha kolaydır. Bu da başkanın zihniyetine bağlıdır. Yine de Başkanlık sistemine başka partiler müdahale edebilir.”*

Başkanlık sisteminin olumsuz yanlarına vurgu CTP-101 ve UBP-102 adlı katılımcılardan gelmektedir. Bahsi geçen katılımcılar tarafından; başkanlık sistemine geçiş eğilimini, siyasal alanda daha etkili olmak isteği ve uzun yıllar siyasette olanların siyasetten vazgeçmemek için başvurdukları bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. UBP-102 kodlu görüşmeciye göre; *“Kıbrıs’ta Başkanlık sistemi ortaya atanlar uzun yıllardır siyaset yaptıkları için, (Denktaş’ın Cumhurbaşkanı olunca, hükümetle bağı zayıfladığı için başkanlık sistemini istediği düşünüyor. 1990) Tartışmalar, Türkiye ile aynıdır. Bunu öneren liderler hükümetten ayrılmamak için bunu öneriyor. Siyasetten kopmamak içindir. Güney Kıbrıs başkanlık, bizde parlamenter sistem var, ilerde anlaşma olması dahilinde uyumlandırılması gerekir. Başkanlık sisteminin en önemli özelliği hükümette uzun yıllar kalıp icraatta kalmayı sevenlerdir. Talepler hep böyledir”*. Görüldüğü üzere, Kıbrıs iç siyasetinde yaşanan gelişmeler, kişilerin başkanlık sistemine

bakış açılarına yön vermektedir. Burada belirtmek gerekir ki, Kıbrıs siyasetinde hükümet sistemlerine bakış açılarında her partide görüşler kendi içinde farklılaşmaktadır.

Özetleyecek olursak, katılımcı milletvekilleri için başkanlık sistemi Tablo 4’te belirtilen kavramlar doğrultusunda olumlu ve olumsuz yanlarıyla birlikte Kıbrıs, Türkiye ve dünya örnekleri bazında değerlendirilmektedir. Buradaki her değerlendirmede etkin olan düşünce Kıbrıs’ın içinde bulunduğu durumdur. Kıbrıs’ın özel konumundan dolayı başkanlık sistemine olumlu yaklaşan görüşler var olduğu gibi, aynı gerekçeyle başkanlık sistemine yoğun eleştiri yönelten görüşler bulunmaktadır. Öyleyse KKTC için ideal hükümet sistemi tartışmalarına yer vermek gerekmektedir.

4.3. KKTC İçin İdeal Yönetim

Milletvekillerinin -Kıbrıs için ideal hükümet sistemi konusunda- fikirlerinin örtüştüğü veya farklılaştığı birtakım ana hatlar mevcuttur. Bu ana hatlar doğrultusunda değerlendirmelere geçmeden önce, araştırma katılımcılarının konu hakkındaki tercihlerinin net bir şekilde göz önüne getirilebilmesi amacıyla bu tercihler aşağıdaki tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 5: KKTC İdeal Hükümet Sistemi

	En İdeal Sistem Parlamenter Sistem	En İdeal Sistem Başkanlık Sistemi	Toplam
CTP	1	1	2
DP	1	1	2
UBP	1	1	2
Toplam	3	3	6

Araştırmada, görüşme yapılan altı milletvekilinden üçü başkanlık sistemini ideal sistem olarak belirtirken, diğer üçü parlamenter sistemi ideal olarak görmektedir. Bu tablo, katılımcıların, KKTC için en ideal hükümet sistemi konusunda herhangi bir konsensüse varmadıklarını göstermek amacıyla taşımaktadır. Genel dağılımı yansıtmak veya frekans vermek amacı taşımamaktadır. Zira Creswell’in deyişiyle: “*Nitel araştırmanın amacı, bulguları genellemek değil, az sayıdaki kişi ve ortamı derinlemesine keşfetmektir*” (Creswell, 2017: 34). Bu bağlamda, katılımcıların KKTC’nin içinde bulunduğu politik konjonktürden yola çıkarak ülke için ideal hükümet sistemi tercihlerini, nedenlerini ve değerlendirmelerini ele almak gerekmektedir.

Vekiller arasında, hükümet sistemleri tartışmalarında ortaya çıkan ana hatlardan birisi; Kıbrıs’ta başkanlık sistemini ilk ortaya atan kişi ve Kıbrıs siyasetinde önemli bir siyasi figür olan Rauf Denktaş’ın etkisidir. Toprak paylaşımı tartışmalarının, siyasi çatışmaların ve değişimlerin her an gerçekleşebileceği bir konjonktüre sahip olan Kıbrıs siyasi hayatında; etkili siyasi manevralar yapabilmek ve etkin sonuçlar alabilmek adına güçlü bir başkan figürü arzusu öne çıkmaktadır. Başkanlık sisteminin önemsenen yönlerinden biri olan, istikrarlı ve güçlü yönetimlere yol açma özelliği güçlü bir başkan figürü arzusunu da perçinlemektedir. Bu güçlü siyasi figürler aynı zamanda, otoriteleşme ve iktidarın kişiselleşmesi kaygılarının da ortaya çıkmasına neden

olmaktadır. Dolayısıyla bu alandaki arzu ve kaygılar -Kıbrıs konusunda- katılımcıların görüşlerine de yansımaktadır. Özellikle UBP-101 ve CTP-101 adlı katılımcılar arasındaki temel farklılık; otoriterlik- siyasi etkinlik çatışması üzerinden yürütülmektedir.

UBP-101 adlı katılımcıya göre; Kıbrıs, “milli kimliğe dayalı bir devlettir”. Kıbrıs’ın temel sorunu; Güney Kıbrıs ile yaşanan toprak sorunları nedeniyle milli sorunlardır. Dolayısıyla, milli birlik beraberliği sağlayacak/koruyacak; etkin ve güçlü yönetimlerin olması için başkanlık ve yarı-başkanlık sistemlerinin ideal olacağını öne sürmektedir. Kıbrıs’ın özel durumundan dolayı başa gelenler, daha etkin siyaset güdebilmek için zaman zaman başkanlık sistemini talep etmişlerdir. Kıbrıs’ın değişken siyasi konjonktüründe, parlamenter sistemde yaşanabilecek sıkıntılardan dolayı da başkanlık tercih edilebilir durumdadır. Burada ifade etmek gerekir ki; parlamenter sisteme yöneltilmiş doğrudan bir eleştiri veya reddediş söz konusu değildir. Hatta, başkanlık sistemi, güçlü bir yürütme ve güçlü bir devlet başkanının var olduğu bir sistem olmakla birlikte, parlamentoyu içerisinde barındırdığı ve parlamentoyu dışlamadığı gerekçesiyle, bütüncül kabul edilerek UBP-101 adlı katılımcı tarafından savunulmaktadır. UBP-101 kodlu katılımcı bu durumu “*Başkanlık sistemi içerisinde parlamenter yapı devam edebilir. Başkanlık sisteminde erk başkanda olur, parlamenter sistemde erk parlamentoda olur. Yarı başkanlık ve Başkanlık sistemi en ideal sistemdir*” şeklinde özetlemektedir.

Başkanlık sisteminin, güçlü başkan figürlerinin dezavantajlı yanlarını öne sürerek başkanlık sistemine karşı çıkan katılımcılar da mevcuttur. CTP-101 kodlu görüşmeci, Kıbrıs siyasetindeki kırılma anlarını hükümet sistemi eleştirisi üzerinden şöyle anlatmaktadır: “*Kıbrıs’ta tüm çatışmaların, siyasi ve toplumsal çatışmaların ana sebebi başkanlık sistemidir. 1960 Kıbrıs Devleti başkanlık sistemiydi. Bu sistemdeki başkanlar dominant oldu ve toplum içindeki dengeleri ortadan kaldırdı. Örneğin; Macarios, Fazıl Küçük, Rauf Denktaş... Bu yapı kuvvetler ayrılığı sistemini ortadan kaldırdı. Bu liderler Kıbrıs’ın siyasetini, toplumunu etkileyecek bir güce ulaştılar. Bunlar toplumlar içinde ciddi siyasal kırılmaların sebebi olmuştur. 1974’ten sonra KKTC’nin parlamenter sisteme girmesi, yarı başkanlık sisteminin kurulması, sağ ve sol yapıların birbirleriyle diyalogunu sağladı. Ancak devlet yapısı verimsizliğe gitmiştir. Bunun sebebini başkanlık sisteminde aramışlar. Ancak sebebi önceki dominant başkanlardır. 1976 UBP dominant bir yapı oluşturmaya çalıştı. Bizim gibi farklılıkların bir arada olabileceği parlamenter sistem olmalıdır. Otoriter bir yönetim döneminde başkanlık sistem döneminde huzur yüzü görmedi*”. Katılımcının bu görüşleri, CTP’nin Kıbrıs siyasetindeki parlamenter sistemin özelliklerinin korunması yönündeki hassasiyetleriyle örtüşmektedir (bknz: https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n197933-ctp-hukumet-parlamenter-demokrasiyi-ve-hukuku-bir-kez-daha-gorme).

UBP-102 kodlu görüşmeci de CTP-101 adlı katılımcı gibi Kıbrıs siyasetinde yaşanan tecrübeler doğrultusunda eleştirmektedir. UBP-102: “*Parlamenter sistem Kıbrıs için en ideal sistemdir. Seçim sisteminde bazı değişikliklerin yapılması gerekir. Karma oy sistemi popülizmi ciddi anlamda artırmakta, toplumsal kalkınmadan çıkarak bireysel kalkınmaya eğilim vardır. Tercih sistemi ve karma oyu ortadan kalkınca toplumsal*

kalkınmaya katkı yapacak. (Parti içi diktatörlük oluşabilir) (Dar bölge). 10 yıldan beri Başkanlık sistemi dönem dönem tartışılıyor mutabakat sağlanamıyor. Diktatörlük endişesi yoğunur”. Burada belirtmek gerekir ki; UBP'nin amaçları arasında ülkenin bütünlüğünün korunmasının yanı sıra “parlamenter düzeni tüm kurumlarıyla sürdürülebilmesini sağlamak, yaşama geçirmek” ifadesi açıkça yer almaktadır (bknz: http://ubpkuzeykibris.com/haber_detay.asp?haberID=322).

DP'li katılımcılar -kendi tabirleriyle- “küçük (nüfuslu) ülkelerde” parlamenter sistemin daha işlevsel olacağı görüşündedirler. Özellikle yeni kurulan demokrasilerde; demokrasinin devlet ve toplum nezdinde kurumsallaşabilmesi adına zaman gerekmektedir. Dolayısıyla bu aşamada parlamenter sistemin tercih edilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. DP'li katılımcılardan; başkanlık sistemini ideal gören katılımcı da, demokrasi ve siyasi kültür belirli bir olgunluğa geldikten sonra başkanlık sistemine geçilmesi gerektiğini ifade eder: DP-102: “*Parlamenter sistem küçük ülkelerde en ideal sistem, büyük ülkelerde başkanlık sistemi olabilir... Yeni demokrasilerde başkanlık sistemini uygulamak zordur. Bu tartışılmalıdır. Taşlar oturduktan sonra burada en ideal sistem olabilir”.*

DP'li katılımcılar, Kıbrıs gibi küçük ve yeni demokrasilerde parlamenter sistemin uygun olduğunu ifade etmekle birlikte siyasi manevra alanlarında etkinlik ve güçlü devlet başkanı arzusu konusunda UBP-101 kodlu katılımcı ile benzer çerçeveye sahiptirler. Şöyle ki; DP-101 kodlu görüşmeciye göre; “*Esas konu burada topraktır. Annan planı kabul edilseydi %21'lik bir toprağa sahip olacaktık. Kanton bölge kurulacaktı, Girne-Lefkoşa arasındaki bölgeye Türkler yerleştirilecekti. Rahmetli Denktaş bu işlerin böyle olacağını biliyordu, bir dönem daha başkan seçilip krizi kendi çözmek istiyordu”.* Araştırmanın bulgusunu destekler biçimde, DP eski genel başkanı da benzer gerekçelerle başkanlık sistemine geçilmesi gerektiğini savunmaktadır (bknz: <https://www.kibrishaberci.com/denktas-dogru-sistem-baskanlik/>).

Genel olarak bakıldığında; KKTC için en iyi hükümet sisteminin ne olduğu konusunda siyasi aktörler arasında parti/ideoloji gözetmeksizin; bir konsensüs oluşmadığı ve belirgin bir hükümet sistemi eğiliminin olmadığı görülmektedir. Ancak Kıbrıs'ta geleceğe yönelik beklentiler; CTP-102 adlı görüşmecinin ifadesiyle özetlenebilir: CTP-102: “*Yeni süreçle birlikte, iki toplumlu bir federal yapı öngörülmüyor. Yürütmeyi güçlendirme isteği var”.*

GENEL DEĞERLENDİRME

Yeni bir demokrasi olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşanan parlamenter sistem- başkanlık sistemi tartışmalarının politik aktörler tarafından nasıl algılandığı üzerine yapılan bu çalışmada, görüşülen milletvekilleri arasında KKTC'de ideal hükümet modeli konusunda bir konsensüs olmadığını söyleyebiliriz. Aynı şekilde -siyasi partilerin belirli bir ideolojik çizgileri olmasına rağmen- çalışmadaki katılımcılar, kendi içerisinde hükümet sistemi konusunda bir ortak görüş benimsenmemektedir. Hatta farklı siyasi partilere üye olan vekillerin kendi partisinden olan vekil ile farklı, karşıt

partiden olan vekille aynı düşündükleri konular mevcuttur. Bu durum ülkenin uluslararası arenada içerisinde bulunduğu pozisyon, sahip olduğu çözülmesi zor sorunlar ile parti örgütlenmelerindeki ve partiyle özdeşleşmedeki zayıflıklar gibi nedenlerle açıklanabilir. Özbudun'a göre; ülkelerin sahip olduğu ve çözümü zor olan meseleler, ekonomik sorunlar, dış borçlar gibi etkenler siyasi parti örgütlenmelerini etkilemektedir (Özbudun, 2007: 75). Dolayısıyla partilerin örgütlenmesindeki güçsüzlükler, hem seçmenin hem de temsilcinin parti ile özdeşleşmesindeki zayıflıklar araştırmada ortak bir konsensüsün oluşmasının önündeki engeller arasında gösterilebilir.

Araştırmanın bulgularından yola çıkılarak, araştırılan konu kapsamında bu duruma detaylı değinmek gerekirse: Mülakat yapılan vekillerin üzerinde tek konsensüs sağladıkları konu parlamenter sistem tanımlaması olmuştur. Parlamenter sistem, üç parti üyesi vekil tarafından genel olarak; halkın hür iradesinin parlamentoda temsil edildiği ve kuvvetler ayrılığı sisteminin dengede olduğu bir siyasal sistem olarak tanımlanmıştır. Başkanlık sistemi tanımlamasında ise iki ayrı görüş karşımıza çıkmaktadır. Birinci görüş ülke siyasetinin daha etkin yürütebilmesi için gelişmiş demokrasilerde uygulanan bir sistem olarak nitelendirmekteyken, ikinci görüş ise otoriter ve dominant yönetimlere yol açan ve demokratik siyasal yaşamın uygulanmasını zorlaştıran bir yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Yine Kıbrıs için en ideal yönetim biçiminin belirlenmesi konusunda da vekiller arasında bir görüş birliği oluşmamıştır. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş dönemlerinde başkanlık sistemine otoriterleşme kaygısı ile karşı çıkan CTP vekilleri içinde de başkanlık sistemini savunan görüşler mevcuttur. Yine UBP vekilleri arasında da bir kısım, ülkenin olağanüstü şartlarından dolayı daha etkin bir siyaset geliştirebilmek için bir an önce başkanlık sistemine geçilmesini savunmaktayken, bir kısım vekil de Kıbrıs gibi küçük ülkeler için en ideal yönetimin parlamenter sistem olduğunu savunmaktadır. Benzer şekilde DP vekillerinden bir görüş, AB'ye uyum ve barış süreci kapsamında başkanlık sistemine yavaş yavaş geçilmesi gerektiğini savunurken, diğer bir görüş ise yine küçük bir ülke olmanın sonucu olarak parlamenter sistemi daha uygun bulmaktadır.

Kıbrıs'ta görüşme yapılan vekiller arasında, Kıbrıs için ideal hükümet sistemi hakkında bir konsensüs sağlanamamış olsa da; ülke, dünya çapında 1960 Cumhuriyeti'nde tasarlanan haliyle, yani başkanlık sistemi olarak bilinmektedir. KKTC siyasal aktörlerinden bir kısım parlamenter sistemi savunuyor olsa dahi, gelecek dönemde birleşme olasılıkları göz önüne alındığında ülkede bir başkanlık sisteminin oluşması söz konusu olabilir. Ancak belirtmek gerekir ki; Kıbrıs'taki hükümet sistemi tartışmaları, toprak sorunları, uluslararası ilişkilerdeki enerji politikaları ve siyasal tanınırlık gibi varoluşsal meselelerin gölgesinde kalmaktadır. Adanın uluslararası alandaki stratejik konumu gereği, doğalgaz konusunda Rusya'ya bağımlılıktan kurtulma isteği, petrol arama faaliyetleri, Türkiye- İsrail ilişkileri ve Ortadoğu'da yaşanan siyasal gelişmeler, Kıbrıs adası üzerinde güçlü ülkelerin etkisinin önümüzdeki dönemde artarak devam edeceği öngörülebilir. Bu durumda iki toplumlu bir başkanlık sistemine geçiş olası bir seçenek olarak görülmektedir. Dünyadaki otoriterleşme dalgası ve başkanlık sistemlerine geçiş eğilimleri, bu yöndeki beklentileri destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Aydoğdu, A. (2005), *Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk Seçimleri ve Yönetimleri*, Asil Yayın Dağıtım, Birinci Basım, Ankara.
- Bağce, E. (2017), “Parlamenter ve Başkanlık Sistemiyle Yönetilen Ülkelerde Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk”, *İnsan & İnsan*, 4(11): 5-39.
- Blaustein, Albert P. (2004), “ABD Anayasası: Amerika’nın en önemli İhracatıdır”, *ABD Dış İşleri Bakanlığı Elektronik Dergisi*, 1(9), <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/anayasallasma.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2020.
- Cheibub, J. Antonio, Limoni, F. (2002), “Democratic Institutions and Regime Survival: Parliamentary and Presidential Democracies Reconsidered”, *Annual Review of Political Science*, 5: 1501-179.
- Creswell, John.,W. (2017), *Nitel araştırmalar İçin 30 Temel Beceri*, Hasan Özcan (çev.), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Efegil, E., Olcay, A., M. (2004), “Tarafların Kıbrıs Sorunu’na Yaklaşımları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1: 113-122.
- Evcimen, G. (1992), “Başkanlık Sistemi: Ratio Politica’sı ve Türkiye”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(01): 317-334.
- Gerring J., Thacker, S. C., Moreno, C. (2009), “Are Parliamentary Systems Better?”, *Comparative Political Studies*, 42(3): 327-359.
- Gözler, K. (2018), *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Yayınevi, 27. B., Bursa.
- Gül, H., Kamalak, İ., Gül, S. S. (2017), “Amerikan Başkanlık ve Fransız Yarı-Başkanlık Sistemleri Işığında Türkiye’nin Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”, *Strategic Public Management Journal*, 3: 101-120.
- Howard, A. E. D. (2004), “Dünya Çapındaki Anayasal Demokrasiye Doğru: Amerikan Yaklaşımı”, *ABD Dış İşleri Bakanlığı Elektronik Dergisi*, 1(9), <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/anayasallasma.pdf>, Erişim Tarihi: 22.03.2020.
- Kalaycıoğlu, E. (2005), “Başkanlık Rejimi: Türkiye'nin Diktatörlük Tehdidıyla Sınavı”, *Başkanlık Sistemi, Türkiye Barolar Birliği*, Yay. Haz.: Av. Teoman Ergül, Ankara.
- Kaynar, M. K. (2014), “Anayasa, Yasama, Yürütme ve Yargı”, Yüksel Taşkın (ed.), *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Maxwell, J. A. (2018), *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*, Nobel Yayınları, Üçüncü Basım, Ankara.

Musil Ayan, P. (2018), “Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi ve Parlamenter Sistem”, Sabri Sayarı, Hasret Dikici Bilgin (der.), *Karşılaştırmalı Siyaset: Temel Konular ve Yaklaşımlar*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 5. B., İstanbul.

Myers, D., G. (2019), *Sosyal Psikoloji*, Serap Akfırat (çev. ed.), Onuncu Basım, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Özbudun, E. (2005), “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, Teoman Ergül (ed.), *Başkanlık Sistemi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.

Özbudun, E. (2007), *Çağdaş Türk Politikası: Demokratik Pekişmenin Önündeki Engeller*, Ali Resul Usul (çev.), Doğan Yayıncılık, 2. B., İstanbul.

Schmidt, M. G. (2002), *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, M. Emin Göktaş (çev.), Vadi Yayınları, İkinci Baskı, Ankara.

Turan, İ. (2005), “Başkanlık Sistemi Sevdası: Zayıf Temelli Bir Özle”, Teoman Ergül (ed.), *Başkanlık Sistemi*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.

Turhan, T. (2008), “Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(2): 253-288.

Türe, İ. (2006), “Anayasa Mahkemesi ve Parlamenter Demokrasi”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 28.

Vatansever, M. (2012), “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, Özel Sayı: 1487-1530.

https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n296437-Denktas-DP-Genel-Baskanlik-gorevini-birakti, Erişim Tarihi: 21.04.2020.

http://ubpkuzeykibris.com/haber_detay.asp?haberID=322, Erişim Tarihi: 21.04.2020.

<https://www.kibrishaberci.com/denktas-dogru-sistem-baskanlik/>, Erişim Tarihi: 21.04.20.

Figen Keskin, Pamukkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde doktora yapmaktadır. Lisans derecesini Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünden, yüksek lisans derecesini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden aldı. Aynı zamanda Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmıştır. Şuan Pamukkale Üniversitesi Acıpayam Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Çalışma alanları: Siyasal sistemler, siyasal kurumlar, siyaset psikolojisidir.

Figen Keskin is a Ph.D. candidate at Pamukkale University's department of political science and public administration. She obtained her BA. degree from Süleyman Demirel University's department of public administration and her Master's degree from the same department at Muğla Sıtkı Koçman University. Figen has worked as a research assistant at Muğla Sıtkı Koçman University and is currently working as a lecturer at Pamukkale University's Acıpayam Vocational School. Her fields of research include political systems, political theories and political psychology.

KÜTÜPHANECİLERİN MESLEKİ ETİK İLKELERİNE BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ANKARA ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANELERİ ÖRNEĞİ

A RESEARCH ON LIBRARIANS VIEW OF PROFESSIONAL ETHICS PRINCIPLES: ANKARA UNIVERSITY LIBRARY'S EXAMPLE

Öğr. Gör. Yasin ŞEŞEN

Hitit Üniversitesi

Ankara Üniversitesi B.B.Y. Doktora Öğrencisi

yasinsesen@hitit.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6896-0567

Gönderim 04 Şubat 2020 - Kabul 20 Nisan 2020
Received 04 February 2020 - Accepted 20 April 2020

Öz: Bu çalışmanın amacı, Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinde görev yapmakta olan meslek lisansı (arşivcilik, kütüphanecilik, bilgi ve belge yönetimi vb.) mezunu personelin; Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından 2010 yılında ilan edilen kütüphane mesleki etik ilkelerine karşı bakış açılarının öncelikle belirlenmesi, daha sonra bakış açıları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların da karşılaştırılarak ortaya koyulmasıdır. Çalışma, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında; 15.11.2019 - 01.12.2019 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi'nde hizmet vermekte olan toplam 25 kütüphaneden (fakülte, enstitü, yüksekokul, uygulama merkezi vb.) 17 tanesi ele alınmıştır. Bu durumun nedeni olarak, bünyesinde bilgi ve belge yönetimi, kütüphanecilik, arşivcilik mezunu vb. meslekten personel barındıran 17 kütüphanenin mevcut olmasıdır (Diğer 8 kütüphanede, meslekten personel bulunmamaktadır). Bu 17 kütüphanenin bünyesinde kütüphaneci ve/veya yönetici kadrosunda; 30 personel (17 yönetici, 13 kütüphaneci) görev yapmaktadır. Örneklem, araştırma evreninin yüzde 68'ini kapsamaktadır. Araştırma örneklemini, bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme soruları; 1996 yılında hazırlanıp yürürlüğe konulup, 02.04.2010 tarihinde gözden geçirilerek ilan edilen Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri'ne dayanılarak hazırlanmıştır. Araştırma sorularına verilen cevaplardan elde edilen veriler göz önüne alınarak karşılaştırılmaları yapılmıştır. Araştırma sonucunda, görev yapan tüm kütüphanecilerin 'Kütüphanecilik Etik İlkelerini' bildikleri ve kütüphanelerinde hayata geçirdikleri saptanmıştır. Ancak özellikle gelişen teknoloji ile birlikte meslek etiği ilkelerinin güncellenmesi gerektiği görülmüş; bunun yanında kullanıcı hizmetleri, bilgiye erişim, araştırma yöntemleri vb. konularda kütüphanecilerin edindikleri bilgilerin de güncelleştirilmesi gerektiğine ulaşılmıştır. Bunlara ilave olarak, kütüphanecilerin periyodik olarak meslek içi eğitimler ve teknolojik gelişim gösteren araç-gereç konusunda kurum içi eğitimlere tabi kılınmaları gerektiğine ulaşılmıştır. Tüm bu sonuçlar göz önüne alınarak, geleceğe yönelik olarak çeşitli öneriler ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ankara Üniversitesi, etik, mesleki etik, kütüphanecilik, kütüphanecilik etiği.

Abstract: The aim of this study, is to provide a professional license (archivism, librarianship, information and document management etc.) in Ankara University Libraries graduate staff, Turkish Librarians Association declared against the principles of professional ethics of the library in 2010 by the first determination perspective, then is revealed by comparing the similarities and differences between the perspectives. The study was conducted with a semi-structured interview technique. Scope of study, between 15.11.2019 and 01.12.2019 a total of 25 libraries (faculty, institute, vocational,

application center etc.) have been serving at Ankara University) 17 of which were addressed. As a result of this situation, he graduated in information and document management, librarianship, archivism etc. there are 17 libraries that house staff from the profession (in the other 8 libraries there are no staff from the profession). Within these 17 libraries, there are 30 staff (17 managers, 13 librarians) who are librarians and/or administrators. The sample covers 68 percent of the research universe. The research sample was conducted in this direction. In the study, semi-structured interview questions were prepared based on the professional ethics principles of the Turkish Librarians Association which were prepared in 1996 and put into effect and revised and announced on 02.04.2010. Comparisons were made by taking into account the data obtained from the answers to the research questions. As a result of the research it was determined that all librarians who served knew the 'Ethical Principles of Librarianship' and implemented them in their libraries. However, it has been seen that the principles of professional ethics need to be updated especially with the developing technology as well as user services access to information, research methods etc. it was reached that the information obtained by librarians on the subjects should also be updated. In addition to these it has been reached that librarians should be periodically subjected to in-house training on the subject of professional training and technological development tools and equipment. Considering all these results various proposals have been put forward for the future.

Keywords: *Ankara University, ethics, professional ethics, librarianship, librarianship ethics.*

GİRİŞ

Yönetim alanındaki en temel konulardan birisi, kurumsal kimliğini geliştirmek isteyen bir kurumun imajını yükseltebilecek yöntem ve tekniklerin belirlenerek ortaya koyulması ve ilgili kurumun güncel olarak edinim sağladığı stratejik yöntemlerin de sürdürülebilirliğidir. Kurumda edinilen yeteneklerin sürdürülebilirliğini sağlayacak her türlü kaynak ve personel girdisi, kurumun kendi bünyesinde faal durumda mevcut bulunmalıdır. Kurumun personelinin, kurumun hizmet sahasına uygun şekilde belirli kurallar ve normlara uyması gerekmektedir.

Personelin etik amaçlar ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirecek şekilde kurum normlarına uyması, etkili ve verimli çalışabilmesini sağlar. Bir kurumda etik çalışmaların yapılmasının temel amacı, ilgili kurumun sistem analizini ortaya çıkarabilmektir. Bu doğrultuda etik ve mesleki etik ilkelerin verimli şekilde ele alınması gerekmektedir.

Etiğin çeşitli tanımları farklı bilim insanları tarafından şu şekilde yapılabilir:

İnal'a göre (1996: 1) "etik sözcüğü", Yunanca karakter anlamına gelen ethos sözcüğünden türetilmiştir. Etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğru-yanlış ya da iyi kötü gibi ahlâksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini.

Mengüşoğlu'na göre (1965: 2) "etik", insanın hareket ve faaliyetlerini hususi bir problem sahası olarak araştıran, bu sahanın varlık-karakteriyle, onun temelini teşkil eden; prensiplerin varlık-karakterini, insanın hareket ve faaliyetlerinin bağlı veya müstakil olduklarını tetkik eden bilgidir.

Kuçuradi (2000: 12) "etiği", insanların arasındaki ilişkiyi temel dayanak noktası yapan; insanların başka insanlarla ve kendileriyle olan ilişkilerinde eylemde bulunurken

karşılaşılan değer ve normlara ilişkin sorunlara ışık tutma girişimi olarak tanımlanmaktadır.

Abdülbâki Güçlü ve arkadaşlarının çalışmasında etik konusunda ayrıntılı bir tanım yapılmış ve şu görüşlere yer verilmiştir. “Etik”, insanın ahlaksal sorumlulukları ile toplumsal yükümlülüklerinin neler olduğunu ortaya koyan, sunduğu gerekçelerle bunları tek tek tanımlayan; hem eylemlerin hem de eyleyenlerin ahlaksal değerlerini belirleyen öğretiler bütünüdür (Felsefe sözlüğü, 2002: 500-501).

Etik ve ahlâk arasındaki temel ayrım bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu temel ayrım, etiğin niteliğini belirler. Ahlâklı olmak bir erdemdir, etiğe uygun yaşamak ise bir görevdir. “Etiğin varlığı, insan-insan, insan-çevre vb. ilişkilerin düzenlenmesi konusunda yüzyıllardır kullanılan belirli davranış kalıplarını içerir. Etik ve ahlak kurallarının toplum içerisinde sürekli şekilde uygulanabilir olması, o toplumun kendi kendisini denetleyebildiğinin en temel göstergesidir” (Şeşen, 2020: 207).

Günlük yaşamda birçok durumda etik ilkeler, kuralları da beraberinde getirir. Etik ilkeler, zamanla içtihat durumuna da gelebilmektedir. Bir kurumda görev yapan farklı meslek gruplarını da ilgilendiren ilkeler birçok mesleğe uygun olacak şekilde ortaya çıkabilir, güncellenebilir ve/veya uygulamadan kaldırılabilir. Zaman içerisinde gelişen teknolojiye bağlı olarak etiksel bakış açıları da değişime ayak uydurur. Bir kurumun hizmetlerinin değerlendirilmesi, kurumda eksik olan ve/veya günümüze uygun olmayan süreçlerin belirlenmesi, kurumun performansının da ortaya koyulabilmesi açısından önemlidir. Meslek profesyonellerinin, işverenlerin ve bilgi merkezi sorumluların uygulayabilmesi için yol haritası niteliği taşıyan çalışmalar ortaya koyulmalıdır (Kuzucuoğlu, 2018: 214). Bu amaçla geçmişte çeşitli etik alanında araştırmalar yapılmıştır ve günümüzde de devam etmektedir. Etik çalışmalarının temel amacı, ilgili kurumun sistem analizini ortaya çıkarabilmektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Mesleki Etik Kavramı ve Mesleki Etik İlkelerin Özellikleri

Meslek ahlâkı/etiği, bir mesleğin yerine getirilmesinde uygulanması gereken ahlâki kuralları içerir.

“Meslek etiği”, mesleği yapan kişinin ne yapması ya da ne yapmaması gerektiği ile ilgilidir. İşler sadece teknik özellikleri ile değil, işi yapan ya da işin sunulduğu kitlenin ahlâki kuralları ve değerleri ile de doğrudan ilgilidir (Vural ve Coşkun, 2011: 27). Genelde mesleki etiğin özü, insana ve kişiliğine saygı, topluma saygı ilkelerini içerir (Yıldızeli, Çolaklar, Güneş, 2009: 120).

Meslek etiğinin yanıt aradığı sorular çeşitlidir. Bu konuda Tepe’ye göre (1997: 30), insanların belirli bir mesleği yaparken genel olarak ne yapıp ne yapmamaları gerektiğine ilişkin sorulardır; yani belirli bir tek tip durumda yapılması ve yapılmaması gerekeni soran sorulardır.

İş yaşamında ne kadar meslek varsa o kadar da meslek etiği/ahlâkı vardır. Her mesleğe göre bir etik vardır. Etiksel davranış ve etik kurallarının formüle edilmesi tüm meslekler için en gerekli temel özelliktir (Nernchek, 1991: 668).

Her mesleğin kendine has etik kuralları bulunmaktadır. Bunun yanında her mesleğin etik ilkelerinin hem benzer, hem de birbirinden farklılık gösteren özellikleri de bulunmaktadır. Mesleki etik ilkeleri, belirli bir meslek üyelerini mesleğin kuralları ile davranmaya zorlayan ilkelerdir. Meslek eğitiminin uygulama alanı, özel ve/veya kamu alanı fark etmeksizin iş ve meslek ahlakı kurallarının göz önüne alınmasını gerektirir.

İş ahlakı, şirkete, personele, hissedarlara ve sosyal çevreye yönelik sorumluluktur. İş ahlakı, hakça davranmak demektir (Mchugh, 1992: 11). İş ahlakının kurallarının uygulandığı kamu kurumları veya işletmelerde verimlilik açısından da gelişmiş uygulamalar, iş barışı ve dürüstlük ilkesi ön plandadır. Bu doğrultuda her türlü işin takibinde, etik ve mesleki etik ilkelerinin verimli şekilde ele alınmış olması önemlidir. Çünkü iş yaşamında ve bilimde sadece tarafsız doğrular veya yanlışlar vardır.

Emile Durkheim'ın, *Meslek Ahlakı* adını taşıyan kitabında konuyla ilgili bilgiler yer almaktadır. İlgili kitaptan Subaşıoğlu (1997: 469); ahlak, ahlakı tatbik edecek grubun eseridir. Bu ahlak eksik olduğu zaman o grupta kafi tecanüs ve tesanüt yoktur. Grup olarak mevcut değildir. Meslek grupları ne kadar sağlam ve teşkilatlı olursa, meslek ahlakı da o kadar gelişir ve sayılır diyerek aktarma yapmaktadır.

Mark Schwartz ise etik kodlara ilişkin sekiz mecaz saptamış ve etik kodların çalışanların davranışlarını etkilediğini belirtmiştir. Bu mecazlar şunlardır (Aydın, 2012: 18-19'dan aktaran Özan ve diğerleri, 2017):

- Kural kitabı olarak: Etik kodlar, çalışanlardan ne gibi davranışlar beklendiğini açıklar.
- Yol gösterici levha olarak: Çalışanların belirli davranışların uygun olup olmadığını test etmeleri için başka kaynaklara başvurmaları için yol gösterir.
- Ayna olarak: Etik kodlar belli davranışların kurum tarafından kabul edilebilir olup olmadığını karar vermesi için davranışı önceden görebilmesi konusunda bir fırsat sağlar.
- Büyüteç olarak: Etik kodlar çalışanlara söyledikleri ve yaptıkları şeylere daha yakından bakmaya ve dikkatli olmaya teşvik eder.
- Kalkan olarak: Etik kodlar çalışanların etik dışı taleplerle mücadele etmelerine destek verir.
- Duman dedektörü olarak: Etik kodlar, zararı önleyecek kadar zaman varken tehlikeler konusunda çalışanları uyarır.
- Yangın alarmı olarak: Etik kodlar, çalışanları etik dışı uygulama ve durumlarda yetkili makamlarla temasa geçme ve bildirimde bulunma konusunda motive eder.
- Sopa olarak: Etik kodların zorlayıcı potansiyeli çalışanların kodların içerdiği hükümlere uymasını sağlar (Aydın, 2012: 18-19'dan aktaran Özan ve diğerleri, 2017).

Meslek mensuplarının karşı karşıya kalabilecekleri etik sorunlar, ikilemler üzerinde düşüncelerini ve ilkeler bağlamında davranmalarını sağlamaktadır. Her meslek alanının kendine özgü etik kodları bulunmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan kütüphanecilik mesleğinde kendine özgü etik kuralları ve ilkeleri bulunmaktadır.

2.2.Kütüphanecilik Mesleki Etiği ve Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri

Her meslek alanının kendine özgü etiksel kuralları vardır. Bu etiksel kurallar, standartlar bilimi olan kütüphanecilik (bilgi yönetimi, bilgi ve enformasyon yönetimi vb.) mesleğinde de önemli bir yer tutmaktadır.

“Kütüphanecilik etiği, diğer meslek ve/veya bilim dallarında olduğu gibi, genel etik çalışmalarının alt alanını oluşturmaktadır. Ayrıca kütüphaneciliğin, toplumun bilgi gereksinimini karşılamaya yönelik bir hizmet alanı olması ve bunun için birçok ilke, yöntem, kuram ve teknikler geliştirmesi, onun birçok bilim ve meslek disiplini ile ilişki içerisinde bulunmasını zorunlu kılmaktadır” (Fenerci, 2003: 287).

Bu çerçevede kütüphanecilik etiği ele alınırken, kullanıcıların bilgi konusunda her türlü taleplerinin karşılanması, düşünce özgürlüğünün sağlanması ve telif haklarının korunmasına kadar birçok önemli konunun incelenmesi, analiz edilmesi gerekmektedir. Mesleki etiği, mesleğin uygulanma sürecinde etkili olan çevresel normlardan oluşur. Mesleki normlar, meslek mensuplarının her türlü davranışını kapsamaktadır. Kütüphanecilikte etik kuralların, sorumluluklarının ve kuralların var olmasının amaçları verimli şekilde ortaya koyulmalıdır. Etik standartlar belli olmadan kütüphanecilik mesleği, diğer alanlara yayılamaz.

Kişisel davranışlara, kişisel çıkarlara sınır çizen ve grup dinamiği oluşturan (Subaşıoğlu, 1997: 6) kütüphanecilik etiği, bireylerin veya toplumun bilgi erişimini sağlama ve bilgi gereksinimlerini karşılamada insanın değerini korumak adına yapılması ve yapılmaması gerekenlere ilişkin ilke, kural ve normlara dayanak oluşturulan değerlerdir (Yılmaz, 2015: 6).

Kütüphanecilik alanında yapılan akademik çalışmalarda mesleki etik konusunun literatüre daha fazla girmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu konuda üzerinde daha fazla durulması ve çalışmaların detaylandırılmasıyla birlikte, kütüphanecilik mesleki etiği literatürü de ilerleme gösterecektir.

Dünyada etik ilkelerin ortaya çıkışı 1930’lu yıllara uzanmaktadır. Bu konuda Kızıloz (2017: 24) kütüphanecilik etik ilkelerinin dünyada oluşturulması Türkiye’den daha önceki dönemlerde gerçekleşmiştir. Amerikan Kütüphaneciler Derneği (ALA), Mesleki Etik Bildirgesi’ni 1939 yılında kabul etmiş ve en son 2008 yılında güncellemiştir demektedir.

1981 yılında Amerikan Kütüphane Derneği Üyeleri ve Amerikan Kütüphane Derneği Konseyi tarafından Mesleki Ahlak Yasası kabul edilmiştir. Mesleki Ahlak Yasası’nın kabul edilmesiyle, bilgi hizmetlerinin doğru, önyargısız, özel yaşamın gizliliği ilkelerine saygı duyularak sunulması gerektiği vurgulanmıştır (Öztemiz, 2012: 14).

1996 yılında hazırlanıp yürürlüğe konulan Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri, 02.04.2010 tarihinde gözden geçirilerek ilan edilmiştir. Bu ilkeler aşağıda Resim 1’de gösterilmiştir:

Şekil 1: Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri

Kaynak: <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/mesleki-etik-ilkeleri/>

Kütüphanecilik Mesleki Ahlak ilkelerinin kabul edilmesinden bir yıl geçmesine müteakip, 1997 yılında düzenlenen 33. Kütüphane Haftası programında kütüphanecilik mesleki etiği konusunda çeşitli gelişmeler ortaya koyulmuştur. Bu konuda Toplu (2007: 208) şunları iletmektedir: Aslan (1997: 135-137)'ın bildirisinde Amerika, İngiltere ve Türkiye'deki etik normlar karşılaştırılmış ve her üçünde de koruma ile ilgili birinci aşamanın arka plana itildiği; Amerikan ve İngiliz etik normlarında, okuyucuya karşı sorumluluğun; TKD'nin ilkelerinde ise bilgi edinme özgürlüğünün öncelikli konu olarak ele alındığı belirtilmiştir.

Önal tarafından yapılan çalışmada ise, meslek etik kurallarının benimsenmesinin, mesleğin toplumda tanınmasında ve saygınlığının artırılmasında en önemli itici gücü oluşturacağı vurgulanmaktadır (Önal, 2005: 259).

Ayrıca, Türkiye dışında yapılan önemli bir çalışmada, 2000 yılında dünyanın farklı bölgelerinde çalışan kütüphanecilerin temel değerlere bakış açıları araştırılmıştır (Koehler, Hurych, Dole ve Wall, 2000; Koehler ve Pemperton, 2000). Bu temel değerler şu şekilde belirtilmiştir (Bezirci ve Sağlık, 2015: 294):

- Entelektüel özgürlük,
- Kullanıcı bilgilerinin gizliliğini korumak,
- Fikri mülkiyet hakkı,
- Mesleki tarafsızlık,
- Kültürel kayıtların korunmasıdır

Türkiye’de, Kütüphanecilik ve Arşivcilik Yasasının çıkarılmaması, etiğin kütüphanecilik ve arşivcilik meslek dalında verimli şekilde uygulanmasını önlemektedir. Kütüphaneciliği etkileyen birçok yasa zaman içerisinde güncelliğini yitirdiğinden dolayı işlevsiz kalmıştır. Yasal sınırların bile oluşturulmadığı bir meslek dalında ahlaki değerleri temel alan bir uygulama biçimi geliştirmek son derece güçtür (Toplu, 2007: 208).

Tüm bu olumsuz durumlara, meslek insanlarının etiğe bakış açılarının da yetersiz olması eklenebilir. Meslek insanları ne yazık ki etik değerlerin uygulanması konusunda yeterince çaba sarf etmemiş ve daha da kötüsü bu konuda hiçbir yönlendirme ve yaptırıma da maruz kalmamışlardır. Bunun yanında, mesleki derneklerin üyeleri (TKD, ÜNAK, ANKOS vb.) ve enformasyon merkezlerinin etik değerler ve 1996 kabul edilmiş olan Kütüphanecilik Meslek Ahlak İlkelerinin ulusal ölçekte yaygın bir uygulama ortamı bulabilmesi amacıyla somut bir şekilde aktif çalışmalar yaptıkları da görülmemiştir.

Kütüphanecilik etiği konusunda Türkiye’de yapılmış olan akademik çalışmalar yetersizdir. Bu konuda Zan ve Yazıcı şu yorumları yapmışlardır:

Kütüphanecilik etiği ile ilgili olarak 2014 yılında gerçekleştirilen önemli bir gelişmeden söz etmemiz gerekir. 3-5 Eylül 2014 tarihleri arasında Kastamonu Üniversitesi’nde düzenlenen ‘I. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu’nun konusu Etik: Kuram ve Uygulama’ olarak belirlenmiş, sempozyuma sunulan bildirilerin önemli bir kısmı da kütüphanecilik etiği üzerine olmuştur. Ülkemizde böyle bir sempozyumun düzenlenmiş olması kütüphanecilik etiği adına önemli bir gelişmedir. Bu sempozyumda sunulan bildirilerden bazıları; Dalkıran ve Yılmaz, 2015; Aslan, 2014; Konya ve Atay, 2014; Güneş, 2014; Yalçın, Gençbüyür ve Akgün, 2014; Akkaya, 2014; Bezirci ve Sağlık, 2015; Kızıllöz, 2014’dür (Zan vd., 2016: 5830).

Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri’ni zaman içerisinde birçok kütüphane benimsemiştir. Bu kütüphaneler içerisinde akademik bir kurum olan Ankara Üniversitesi Dokümantasyon Daire Başkanlığı da önemli bir mevkiye bulunmaktadır. Çalışmanın ana konusu olarak Ankara Üniversitesi Dokümantasyon Daire Başkanlığı bünyesinde, kütüphanecilik etiğinin güncel durumu incelenmiştir.

2.3.Kütüphanecilik Meslek Etiği İlkelerinin Kütüphanelerde Uygulanması Süreci

1980'lerden günümüze kadar teknolojik gelişmelerin olumlu etkisiyle birlikte, kurumlar kullanıcılarına daha verimli hizmetler veren organizasyonlar olmaya başlamışlardır. Kurumlar, hizmet kalitelerini ilerletebilmek amacıyla yeni yöntemler denemeye başlamışlardır. Bu yöntemlere destek amacıyla meslek etiği ilkelerini bünyelerinde kabul etmiş ve verimli şekilde uygulamaya başlamışlardır. Kütüphanelerin sağladıkları hizmetlerin etiksel olarak düzenlenmesi önemlidir. Bu amaçla kütüphanelerin hizmet kalitelerinin ölçülmesi amacıyla, öncelikle kütüphane personelinin kurallar ve etik ilkelere olan bağlılıkları üzerinde durulmalıdır. Bilgi ve Belge Yönetimi alanında etiksel ilkelerin uygulamaya aktarılması bu açıdan önemlidir. Bilgi ve Belge Yönetimi alanında etik ilkelerin ana işlevi, bilgi erişim'dir [bilgi erişimidir].

Bilgi ve Belge Yönetimi alanında, mesleki etik kapsamına giren bir başka konu ise telif haklarıdır. Kütüphaneciler korsan olarak tanımlanan ve üreticisinden izinsiz çoğaltılan yayınları satın almaz ve kütüphaneye sokmazlar. Yazarın emeğinin çalınması anlamına gelen bu tür izinsiz çoğaltma ve satma işlemleri zaman zaman kütüphaneler için ciddi etik sorunlara neden olabilmektedir (Yılmaz, 2009: 34).

Elektronik kaynaklara ulaşımın günümüz koşullarında kolaylaşması ve yaygınlaşması, bilgi gizliliği ve güvenliğinin sağlanmasını ön plana çıkarmıştır. Bilgi ve Belge Yönetimi alanında gizlilik hakkı, bir kullanıcının şahsi bilgilerine erişiminin sınırlanmasıdır. Kullanıcı gizliliği önemli bir faktördür. Kullanıcı gizliliği, kullanıcının araştırma konusunun, edindiği bilgilerin, danıştığı soruların, ödünç aldığı kütüphane kaynaklarının, kullandığı web sitelerinin, ya da kişisel bilgilerinin hiçbir koşul altında başkaları ile paylaşılmamasıdır (Ocaklı ve Soğuksu, 2005: 34). Bu kapsamda kütüphanecilere oldukça önemli görevler düşmektedir.

Kütüphanelerin oluşturulması ve sürekliliğinin sağlanmasının temel amacı, kullanıcılarıdır. Kullanıcıların bilgi gereksinimleri sürekli şekilde karşılanmalıdır. Kullanıcıların eğitimi ve kütüphanelerin hizmet kalitesinin devamlılığı kütüphane yöneticilerinin başarısına bağlıdır. Kütüphanelerde etik kuralların benimsenmesi, o kütüphanenin yönetimi ile doğrudan bağlantılıdır. İyi bir kütüphane yönetimi, planlama ve denetleme faaliyetlerinin sistematik olarak hayata geçirildiği ortamlarda sürdürülebilir.

Zaman içerisinde farklı koşullarında ortaya çıkmasıyla birlikte, kurumların meslek etiği uygulamalarına destek olabilmek amacıyla, çeşitli destek yöntemleri de benimsenmeye başlanmıştır. Bu yöntemlerden önemli olanlardan bir tanesi, toplam kalite yönetimidir. Toplam kalite yönetimi, bir kurumun hizmetlerinin kalite standartları ölçüsünde düzenlenmesi ve ölçülmesi olarak özetlenebilir. Toplam kalite yönetimi; işin kalitesi, sürecin kalitesi, sistemin kalitesi, çalışanların, yöneticilerin, hedeflerin kalitesidir (Ishikawa, 1985: 23). Toplam kalite yönetiminin kütüphane hizmetlerine yansması, kütüphanenin mevcut durumunun geliştirilmesi ve kullanıcı hizmetlerinin modern koşullarda sevk ve idare edilmesidir. Kütüphanelerde kalite güvencesinin

gelişimi ile birlikte, kütüphaneler geleceğe yatırım yapmaktadırlar. Kütüphaneler, zaman içerisinde yeni teknolojilerin katkısıyla gelişmektedirler.

Türkiye'de kullanıcı gizliliği konusunda kütüphaneleri kısıtlayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır. 1996 yılında Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından meslektaşların uyması gereken mesleki ilkeler yayınlanmıştır. Türk Kütüphaneciler Derneği üyeleri tarafından da benimsenen bu ilkeler kullanıcı gizliliği ile ilgili aşağıdaki maddeleri de içermektedir: Kişiler hakkında bilgi sağlarken hem doğru bilgi verir, hem de özel yaşamın gizliliğini korur; istenen veya sağlanan bilgi ile ilgili olarak her kullanıcının özel yaşamın gizliliğine saygı gösterilmesi ilkesine bağlı kalır ("Türk Kütüphaneciler Derneği", 2005: 56).

Kütüphane hizmetlerinin tarafsız ve sansürsüz sürdürülmesi de önemli bir konudur. Bu konuda kütüphane yöneticilerine ve kütüphanecilere büyük görev düşmektedir. Kütüphane dermesinin geliştirilmesi, kütüphane yöneticisinin öncelikli görevidir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Ankara Üniversitesi, Ankara içi ilçelere dağılmış On (10) yerleşkeden oluşmaktadır. Bilgi ve kütüphane hizmetleri fakülteler, enstitüler, yüksekokullar ve uygulama-araştırma birimleri düzeyinde hizmet vermektedir. Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, birim kütüphaneleri arasında eşgüdümü sağlamaktadır. Araştırma, 17 birim kütüphanesi üzerinde yapılmıştır. Çalışma için, birim kütüphaneleri yöneticilerinden randevu istenilmiş ve randevu günü ve saatinde ilgili yerde görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinde görev yapmakta olan meslek lisansı (arşivcilik, kütüphanecilik, bilgi ve belge yönetimi vb.) mezunu personelin; Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından 2010 yılında ilan edilen kütüphane mesleki etik ilkelerine karşı bakış açılarının öncelikle belirlenmesi, daha sonra bakış açıları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların da karşılaştırılarak ortaya konulmasıdır.

Araştırmanın Evreni: Ankara Üniversitesi Birim Kütüphaneleridir (25 Kütüphane, 30 personel).

Araştırmanın Örnekleme: Ankara Üniversitesi Birim Kütüphanelerinden bünyesinde bilgi ve belge yönetimi, kütüphanecilik, arşivcilik mezunu vb. meslekten 30 personel (17 Yönetici, 13 Kütüphaneci) barındıran 17 Birim Kütüphanesidir. Bu kütüphanelerdeki 30 meslekten personel (kütüphaneci) ile görüşülmüştür.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntemi, betimleme yöntemidir. Betimleme: Olayların, varlıkların, kurumların ve çeşitli alanların ne olduğunu açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikler aynen ortaya konulmaya çalışılır (Kaptan, 1998: 143).

Araştırma tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme yöntemi: Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme genellikle, yüz yüze, telefon ve kameralı telefon vb. iletilerle yapılır (Karasar, 2009: 133). Yarı yapılandırılmış görüşme: Araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme planını hazırlar. Görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan sorularla görüşmenin akışının geliştirmesini sağlayabilir (Ekiz, 2003: 7).

Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinden veri toplama ve analizinin hayata geçirilebilmesi amacıyla; 17 kütüphane ziyaret edilmiş, personelinin (yöneticiler ve kütüphaneciler) kütüphanecilik meslek etiği ilkelerine bakış açılarını belirlemek için Görüşme Yöntemi uygulanmış ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formundan (bkz. Ek 1) yararlanılmıştır.

15.11.2019 tarihinde saat 12.00'de Hukuk Fakültesi Kütüphanesi'nde başlayan görüşmeler, 01.12.2019 tarihine kadar sürmüştür; 01.12.2019 tarihinde saat 17.00'de Spor Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi'nde sona ermiştir. Görüşmeler sırasında, görüşülenlerden alınan bilgiler not edilmiş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri ve Personel Sayısı Tablo 1'de şu şekilde görülebilir:

Tablo 1: Ankara Üniversitesi Fakülte Kütüphaneleri ve Meslekten Personel Sayısı

KÜTÜPHANE	YÖNETİCİ	KÜTÜPHANECİ
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi	1	3
Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi	1	1
Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi	1	-
İletişim Fakültesi Kütüphanesi	1	-
Fen/Mühendislik Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	1	1
Hukuk Fakültesi Kütüphanesi	1	1
Sağlık Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	1	-
Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi	1	2
Spor Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	1	-
Tıp Fakültesi Kütüphanesi	1	1
Veteriner Fakültesi Kütüphanesi	1	-
Ziraat Fakültesi Kütüphanesi	1	1
Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	1	3
Devlet Konservatuvarı Kütüphanesi	1	-
Güzel Sanatlar Kütüphanesi	1	-
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi	1	-
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kütüphanesi	1	-
TOPLAM SAYI	17	13

3.2. Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı doğrultusunda kütüphane yöneticilerine ve kütüphanecilere aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

1. Ankara Üniversitesi.....Kütüphanesi yöneticisi/ personeli olarak, kütüphane mesleki etik ilkelerini biliyor musunuz?
2. Ankara Üniversitesi.....Kütüphanesi'nde kütüphanecilik mesleki etik ilkelerine tam olarak uyuluyor mu? Uyulmayan mesleki etik ilkeleri hangileridir?
3. Ankara Üniversitesi.....Kütüphanesi'nde uygulanan mesleki etik ilkelerinin geliştirilmesi amacıyla önerileriniz nelerdir?

3.3. Ankara Üniversitesi Kütüphanelerinde Çalışan Kütüphanecilerin, Araştırma Sorularına Verdiği Cevapların Değerlendirilmesi

Ankara Üniversitesinde görev yapan kütüphanecilere uygulanan sorulara verilen yanıtlar, Tablo 2, 3 ve 4'de gösterilmiştir. Her tablonun altında, tabloda verilen bilgilere göre analiz ve değerlendirmeler yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE SONUÇLARI

4.1. Ankara Üniversitesi Birim Kütüphaneleri Personelinin, Kütüphanecilik Meslek İlkelerini Bilme Durumu

Tablo 2'deki bilgiler göz önüne alındığında; 17 farklı kütüphanede 30 (yönetici-kütüphaneci) personelin Kütüphane Mesleki Etik İlkelerini bildikleri saptanmıştır. Bu açıdan kütüphane mesleki etik ilkelerinin; soruya muhatap olan tüm kütüphaneciler tarafından bilinmesi mesleksi açıdan oldukça önemli ve güzel bir durumdur. Meslek etiğini bilen ve uygulama gayretinde olan personelin varlığı, Ankara Üniversitesinin faydasıdır. Bu açıdan Kütüphane Mesleki Etik İlkelerinin, kurum içerisinde görev yapan kütüphane personelleri açısından bilinirliği %100'dür.

Tablo 2: Meslek İlkelerinin Bilinme Durumu

SORU 1. Ankara Üniversitesi Kütüphanesi yöneticisi/ personeli olarak, kütüphane mesleki etik ilkelerini biliyor musunuz?		
KÜTÜPHANE	YÖNETİCİ	KÜTÜPHANECİ
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Personel 1. Biliyorum Personel 2. Biliyorum Personel 3. Biliyorum
Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Biliyorum
Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	-
İletişim Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	-
Fen/Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Biliyorum
Hukuk Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Biliyorum
Sağlık Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	-
Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Personel 1. Biliyorum. Personel 2. Biliyorum
Spor Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	-
Tıp Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Biliyorum
Veteriner Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	-
Ziraat Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Biliyorum
Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Biliyorum	Personel 1. Biliyorum Personel 2. Biliyorum Personel 3. Biliyorum
Devlet Konservatuvarı Kütüphanesi	Biliyorum	-
Güzel Sanatlar Kütüphanesi	Biliyorum	-
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi	Biliyorum	-
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kütüphanesi	Biliyorum	-

4.2. Ankara Üniversitesi Birim Kütüphaneleri Personelinin, Kütüphanecilik Meslek İlkelerini Uygulama Durumu

Tablo 3'deki bilgiler göz önüne alındığında; 17 farklı kütüphanede 30 personelin Kütüphane Mesleki Etik İlkelerine uydukları gözlemlenmiştir. Diş Heimliği Fakültesi Kütüphanesinin de yasallık ilkesi konusunda katı davranıldığı belirtilmiştir. Bu durumun nedeni olarak Fakülte Üst Yönetiminin zaman zaman sağlık alanında etiğe devlet olarak çok önem verilmesinden dolayı, Kütüphane Yönetimine bu konuda uyarı yaptığı iletilmektedir. Ama detaylar hakkında ilgili kütüphane yöneticisinden bilgi alınamamıştır. Hukuk Fakültesi Kütüphanesinde görev yapan personel tarafından, kurum genelinde kütüphanecilerin sayısının az olmasından dolayı etik hassasiyet konusunda eksiklerin olabileceği belirtilmiştir. Çünkü meslek bilgisi almayan personelin, etiksel açıdan eksiklikleri olabilir. İncelenmelerden elde edilen bilgiler değerlendirilirse, Kütüphane Mesleki Etik İlkelerinin, kurum içerisinde uygulanması konusunda kütüphane personellerinin başarısı %100'dür.

Tablo 3: Meslek İlkelerine Uyuma Durumu

SORU 2. Ankara Üniversitesi Kütüphanesinde kütüphane mesleki etik ilkelerine tam olarak uyuluyor mu? Uyulmayan mesleki etik ilkeleri hangileridir?		
KÜTÜPHANE	YÖNETİCİ	KÜTÜPHANECİ
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Personel 1. Uyulmaktadır Personel 2. Uyulmaktadır Personel 3. Uyulmaktadır
Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi	Kütüphane politikası gereğince kurallara ve mesleki etik ilkelerine uyulduğu belirtilmiştir. Zaman zaman Fakülte üst yönetiminin, kütüphane yönetimine verdiği talimatlardan dolayı, kullanıcılarla aralarında fikir ayrılıkları ve şikayetler olduğu belirlenmiştir. Kurallar bazı durumlarda katı uygulanabilmektedir.	Uyulmaktadır.
Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
İletişim Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır.	-
Fen/Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Uyulmaktadır.
Hukuk Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Kütüphanecilerin sayısının yetersiz olmasından dolayı, etik hassasiyet konusunda eksiklikler olabilir. Fakat mevcut olan kütüphaneciler bu konuda elinden gelen herşeyi yapmaktadır.
Sağlık Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Personel 1. Uyulmaktadır Personel 2. Uyulmaktadır
Spor Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Tıp Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Uyulmaktadır.
Veteriner Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Ziraat Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Uyulmaktadır.
Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	Personel 1. Uyulmaktadır Personel 2. Uyulmaktadır Personel 3. Uyulmaktadır
Devlet Konservatuvarı Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Güzel Sanatlar Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kütüphanesi	Uyulmaktadır	-

4.3. Ankara Üniversitesi Birim Kütüphaneleri Personelinin, Kütüphanecilik Meslek İlkelerinin Geliştirilmesi Konusundaki Önerileri

Tablo 4'deki bilgiler incelendiğinde; kütüphane personelinin bilgilerinin güncel tutulması ve kütüphanenin teknolojik olarak geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Etik kurallar ile doğrudan ilgili olmakta olan kullanıcı istatistiklerinin tutulması gerektiği belirtilmektedir. Mesleki etik ilkelerinin araştırmacının bilgiye erişimine engel olmaması gerektiği; bilgiye erişimin sınırlanmaması gerektiği belirtilmiştir. Kütüphanelerin teknolojik olarak geliştirilmesi önerilmiştir. Kütüphane kullanım kriterleri ortaya koyulması gerektiği belirtilmiştir.

Diş Hekimliği Fakültesi özelinde 'uygulamanın mesleki eğitimi olanlara ve bu ilkeler konusunda bilgi sahibi olanlara bırakılması yeterli olur' diye fikir beyan edilmiştir. Bu fikrin ortaya koyulmasında ilgili kütüphane yöneticisi, gerekli etiksel uygulamalarında üst yönetimin etik kuralların kütüphanede uygulanması konusunda kendi işlerine karışıldığı imasında bulunmuş olabilir (Detaya girilmemiştir).

Konunun biraz dışına çıkılarak, akademik tezlerin yasal nedenlerle ödünç verilmemesi kriterleri biraz gevşetilebilir, kütüphaneler arası kitap alıp-verme, ceza kesilip-kesilmemesi vb. standartlar ve parametreler reel hayata geçirilmelidir gibi farklı öneriler de getirilmiştir. Bu konularda yapılabilecek çeşitli düzenlemeler, ileride kütüphanecilik sempozyumlarında tartışmaya açılabilir.

Derme etiği, kataloglama etiği konusunda da çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Mesleki eğitim almayan personelin de, meslek ilkeleri konusunda eğitilmeleri gerektiği üzerinde durulmuştur. Bir kütüphanenin kurallarına uzun süre görev yaparak alışan diğer mesleklerden personellerin sık aralıklarla sirkülasyonunun önüne geçilmesi önerilmiştir. Çünkü farklı fakülte kütüphanelerinde, birbirinden farklı bazı kurallar da uygulanabilmektedir. Bu durumun önlenmesi amacıyla, kriterlere uyulup-uyulmadığını görebilmek amacıyla denetmenler belirlenmesi gerektiği de önerilmiştir.

Tablo 4: Mesleki Etik İlkelerinin Geliştirilmesi Önerileri

SORU 3: Ankara Üniversitesi Kütüphanesinde mesleki etik ilkelerinin geliştirilmesi amacıyla önerileriniz nelerdir?		
KÜTÜPHANE	YÖNETİCİ	KÜTÜPHANECİ
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi	Kütüphane personelinin bilgileri güncellenmeli, kütüphane olanakları teknolojik olarak geliştirilmelidir.	Personel 1. Etik kurallar ile doğrudan ilgili olmakta olan kullanıcı istatistikleri tutulmalıdır. Her kütüphanede zorunlu olmalı ve zaman zaman diğer fakülte kütüphaneleriyle de karşılaştırılmalıdır. Personel 2. Yeterli yetkinlikte personelin bulunmaması büyük bir sorundur. Kütüphane teknolojik olarak geliştirilmelidir. Personel 3. Öneri yoktur.
Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi	Uygulamanın mesleki eğitimi olanlara ve bu ilkeler konusunda bilgi sahibi olanlara bırakılması yeterli olur diye düşünülmektedir.	Öneri yoktur.
Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi	Mesleki etik ilkelerinin araştırmacının bilgiye erişimine engel yada zorlaştırıcı olanların (özellikle yasallık) tekrar gözden geçirilmesi ve yorumlanması gerekmektedir.	-
İletişim Fakültesi Kütüphanesi	Akademik tezlerin yasal nedenlerle ödünç verilmemesi kriterleri biraz gevşetilebilir. Kütüphaneler arası kitap alıp - verme, ceza kesilip - kesilmemesi vb. standartlar ve parametreler reel hayata geçirilmelidir. Mesleki eğitim almayan personelin de, meslek ilkeleri konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Personelin sık aralıklarla sirkülasyonunun önüne geçilmelidir.	-
Fen/Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	Öneri yoktur.
Hukuk Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	Öncelikle meslek etiği varlığının kabul görmesiyle başlanmalı; daha sonra personel kurum içi eğitimlere tabi tutulmalıdır. Derme etiği, kataloglama etiği konusunda da çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Sağlık Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Mesleki etik ilkelerinin araştırmacının bilgiye erişimine engel olmaması gerekmektedir. Bilgiye erişim sınırlanmamalıdır.	-
Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi	Araştırmacının bilgi erişim özgürlüğüne dokunulmamalıdır.	Personel 1. Öneri yoktur. Personel 2. Öneri yoktur.
Spor Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Kütüphane kullanım kriterleri ortaya koyulabilir. Bu kriterlere uyulduğunu görmek için denetmenler belirlenebilir.	-
Tıp Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	Öneri yoktur.
Veteriner Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-
Ziraat Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-
Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	Personel 1. Öneri yoktur. Personel 2. Öneri yoktur. Personel 3. Öneri yoktur.
Devlet Konservatuarı Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-
Güzel Sanatlar Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kütüphanesi	Öneri yoktur.	-

5. GENEL DEĞERLENDİRME

Ankara Üniversitesi Birim Kütüphanelerinde çeşitli kadrolarda görev yapan meslek lisansı (arşivcilik, kütüphanecilik, bilgi ve belge yönetimi vb.) mezunu personelin; Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından 2010 yılında ilan edilen kütüphane mesleki etik ilkelerine karşı bakış açılarının öncelikle belirlenmesi, daha sonra bakış açıları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların da karşılaştırılarak ortaya koyulması amacıyla yapılan çalışma sonucunda şu bulgulara erişilmiştir:

- Tablo 2'deki bilgiler göz önüne alındığında; 17 farklı kütüphanede 30 personelin Kütüphane Mesleki Etik İlkelerini bildikleri saptanmıştır. Tüm kütüphane yöneticileri ve kütüphaneciler, Kütüphanecilik Etik İlkeleri'ni bilmekte ve hizmetlerini, Kütüphanecilik Etik İlkeleri'ne uygun olarak sunmaktadırlar.

- Tablo 3'deki bilgiler göz önüne alındığında; 17 farklı kütüphanede 30 personelin Kütüphane Mesleki Etik İlkelerine uydukları gözlemlenmiştir. Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesinin de yasallık ilkesi konusunda katı davranıldığı belirtilmiştir. Hukuk Fakültesi Kütüphanesinde ise kurum genelinde kütüphanecilerin sayısının az olmasından dolayı, etik hassasiyet konusunda eksiklerin olabileceği belirtilmiştir.

- Tablo 4'deki bilgiler incelendiğinde; kütüphane personelinin bilgilerinin güncel tutulması ve kütüphanenin teknolojik olarak geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Etik kurallar ile doğrudan ilgili olmakta olan kullanıcı istatistiklerinin tutulması gerektiği belirtilmektedir. Mesleki etik ilkelerinin araştırmacının bilgiye erişimine engel olmaması gerektiği; bilgiye erişimin sınırlandırılmaması gerektiği belirtilmiştir. Kütüphane kullanım kriterleri ortaya koyulabilir. Bu kriterlere uyulduğunu görmek için denetmenler belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

- Hizmetlerini yerine getirirken bazı durumlarda ikileme düşen kütüphaneciler, etik kuralları göz önüne almaktadırlar.

- Kütüphaneciler sansüre karşı çıkmakta ve düşünce özgürlüğünü savunmaktadırlar.

- Telif haklarının korunmasına önem verilmektedir.

- Meslek eğitimi almamış kişilerin kütüphanede görev yapmalarının sorun olduğu ve bu durumun da etik sorunlara neden olduğu saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Etik kurallar, bir stratejidir ve kişilerin değerini artırır. Aynı meslek üyeleri arasındaki aidiyet duygusunu artırır, sorumluluk bilincini canlı tutar. Bu etmenlerden yola çıkılarak, Türkiye'de kütüphanecilik alanında yaşanan etik sorunları çözmek amacıyla yapılabilecek en önemli güncel uygulamalardan birisi Türk Kütüphaneciler Derneği ve diğer mesleki dernek, kurum ve kuruluşların kendi arasında etik alanında sürekli bir çalışma grubu oluşturmalarıdır. Bu çalışma grubu, 1996 yılında hazırlanan ve 2010 yılında güncellenen Kütüphanecilik Mesleki Etik İlkelerini yeniden ele alıp değerlendirmeli; günün ve gelecek en az 30 yılın teknolojik olanaklarını da göz önüne alarak güncellemeli ve her 5 yılda meslektaşlardan da katkılar alarak geliştirmelidir.

Araştırmamızda, tüm fakülte kütüphanecilerinin Kütüphanecilik Etik İlkeleri'ni bildikleri ve kütüphanelerinde hayata geçirdikleri saptanmıştır. Personellerin kütüphanecilik etiğinin ne olduğuna ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, Türk Kütüphaneciler Derneğinin yayımladığı Mesleki Etik İlkeleri ile uyumlu olduğu söylenebilir. Çalışanların verdikleri cevaplarda mesleki işbirliği ve dayanışma

konularına çok fazla değinmedikleri tespit edilmiştir. Personelin özellikle, gelişen teknoloji ile birlikte meslek etiği konusu da dâhil olmak üzere, kullanıcı hizmetleri, bilgiye erişim, araştırma yöntemleri gibi konularda edindikleri bilgilerin güncelleştirilmesi gerektiği görülmüştür.

Çalışmada üzerinde durulan alan, Ankara Üniversitesi Kütüphaneleridir. Bu açıdan çalışmanın, Türkiye'deki diğer üniversite kütüphanelerini kapsayacak şekilde geliştirilmesi mümkün değildir. Bu çalışma Türkiye'de kütüphanecilik etiğinin gelişimine yardımcı olabilir. Çalışma bulguları, ileride bu konuda araştırma yapmak isteyen akademisyenlere, kütüphane çalışanlarına yardımcı olabilir.

Bu doğrultuda araştırma sonuçlarına katkı olarak öne sürülebilecek öneriler şunlardır:

- Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi özelinde, görev yapan kütüphaneci sayısı (4 kişi) yetersizdir. Bilgi ve Belge Yönetimi bölümüyle aynı binayı paylaşan kütüphanenin, daha fazla meslekten personele ihtiyacı vardır. Hatta yazma eserler, eski tarihi antikalar vb. değerli eserleri dermesinde bulunduran bu kütüphanede, mümkünse çalışan tüm personel bilgi ve belge yönetimi mezunu olmalıdır. Böylece hem kütüphane hizmetleri, hem de dermeye verilen önemin etiksel açıdan gelişmesi sağlanabilir.

- Hukuk Fakültesi Kütüphanesi özelinde, görev yapan kütüphaneci sayısı yetersizdir. Çünkü bu fakülte kütüphanesi yalnız başına, birçok Anadolu Üniversitesinin Merkez Kütüphanesinden daha büyüktür ve daha geniş bir dermeye sahiptir. Derme kalitesi açısından ise Türkiye'de eşsiz bir kütüphanedir. Bu kütüphanede, kütüphaneci sayısı arttırılmalı, iş yoğunluğu olduğundan dolayı personel ödülle teşvik edilmeli, hem de konu uzmanı olması açısından en az 2 hukuk fakültesi mezunu uzman personel çalıştırılmalıdır. Çünkü kütüphane etiğinin, kurum içerisinde geliştirilmesi konusunda bu fakülte personeli öncü durumda olabilir.

- Sağlık Fakültelerinde (Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Veteriner, Ziraat, Sağlık Bilimleri), tıp konusunda eğitim almış çok sayıda Öğretim Görevlisi personel çalıştırılmaktadır. Fakat etik konusunda eğitim almış olan kütüphaneciler bu fakültelerin kütüphanelerinde Öğretim Görevlisi kadrosunda görev yapamamaktadır. Kütüphanecilerin etik alanındaki bilgilerinden de yararlanılmalıdır. Bu eksiklik giderilmelidir.

- Ankara Üniversitesi genelinde, meslek eğitimi almış personel sayısı aşırı şekilde yetersizdir. Yakın zamanda emekli olma durumu olan 4-5 Öğretim Görevlisi personel durumu da göz önüne alınınca; kuruma en kısa sürede en az 10-15 arasında meslekten lisans mezunu kütüphaneci ve 4-7 arasında Öğretim Görevlisi istihdam edilmelidir. Bunun yanında Yüksek Lisans eğitimi bitirmiş, doktora eğitimine devam eden meslek mezunu personellerin de en kısa sürede hak ettikleri Öğretim Görevlisi kadrolarını elde edebilmeleri amacıyla; kurumiçi ve/veya kurumiçi-kurumdışı yarışma sınavları açılmalıdır.

- Etik konusunda mesleki yayın yapan kütüphaneciler kadrolarına bakılmaksızın (idari, akademik) maddi ve manevi olarak teşvik edilmelidir.
- Kütüphane personellerinin mesleki bilgileri güncellenmeli ve kütüphaneler teknolojik olarak geliştirilmelidir.
- Kütüphaneciler, kullanıcılara her zaman nazik olmalıdırlar.
- Kullanıcıların her türlü dini duygularına karşı da saygılı olunmalıdır.
- Kütüphane yöneticileri, personelin görev dağılımı konusunda etik ihlale sebebiyet vermemelidirler.
- Kullanıcı memnuniyetini ölçebilmek amacıyla, kullanıcı istatistikleri tutulmalı ve bu istatistikler diğer birim kütüphaneleriyle karşılaştırılmalıdır.
- Kullanıcı memnuniyetinin artırılması amacıyla, kütüphaneler arası ödünç vermede, kullanıcılara kitap geciktirmeden dolayı cezai işlemlerin uygulanması vb. konularda standartlar ve parametreler belirlenmelidir.
- Kütüphanelerde bilgi kaynaklarının sınıflanması ve kataloglamasında bilerek yanlış işlem yapmak vb. etik ihlallerin yaşanmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Bilgi akışının ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla, kütüphane personelinin sık aralıklarla sirkülasyonunun önüne geçilmelidir.
- Kütüphane kullanım kriterleri ortaya koyulabilir. Bu kriterlere uyulup uyulmadığını görmek için, deneticiler belirlenebilir. Bu deneticiler, üniversitenin kendi iç denetim ve teftiş birimlerinden seçilmelidir.
- Etik ihlaller yapan her kim olursa olsun (öğrenci, personel, akademisyen vb.) mutlaka uyarılmalıdır. Sorunların görmezden gelinmesiyle, etik ihlallerin daha da fazlaşacağı unutulmamalıdır.
- Derme etiği ve kataloglama etiği konusunda da çalışmalar yapılmalıdır. Derme etiği ile, fakülte kütüphanesinin kuruluş amacına uygun materyallerin bulunması kast edilmektedir. Örneğin Veteriner Fakültesi Kütüphanesinde hukuk kitapları olmamalıdır. Kataloglama etiği ile kast edilen durumda, kütüphanecinin bazı eserleri istediği farklı sınıflama numaraları ile değil, LC veya DOS Sınıflama Sistemlerine uygun şekilde kataloglamasıdır. Örneğin kamu yönetimi ile ilgili olan kitapların, Hukuk Fakültesi Kütüphanesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesinde farklı numaralar ve hatta farklı otorite dizinleri ile sınıflandırılması durumunun olmaması gereklidir.

- Araştırma kapsamındaki kütüphanelerde çalışan kütüphaneci sayısının artırılması, bilgi hizmetlerinin niteliğini etkileyecektir.

- Kütüphanelerde görev yapan kütüphaneciler, mesleki işbirliği ve dayanışmaya özen göstermelidirler. Kütüphanecilerin motive ve takdir edilmeye ihtiyaçları vardır. Motivasyon kaynağı olarak; yurtiçi-yurtdışı geziler, görevde yükselebilmek olanaklarının tanınması, yabancı dil kurslarında indirim sağlanması vb. olanaklar sağlanabilir.

- Ankara Üniversitesi Birim Kütüphaneleri personelinden daha fazla verim alabilmek ve meslek etiği olarak personelin tam olarak donatılması amacıyla, katılımcı yönetim tarzı benimsenmelidir.

- Sonuç olarak, kütüphanecilik mesleki etiğine dikkat edilerek verimli şekilde uygulandığı bir kurum olan Ankara Üniversitesi; kütüphanecilik, arşivcilik ve bilgi yönetiminde etiğin uygulanması konusunda Türkiye'deki diğer üniversitelere örnek olabilecek durumdadır ve gün geçtikçe de gelişimine devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Aslan, S. A. (1997), “Bilgi Hizmetlerinde Ahlâkî İlkeler”, Bülent Yılmaz (Yay. Haz.), *31 Mart-6 Nisan 1997, 33. Kütüphane Haftası Bildirileri*, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 134-139.
- Bezirci, P., Sağlık, Ö. (2015), “Üniversite Kütüphanecilerin Mesleki Etik Algısı: İstanbul’da Bulunan Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Üzerine Bir İnceleme”, Hasan Sacit Keseroğlu, Güler Demir, Ersan Bitri ve Ayşenur Güneş (Yay. Haz.), *1. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu (3-5 Eylül 2014) Etik: Kuram ve Uygulama*, İstanbul, Hiperlink Yayınları, 288-313.
- Dalkıran, Ö., Yılmaz, B. (2015), “Ankara’daki Üniversite Kütüphanecilerinin Düşünce Özgürlüğü Konusunda Yaklaşımları”, (Yay. Haz.) H. S. Keseroğlu, G. Demir, E. Bitri ve A. Güneş *1. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu, Etik: Kuram ve Uygulama, 3-5 Eylül 2014*, İstanbul, Hiperlink, 103-135.
- Dole, W. V., Hurych, J. M. ve Koehler, W. C. (2000), “Values for Librarians in the Information Age: An Expanded Examination”, *Library Management*, 21(6): 285-297.
- Ekiz, D. (2003), *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*, Ankara, Anı Yayınları.
- Felsefe Sözlüğü (2002), Hazırlayanlar Güçlü, A., Uzun, E, Uzun, S. ve Yolsal, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Fenerci, T. (2003), “Kütüphanecilik ve Disiplinlerarası Niteliği”, *Türk Kütüphaneciliği*, 17(3): 283-293.
- Ishikawa, K. (1985), *What is Total Quality Control? The Japanese Way*, London, Prentice-Hall.
- İnal, K. (1996), “Sosyalist Etik”, *Gelecek Dergisi*, 1-3 Kasım-Aralık, 3-7.
- Kaptan, S. (1998), *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara, Tekışık Yayınları.
- Karasar, N. (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Araştırma Eğitim Danışmanlık Yayınları.
- Kızıllöz, T. (2017), “Ankara’daki Üniversite Kütüphanecilerinin Mesleki Etik Konusundaki Bilinç ve Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü*, Ankara.
- Koehler, W. C., Hurych, J. M., Dole, W. V. ve Wall, J. (2000), “Ethical Values of Information and Library Professionals – An Expanded Analysis”, *International Information & Library Review*, 32: 485-507.
- Koehler, W. C., Pemberton, J. M. (2000), “A Search for Core Values: Towards a Model Code Ethics for Information Professionals”, *Journal of Information Ethics*, 9(1): 26-54.

Kuçuradi, I. (2000), *Felsefi Etik ve Meslek Etikleri*, Harun Tepe (çev.), Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu, 17-32.

Mchugh, F. P. (1992), *İş Ahlakı (ethics)*, Ankara, Detay Yayıncılık.

Mengüşoğlu, T. (1965), *Değişmez Değerler, Değişen Davranışlar*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.

Ocaklı, E., Soğuksu, D. (2005), “Kütüphanelerde Kullanıcı Gizliliği”, Aytaç Yıldızeli ve Hatice Kübra Bahşıoğlu (Yay. Haz.), *ÜNAK'05 Bildiriler: Bilgi Hizmetlerinin Organizasyonu ve Pazarlaması 22-24 Eylül 2005 İstanbul*, İstanbul, Kadir Has Üniversitesi, 192-208.

Önal, İ. (2005), “Mesleki Yeterlilik ve Etik”, Mehmet Emin Küçük (Yay. Haz.), *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan*, Ankara, Türk Kütüphaneciler Derneği, 255-260.

Özan, M. B., Polat, H., Gündüzalp, S. ve Yaraş, Z. (2017), “Etik Kodlara İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri ve Etik Kod Önerileri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1): 43-52.

Özbay, O., Kuzucuoğlu, A. H. (2018), “Acil Durum Kriz Yönetim Sistemi”, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 29 (Ekim -Kasım - Aralık).

Öztemiz, S. (2012), *Bilgi Teknolojilerinin Statü Bağlamında Bilgi Profesyonelliğine Yansımaları: Ankara'da Çalışan Kütüphaneciler Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Subaşıoğlu, F. (1997), “Kütüphanecilik Mesleğine Etiksel Bir Yaklaşım”, *Türk Kütüphaneciliği*, 11(2): 467-478.

Şeşen, Y. (2020), “Bilgi Yayımının Sınırları: İletişim Etiği Unsurları”, Dr. Öğr. Üyesi Duygu Ünalın, Dr. Öğr. Üyesi Şeyhmus Doğan (ed.). *Küresel Dünyada İletişimin Dijital Yüzleri*, Konya, Eğitim Yayınevi. [ISBN: 9786057786876], 203-214.

Tepe, H. (1997), “Etik ve Meslek Etikleri: Kavram ve Sorunlar”, 3. *Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi ve Sergisi*, 71-75.

Toplu, M. (2007), “Kütüphaneciliğin Etik Sorunu ve Türkiye Yaklaşımı”, *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2): 186-217.

Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki Etik İlkeleri (2005), Türk Kütüphaneciler Derneği, 7, <http://kutuphaneci.org.tr/bildirgeler/mesleki-etik-ilkeleri/>, Erişim Tarihi: 03.02.2020.

Vural, B. A., Coşkun, G. (2011), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1: 1-27.

Yıldızeli, A., Çolaklar, H., Güneş, G. (2009), “Web’den Tıp Fakülteleri Etik Kurullarının İncelenmesi”, *V. Tıp Etiği Kongresi, 13-15 Kasım 2008*, Ankara.

Yılmaz, B. (2009), “Bilgi ve Belge Yönetiminde (kütüphanecilikte) Etik: Kuramsal Bir Yaklaşım”, Feyzi Uluğ ve diğerleri (Haz.), *Kamu Etiği Sempozyumu 25-26 Mayıs 2009*, Ankara: T.O.D.A.İ.E., 395-404.

Yılmaz, B. (2015), “Bilgi ve Belge Yönetimi Etiği ya da İyi Kütüphaneci Olmak”, *1. Uluslararası Kütüphane ve Bilgibilim Felsefesi Sempozyumu: Etik: Kuram ve Uygulama, Kastamonu (3-5 Eylül 2014)*, İstanbul, Hiperlink, 136-143.

Zan, B. U., Yazıcı, A., Yazıcı, S. (2016), “Kütüphanecilik Etiği Üzerine Nitel Bir Çalışma”, *Journal of Human Sciences*, 13(3): 5826-5841.

Yasin Şeşen, Hitit Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. 2010 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Lisans Bölümünden mezun olmuştur. 2017 yılında TODAİE Kamu Yönetimi Yüksek Lisans programını bitirmiştir. 2019 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Yüksek Lisans programını bitirmiştir. 2019 yılından itibaren Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Doktora programında (Doktora yeterlik aşamasında) eğitimine devam etmektedir. Yazarın yayınlanmış durumda; 10 ulusal/uluslararası makalesi, 8 ulusal/uluslararası bildirisi, 2 bilimsel kitabı, 1 bilimsel kitap editörlüğü ve 4 kitap bölümü bulunmaktadır.

Yasin Şeşen is a lecturer at Hittite University. In 2010, he graduated from Ankara University Faculty of Language and History-Geography with a Bachelor's Degree in Information and Document Management. In 2017, TODAİE graduated with a Master's Degree in Public Administration. In 2019, he completed her Master's Degree in Information and Document Management at the Institute of Social Sciences of Ankara University. As of 2019, he is continuing her education in the Information and Document Management PhD Program (PhD Qualification Stage) of the Institute of Social Sciences of Ankara University. Author's published case; 10 National/International Articles, 8 National/International Papers, 2 Scientific Books, 1 Scientific Book Editorship and 4 Book Chapters.

OYUN KÜLTÜRÜNÜN DİJİTAL MEDYADA YANSIMASI: “ADVERGAMİNG” İÇERİKLERİNE YÖNELİK BİR ANALİZ

THE REFLECTION OF GAME CULTURE IN DIGITAL MEDIA: AN ANALYSIS ON “ADVERGAMING” CONTENT

Doç. Dr. Hidaye Aydan (SİLKÜ) BİLGİLİER
Ege Üniversitesi
İletişim Fakültesi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü
aydansilku@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-5337-9243

Şehriban KAYACAN
Ege Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Araştırmaları Doktora Öğrencisi
sehribankayacan2017@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5664-7928

Onur TOS
Ege Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Araştırmaları Doktora Öğrencisi
onur.tos.33@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4992-9315

Gönderim 01 Haziran 2020 - Kabul 25 Haziran 2020
Received 01 June 2020 - Accepted 25 June 2020

Öz: Bu çalışmanın amacı, Advergame içeriklerinin dijital oyun kültürüyle ilgili belirli kod ve temalarla içeriğinin analiz edilmesidir. Çalışmanın literatür kısmında dijital medya ve dijital reklam araçları ile dijital oyun kültürü ve Advergaming kavramı açıklanmıştır. Araştırma bölümünde ise dijital ortamda yayınlanan “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markalarının advergaming videoları dijital oyun kültürü kapsamında izlenerek kod, kategori ve tema “advergaming” içeriği özelinde içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, her üç markanın advergaming içeriklerinin farklılık gösterdiği saptanmıştır. Penti’nin “Utopic Game” gizlilik; Uludağ Limonata’nın “Tycoon Game” gelir getirici; Lipton’ın ise “Akıllı Çay Bardağı” dikkat toplayan tematik kodlamalarıyla kullanıcılara ulaştıkları söylenebilir. Ayrıca bu zengin içeriklerle markaların, kullanıcıların zihninde daha kalıcı izler yaratabildiğini ve tüketicilerde daha fazla tüketim ihtiyacı uyandırdıklarını ifade etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: dijital medya, dijital oyun kültürü, advergaming

Abstract: This paper aims to examine and analyze some major codes, themes, and contents of advergame content, related to the digital game culture. In the literature review of the study, the concepts of digital media, digital advertising tools, digital game culture, and advergaming are explained. In the discussion section of the

research, the advergaming videos of the “Penti”, Uludağ Limonata”, and “Lipton” brands, produced and circulated in the digital media, have been watched within the context of digital game culture and examined through a content-analysis method on the basis of their advergaming codes, categories, and themes. Research findings have revealed that all these three brands vary considerably in their advergaming contents. It can be asserted that Penti’s “Utopic Game” reaches the users with its stealth thematic code, whereas Uludağ Limonata’s “Tycoon Game” with its revenue code, and Lipton’s “Akıllı Çay Bardağı” with its attention-gathering code. Besides, it is also possible to state that, with such rich contents, the brands can create some more permanent traces in the users’ minds, and awaken some further desire to consume products in the target consumers.

Keywords: *digital media, digital game culture, advergaming*

GİRİŞ

Günümüz kurumları markaların tanıtımı ve satışını arttırmak amacıyla tüketicileriyle internet aracılığıyla dijital reklam araçlarıyla iletişime geçmektedir. Tüketiciler dijitalleşmeyle birlikte dijital reklamlara ve dijital ortamlardaki oyun kültürüne daha fazla maruz kalmaya başlamışlardır.

Reklam oyunlarının amacı, daha fazla dikkat ve ilgi çekmek ve oyunda yer alan markalara yönelik daha uygun bir sonuç yaratmak için marka mesajlarını eğlenceli bir deneyim ile iletmektir. Başka bir deyişle, reklam oyunları bir markayı ve/veya ürün ve hizmetlerini ilgi çekici bir şekilde tanıtmayı amaçlamaktadır (Lee vd., 2009; Wise vd., 2008; Sung ve Lee, 2020). Video ve bilgisayar oyunlarında ürün yerleştirme olarak da ifade edilen reklam oyunları ürettikleri reklam içerikleri ile müşterileri eğlendirirken etkileme ve oyunun bir parçası olma algısı yaratmaktadır. Etkileşimli reklam teknolojileriyle reklamda ürün yerleştirme uygulamalarıyla birlikte müşterinin eğlence algısı içerisinde etkilenmesi ve markayla bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Reklam veren firmalar müşterine iletmek istedikleri mesajlarını reklam oyunları ile vermektedir. Bu durumda reklam oyunları iletişim aracı görevi görmektedir denilebilir.

Kurumların reklam oyunlarını dijital reklam içeriklerine yerleştirmesi üzerine yapılan çalışmalar neticesinde bu durumun tanınmaya ve hatırlanmaya etkisi olduğuna dikkat çekmektedir (Brennan vd., 1999, Cauberghe ve De Pelsmacker, 2010, Lee ve Faber, 2007, Schneider vd., 2005, Yang ve Wang, 2008; Sung ve Lee, 2020). Advergaming olarak adlandırılan reklam oyunları, eğlence temelli olduğundan tüketicilerin ilgisini daha fazla çekmekte ve zihinlerinde reklamı yapılan markanın tanınması ve hatırlanması yönünde olumlu etki yaratmaktadır. Bu gerekçeden hareketle bu çalışmada, amaçlı örnekleme ile seçilen dijital ortamdaki üç markanın (Penti, Uludağ Limonata ve Lipton) advergaming olarak adlandırılan reklam oyunlarının içerik analizleri yapılmıştır. Araştırmada dijital ortamlardaki markaların advergaming videoları literatür bağlamında değerlendirilerek kod ve tematik bileşenleri ortaya çıkarılarak advergaming kullanıcılarıyla buluşturulmuştur.

1. DİJİTAL MEDYA VE DİJİTAL REKLAM ARAÇLARI

Günümüzde iletişim, toplumun her kesimini etkileyen kitle iletişim araçlarının yanı sıra dijital medya kullanımının da giderek artması ile farklı bir boyut kazanmaktadır. Dijitalleşme ve yeni iletişim teknolojileri ile hızlı bir şekilde gelişim göstermekte ve bireyler gelişen bu teknolojiye, dijitalleşmeye hızla ayak uydurmaktadır. Teknolojinin toplumu yönlendirdiği, biçimlendirdiği ve satın alma kararını gerçekleştirmede etkili olduğu görülmektedir. Teknolojinin toplumu bu yönde etkilemesini sağlayan en önemli etken ise internettir. İnternetin insanların hayatına girdiği andan itibaren pazarlamadan ekonomiye, eğitimden bilime kadar birçok bilim dalında ilerleme sağladığı bilinmektedir.

Reklamın tanımını Adak, “belli bir mala veya işletmeye karşı talep yaratmak amacı ile yapılan her türlü beyan” (Adak, 1975: 361) olarak yaparken Özsunay ise “genel olarak, mal ve hizmetleri tanıtmak ve satışlarını arttırmak amacıyla, üretici veya satıcı tarafından bir bedel ödenerek herhangi bir vasıta ile yayınlanan her çeşit mesaj” (Özsunay, 2009: 137) olarak tanımlamaktadır. Dijital reklam ise Önal ve Bendaş, (2017: 113) tarafından “bir ürün ya da malın kişilere doğrudan internet aracılığı ile tanıtılması” olarak tanımlanmaktadır. Çelik (2016: 23), “dijital reklamın, internet vasıtasıyla bilgisayar ve cep telefonu kullanıcılarına ulaştığını ve bu reklamların arama motoru reklamı, banner reklamlar, video, e-posta reklamları, sosyal medya reklamlarından oluştuğunu” ifade etmektedir.

Web sitesi reklamları, arama motoru reklamları, arama motoru optimizasyonu, yeniden pazarlama reklamları, e-posta reklamları gibi internet tabanlı reklamlar; mobil cihazlarda yer alan SMS, MMS, QR Kodları, IVR, Lokasyon-Bazlı gibi reklamlar; eğlendirici reklam, oyunlu reklam ve oyun içi reklamlar gibi oyun hedefli reklamlar ve sosyal ağlar, sosyal imleme siteleri, dosya paylaşım siteleri, bloglar, mikrobloglar ve forumlar gibi sosyal medya reklamları “temel dijital reklam araçları” olarak dört temel sınıfta gruplandırılmaktadır (Tuzcu vd., 2018: 378).

2. DİJİTAL OYUN KÜLTÜRÜ

Dijital oyun kültürü, 1940’lı yıllardan günümüze kadar gelişim göstermiştir. Başlangıçta sadece ışıklı devre sistemiyle video içerikleri üretilirken günümüzde ise bilgisayarlarla birlikte mobil veri üzerine de üretim yapılmaktadır. Dijital ortamda oyun kültürü yaratımının temel sebebi; tüketicinin eğlenmesini sağlamak, sosyalleşme fırsatı yaratmak, üreticiler için sosyo-kültürel ve ekonomik bir kazanç sağlamaktır (Özüölmez, 2019). Bununla birlikte, dijital mecrada oluşturulan oyun kültürüyle, tüketicilerin kişisel beklentilerine dair “solo” içerikler oluşturulmakta ve tasarım yapılmaktadır (Prieto, 2018: 174). Solo içeriklerin oluşturulması ve dijital oyun kültürünün yaratılmasında belirleyici olan ana akım medyadan ve dijital medyadan beslenen kullanıcılarıdır. Kullanıcılar, tüketim çılgınlığının da etkisiyle dijital oyun kültürünün yaratımında tek tipleştirilmektedir (Binark ve Bayraktutan, 2011: 314). Bu doğrultuda, oyun kültürü içerisinde, olumsuz etkilerden kurtulmak isteyen bireylerin, temel dijital ortam

pratiklerini geliştirmeleri ve bu konuda eğitim almaları yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra Sucu'ya göre (2012: 57) dijital ortam oyunlarında yaratılan kültür, tüketiciye dair gözlemlenebilen davranışların açığa çıkarılmasına ve sanal boyutta yeni içeriklerin yönünün belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

Dijital oyun kültürü, kullanıcıların cinsiyet odağındaki kimliklerinin şekillenmesini ve duruş konusunda değişikliklerin yaşanmasını sağlayabilmektedir (Goulart ve Nardi, 2017). Bununla birlikte, dijital oyun kültürü kullanıcıların sosyo-kültürel algılama biçimlerini, etkileşimlerini ve dünyayı yorumlama tarzlarını da etkileyebilmektedir (Demirbaş, 2017: 361). Bu etki, kamusal alan ortamında dahi kendini gösterebilmekte ve kadın-erkek cinsiyet kültürünün dijital oyun kültüründe yeniden yapılandırılmasına olanak sağlamaktadır (Kan, 2012: 57).

3. ADVERGAMING

Literatürde advergence içerikleri oyun reklam ya da oyuna dayalı reklam olarak Türkçeleştirilmektedir. Advergence içerikleri internet ve akıllı telefonların kullanımının gün geçtikçe artması ile birlikte özellikle gençlerin ilgisini çekmektedir. Eğlence temelli reklamlar olması nedeniyle advergence içeriklerine günlük hayatta çok sayıda reklama maruz kalan insanların dikkatini çekmede en etkili yollardan birisidir. Özellikle çocuklar ve gençler başta olmak üzere insanların teknolojiyi takip etme ve uyum sağlama becerilerinin kuvvetli olması advergence içeriklerine ilgi göstermeleri açısından önemli rol oynamaktadır. Hızla değişen teknolojilerin bir uzantısı olarak sosyal hayatımıza giren advergence içerikleri tüketici açısından bakıldığında eğlenceli bir deneyim aracıyken kurumlar açısından bakıldığında ise marka bilinirliğini artırmak ve pazarlama içerikli mesajların verilmesini sağlamak için maliyeti düşük, etkisi yüksek olan bir reklam aracıdır (Akyol, 2010: 656). Geleneksel reklam araçlarından yararlanarak etkili ve maliyeti düşük reklamlar yapılırken yoğun rekabet ortamının yenilikleri de beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Firmalar bu rekabet ortamında maddi kazanç sağlamak, marka bilinirliklerini artırmak ve tüketicinin zihninde marka hakkında pozitif izler bırakmak amacıyla pazarlama stratejilerini dijital yöntemler üzerine kurgulamaya başlamışlardır (Aymankuy vd., 2010: 110). Markaların odağındaki Advergaming içeriklerinin gelişim süreçleri, ürün merkezli ve pazarlama destekli stratejik yansımaları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Tosun, 2010; Ilgın, 2013):

- Marka yaratımında destek sağlar,
- İletilerin kullanıcılara aktarımı kolaydır,
- İlgili dataların bir araya getirilmesini sağlar,
- Yaratımında, bütçeden sağlanan destek azdır,
- Enformasyon sağlanması ve bu enformasyonun kullanıcılara aktarımı mümkündür,
- Kullanıcılar değişik tecrübelerle karşılaşır,
- Reklam odaklı ürün yerleştirme perspektifine bağlıdır,
- Hukuken uygun olmayan yasaklı içeriklerin sunulduğu markalar için yeni ve niteliksel bir ortam sunmaktadır,

- Çocuk kullanıcıların dikkatini çekmeye yönelik içerikler sunmaktadır,
- Kullanıcının etkileşim noktasında site dahilinde giriş ve çıkışına olanak tanımaktadır,
- Viral reklam içeriğine bağlı olarak sunumlar gerçekleştirilmektedir.

Reklam içerikli oyun olarak da tanımlanan advergaming'lerin bir marka için hazırlanmış olması gerekmektedir (Akyol vd., 2010: 657). Advergaming'lerin temel amacı hedef kitlenin marka bilinirliğini artırırken eğlendirmek ya da eğlendirirken hedef kitlede markaya ait olumlu duygular geliştirmektir. Hedef kitleye yönelik tasarlanan bu yaratıcı oyun reklamları marka ile hedef kitle arasında bir bağ kurmayı da başarmaktadır. Oyun ile reklamı birleştirerek yaratılan bu reklamlar ürünün akılda kalıcı olmasını sağlamaktadır (Oskay ve Koçer, 2016: 124). Advergaming'ler kurgulanırken oyunun amacı eğlendirmek olsa dahi asıl önemli olan markayı bilinçaltına yerleştirmek olduğundan oyunun tamamını markanın etrafında şekillendirmek gerekmektedir. Oyunun merkezinde olan markalar genellikle hedef kitleyi marka hakkında da bilgilendirmektedir. Oyunun hikâyesi ve kuralları markayı yansıtan özelliklere sahip olmakta ve reklamın tüketiciye geçirmek istediği duyguyu etkili bir biçimde iletmektedir. Dolayısıyla hem tüketiciyi eğlendirecek, çekici gelecek hem de ürün ve marka hakkında bilinçaltına mesaj gönderecek oyunların mümkün olduğunca sade, kolay oynanan, kolay öğrenilen ve kullanıcıların birbirlerine tavsiye edebileceği niteliklere sahip olması gerekmektedir (Bozkurt ve Oyman, 2016: 521). Böylece oyunu oynayan bireyler keyif aldıkları zamanlarda başka bir tüketiciye önerecek ve bu yolla oyun yaygınlaşacaktır. Oyun daha fazla kullanıcıya ulaştıkça marka hakkında da daha fazla tüketici bilgi sahibi olacak ve deneyimlemek için satın alma yönünde pozitif bir eğilim gösterecektir. Advergaming içerikleri; “gelir getirici, dikkat toplayan ve gizli” olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmaktadır (Çakırkaya, 2016: 69).

The Revenue-Generating Advergaming (About the Line Advergaming): Revenue Advergaming'lerin (Gelir Getirici) temel amacı hedef kitleyi oyuna çekmek ve oyunda saatlerce zaman geçirmesini sağlamaktır. Bunun nedeni ise markanın web sitesinde uzun süre tüketicilerin kalmasını ve oyunu bırakıp siteyi terk etmemelerini sağlamaktır (Oskay, 2016: 47). Oyunu oynamak amacıyla markanın internet sitesinde kalan tüketici kurumun birincil amacı olan hedef kitleyi üründen haberdar etme amacını karşılarken aynı zamanda sitede zaman geçirerek şirkete gelir de getirmektedir. Bu nedenle bu tür gelir getirici reklamlar olarak da isimlendirilmektedir (İlgin, 2013: 30).

The Attention-Gathering Advergaming (Below The Line Advergaming): Attention-Gathering Advergaming'lerde (Dikkat Toplayan) ise dikkat çekmek amacıyla merak duygusu uyandırma fikri yer almaktadır. Tüketicinin oyunu merak etmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda içerik dahilinde oyun dışında markayı ve ürünü araştırmaya yönelmesi gerekmektedir (Akyol, 2010:102). Bu tür oyunların niyeti tüketiciyi marka hakkında bilgilendirmek ve tüketicinin ürünü ayrıntılı olarak incelemesini sağlamaktır.

The Stealth Advergaming (Through the Line Advergaming): Stealth Advergaming içeriklerinin (Gizli) gizli reklamlar olarak adlandırılmasının sebebi oyun içinde

markanın gizlenmesidir. Oyun oynarken belli başlı nesnelere üzerine oyuncuyu rahatsız etmeyecek şekilde markanın amblemini, logosunu ya da markayı çağrıştıracak herhangi bir simgeyi yerleştirerek oyunu oynamaları sağlanmaktadır (Furtun, 2012: 50). Oyunu oynamak için bu bilgilere maruz kalan oyuncunun zihninde marka ile ilgili düşünceler şekillenmeye başlamaktadır.

4. METODOLOJİ

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırma, “advergaming” içeriklerini ve bu içeriklerde neler sunulduğunu dijital oyun kültürü alanyazınıyla irdelemektedir. Üç farklı advargame türü ve analizi araştırma konusu içerisinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte üç farklı advargame içeriğinin betimsel içerik analizi ve ortaya çıkan tema, kod ve kategorilerin sunumu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Oyun kültürü yansımalarının üç farklı advargame içeriği dahilinde aktarımları ve bu çerçevede ortaya çıkan tematik kodlamayla oyun kültürü yansımalarının nitel araştırma çerçevesinde belirlenmesi araştırmanın önemini temsil etmektedir.

4.2. Araştırma Soruları

Advergaming çeşitleri, dijital ortamlara yansıtılan oyun kültürüyle ilgili belirli kod ve temalar sunmaktadır. Bu çalışma, advergaming çeşitleri içerisinde yer alan ve dijital ortama yansıtılan oyun kültürünün aktarım şekilleri ve temel içerikleriyle ilgili bir çerçeve çizilmesinin nitel araştırma yöntemiyle irdelenmesini kapsamaktadır. Bu doğrultuda, advergaming çeşitleri içerisinde yer alan tema ve kodların tespiti için belirlenen araştırma soruları aşağıda sıralanmaktadır.

- Dijital mecrada oyun kültürünü yansıtan advergaming içerikleri “gelir getirici (Büyükbaykal ve Cansabuncu, 2020)” özellik taşıyabilmektedir. Bu içerikler hangi tema, kod ve kategorilerle sunulmaktadır?
- Advergaming içeriği “dikkat toplayıcı” özelliğinde hangi kodları içermektedir?
- Dijital mecrada oyun kültürü özelinde yansıtılan advergaming “gizli” özelliğindeki içerikte hangi temalar yer almaktadır?

4.3. Araştırmanın Örneklemi

Advergame’ler Renevue Advergame (Gelir Getirici), Attention-Gathering Advergame (Dikkat Toplayan) ve Stealth Advergame (Gizli) olmak üzere üç başlık altında sınıflandırılmaktadır (Çakırkaya, 2016: 69). Örneklemi oluşturan 3 adet advargame bu sınıflandırmalara girecek şekilde amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Sıgır’ya (2018: 126) göre amaçlı örnekleme; araştırmacının kendi hedefine uygun olarak inceleyeceği konuya karar vermesi ve uygun içeriklerle bunu temellendirmesini kapsamaktadır. Bununla birlikte amaçlı örneklemede, evreni temsil etme yetisi bulunmamakta ve genel yargılar ortaya konulmaktadır (Johnson vd., 2007). Bu kapsamda, araştırmada verilerin toplanıp analizi yapılacak çalışma grubu olarak

dijital ortamda yayınlanan “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markaları bilinçli bir şekilde seçilerek advergaming içerikleri analiz edilmiştir. Bu seçilen üç marka çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

4.4. Veri Toplama Süreci ve Aracı

Verilen toplanması bir aylık süreyle ilgili advergaming videolarının izlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 15/01/2020 ile 15/02/2020 tarihleri arasında advergaming videoları belirli aralıklarla izlenerek dijital oyun kültürü alanyazını dahilinde tema, kod ve kategorileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede bir tematik kodlama ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan bağlantılar Word’e aktarılmış ve klasör içerisinde kaydedilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması doküman incelemesi tekniği ile yapılmıştır. Doküman incelemesi; araştırma amacına uygun olarak resim, video, belge ve benzer materyallerden verilerin toplanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187). Bu bağlamda advergaming çeşitlerine ait videoların izlenmesi, dijital mecrada oyun kültürüyle ilgili tema ve kodların belirlenmesiyle yapılmaktadır. Bu çerçevede “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markalarının videoları içerisinde sunulan içerikler tematik kodlamalarla aktarılmakta ve yorumlamaları yapılmaktadır.

4.5. Veri Analiz Yöntemi

Çalışma, advergaming içeriğinin dijital oyun kültürüyle yansıtılması ve bunların hangi düzeylerde aktarıldığının tespiti üzerine şekillendirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışma özelinde yer alan tema ve kodların belirlenmesi, nitel araştırma içerisinde yer alan betimsel içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Büyüköztürk vd. (2016: 250)’ne göre betimsel içerik analizi; üzerine çalışma yapılacak konu odağında, bilimsel araştırmanın kurallara dayalı olarak kodlamalarla ilerlemesini ve kategori sunulmasını kapsamaktadır. Bununla birlikte betimsel içerik analizi yöntemi, kategoriler arasındaki ilişkinin temalar yoluyla aktarılmasını ve bağlantıların ortaya konulmasını sağlamaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2011: 159). Bu doğrultuda, “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markalarına ait olan advergaming videolarının göstergeleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

5. BULGULAR

“Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markasının advergaming videoları, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmekte ve elde edilen bulgular tablolarla aktarılmaktadır. Her bir advergaming üreticisine ait bulgular kendi başlığı altında aktarılmaktadır. Bu çerçevede advergaming içeriklerinin yansımaları kendi perspektifinde değerlendirilmekte ve bir çerçeve sunulmaktadır. Bununla birlikte, “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markalarının içerik tablolarının altında ortaya çıkan enformasyon odağında bir tematik kodlama yapılmaktadır. Tematik kodlamanın içeriğine bağlı olarak kod, kategori ve bileşenlerin aktarımı yapılarak yorumlanmaktadır.

Tablo 1: Penti “Utopic Farm” Advergaming İçeriğine Yönelik İçerik Analizi

	<p>Reklam Anlatısı: Penti “Utopic Farm” advergaming video reklamı 1 dakika 51 saniye sürmektedir. “Penti” reklam videosu içeriğinde set içerisinde gezinme deneyimi sunmaktadır. Video içeriğinde, “Ne Yapardım Bilmem” parçası arka fon müziği olarak çalmaktadır. Sahne takibi olanaklı kılınmakta ve bir görev çubuğu içerikte yer almaktadır. Görevlerin yerine getirilmesi sonucunda bir tebrik mesajı gösterilmektedir. Her görevden sonra görev çubuğunda olumlama yansıtılmaktadır. Bununla birlikte kullanıcının hareketi VR gözlük modülü ile sağlanmaktadır.</p>
<p>Utopic Game İçerik Analizi Yorumlaması:</p> <p>Penti “Utopic Farm” adlı advergaming videosunda izleyicilerinin karşısına simülasyon gerçekliğiyle çıkmaktadır. Bu doğrultuda, VR kullanıcısı odalarda gezerek bir görev zincirinin içerisinde kendisini bulmaktadır. Görevlerini yerine getirdikçe bir ödüllendirme sistemiyle karşılaşmaktadır. Bunun yanı sıra içerik içerisinde gerçek insanlar da yer almakta ancak kullanıcıyı yönlendirmemektedir. Kullanıcı, VR sistemiyle belirli bir alan içerisinde geçişler sağlamak ve görev dahilinde, odalar içerisinde arama gerçekleştirmektedir. “Penti” genel olarak advergaming içerisinde kendi ismine ya da logosuna yer vermemektedir. Ancak sahneler arasındaki geçişlerde odaların duvarlarında asılı olan çerçeveler içerisinde “Penti” markasına ait ürünlerin olduğu görülmektedir. VR ile odalar arasında geçiş sağlayan kullanıcı “Penti”ye ait ürünleri bulma eğiliminde değildir. Temel görevler basit düzeyde ve belirli sekans aralıklarıyla gerçekleşmektedir. Bu kapsamda, Penti “Utopic Farm” advergaming bizzat markayı anımsatıcı ya da kullanıcı zihninde odak noktasını belirleyici bir unsur olmadığından “gizli advergaming” içeriğine uygundur.</p>	

Tablo 2: Uludağ Limonata “Tycoon Game” Advergaming İçeriğine Yönelik İçerik Analizi

	<p>Reklam Anlatısı: Uludağ Limonata Lezzet Dünyası “Tycoon Game” başlığıyla resmi facebook hesabından oyunla ilgili bir içerik paylaşmıştır. Video içeriğinde genel tanıtım</p>
--	--

<p>Uludağ Limonata Lezzet Dünyası - Tycoon Game</p> 	<p>yapılmakta ve anime karakterden yararlanmaktadır. Tanıtım videosunun içeriği 1 dakika 18 saniye sürmektedir.</p> <p>“Uludağ Limonata”, oyun içerisindeki alan-mekân sarmasından görseller paylaşarak oyundaki temel hareket noktaları hakkında bilgiler paylaşmaktadır. Temel olarak anime karakterlerin görünümü mekân içerisindeki haritada yansıtılmaktadır.</p>
<p>Tycoon Game İçerik Analizi Yorumlaması:</p> <p>“Uludağ Limonata” resmi facebook hesabından “Tycoon Game” başlığı altında bir video paylaşmış ve advergaming içeriğini yayınlamıştır. İçerik incelendiğinde, anime karakterlerin kullanılmasının eğlence modunu her kesime yaydığını göstermektedir. Bununla birlikte, oyun giriş tabelasının anlaşılır bir şekilde göz önünde bulundurulması, bir yönlendirme olarak ele alınabilmektedir. “Uludağ Limonata” genel çerçevede “Tycoon Game” advergaming oyununun videosunda, nostaljik müzikten yararlanmış ve “Hababam Sınıfı” filmine de gönderimde bulunmuştur. Oyun içerisinde kendi restoranını kurma fırsatı vermesi, haritalarda hareket noktası ve anime karakter seçimini olanaklı kılması oyun içeriğinde kişiselleştirme göstergesi olarak ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra “Uludağ Limonata”, resmi facebook hesabına yönlendirme yapmakta ve üye olmayı teşvik etmektedir. Ödüllerin olduğunu dile getirmekte ve motivasyon sağlamaktadır. Bu çerçevede kazanmanın bir şans olduğunu belirtmektedir. “Haydi iş başına” söylemiyle kişisel eğilimlerin bu oyundaki etkisini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, “gelir getirici” içerikle paylaşıldığı ve insanların beğenisine sunulduğu anlaşılmaktadır.</p>	

Tablo 3: Lipton “Akıllı Çay Bardağı” Advergaming İçeriğine Yönelik İçerik Analizi

	<p>Reklam Anlatısı: Lipton “Akıllı Çay Bardağı” advergaming oyunuyla resmi sosyal medya hesaplarından video yayınlamıştır. Video uzunluğu 5 dakika 36 saniyedir. Video bir çay bardağının kendini göstermesi ve konuşması ile başlamaktadır. Çay bardağı kullanıcı ile konuşmakta ve ona sorular yönelmektedir. Bununla birlikte, “Lipton” oyun alanı içerisinde genel reklam sekmesi bulundurmakta ve kullanıcıların cevaplarını işaretleme olanağı sunan bir görev çubuğundan yararlanmaktadır.</p>
--	--

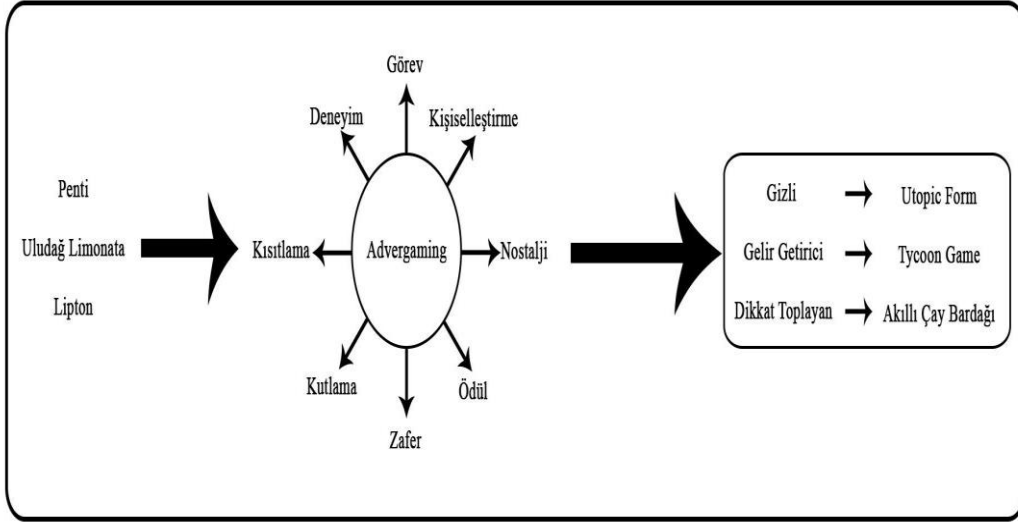

Aynı zamanda “Lipton”, kendi ürün görselini de kullanıcıların karşısına çıkarmaktadır.

Akıllı Çay Bardağı İçerik Analizi Yorumlaması:

Lipton “Akıllı Çay Bardağı” advergaming oyunu ile kullanıcı ile temas kuran, aynı zamanda belirli beden dili hareketlerini gerçekleştirme kapasitesine sahip bir oyun geliştirmiştir. Oyun içerisinde kullanıcıları yönlendirme ve onlara seslenme gibi özellikleri bulunan çay bardağı gerçek bir obje gibi yansıtılmaktadır. Belirli sorular karşılığında (20 soru) kullanıcının aklından geçirdiği nesne, obje ve süreyi bilebileceğini vurgulayan çay bardağı kişisel bir algı alanı meydana getirmektedir. Bu algı alanında batır-çıkarmaya aktif hale getirildiğinde konuşmaya başlamaktadır. Oyunda sadece görüntüler yer almakta, bilgilendirme sekmesi bulunmakta ve yenileme modu aktif olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede kullanıcılara kolaylık sağlanmaya çalışılmaktadır. Kullanıcı, sadece mouse imleci sayesinde cevap verebilmekte ve aklındaki şeyin ne olduğu sorusunu çay bardağından duymaya çalışmaktadır. Oyunun belirli kalıplarla aktarımı ve yönlendirmenin tek modül üzerinden yansıtılması kısıtlama olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Lipton Akıllı Çay Bardağı advergaming ile sadece soru-cevap aldığından “dikkat toplayan” içeriğe sahiptir.

Tablolarda “Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” markalarına ait advergaming videolarının içerikleri analiz edilmiştir. Analizler, Penti markasının “Utopic Farm”, Uludağ Limonata markasının “Tycoon Game” ve Lipton markasının “Akıllı Çay Bardağı” advergaming videolarından elde edilen veriler ışığında yapılmıştır. Bu doğrultuda, her bir advergaming videosunun içeriği belirli tema, kod ve kategori sunmaktadır.

Şekil 1: Advergaming Videolarının Tematik Kodlaması

Penti “Utopic Farm”, Uludağ Limonata “Tycoon Game” ve Lipton “Akıllı Çay Bardağı” advergaming video içerikleri; görev, kişiselleştirme, nostalji, ödül, zafer, kutlama, kısıtlama ve deneyim temalarıyla aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra oyun içeriklerinin temel noktalarından biri eğlence olmakta birlikte, her bir marka ayrı ayrı advergaming bileşeniyle kullanıcılarıyla buluşmaktadır.

- **Utopic Game:** Gizlilik, VR, Görev, Nostalji, Ödül, Kutlama.
- **Tycoon Game:** Kişiselleştirme, Nostalji, Ödül, Kısıtlama.
- **Akıllı Çay Bardağı:** Kısıtlama, Zafer.

Oyunların yaratıcıları konumundaki markalar, çeşitli olanakları da kullanıcılarına sunmaktadır. Penti “Utopic Farm” ile VR gözlükleriyle deneyim, Uludağ Limonata “Tycoon Game” ile kazanç ve Lipton “Akıllı Çay Bardağı” advergaming video içeriği ile dikkat odağında bir yaklaşım sergilemektedir. Bu çerçevede, Penti markası gizli, Uludağ Limonata markası gelir getirici ve Lipton markası dikkat toplayan advergaming bileşenlerine göre bir oyun modu ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dijitalleşen dünyanın etkin kullanım alanlarından bir tanesi olan advergaming, kullanıcıların eğlence merkezine konumlandırılan ve marka bilinirliğine katkı sağlayan oyun içerik platformlarıdır. Bu platformlar, kullanıcılarına aynı anda birçok deneyimi yaşatmakla birlikte ödül maksimizasyonu özelliği de taşımaktadır. Bu çerçevede, farklı sektördeki markalar kullanıcılarının zihninde kalıcı olmak ve marka bilinirliğini artırmak adına advergaming oyun içeriklerini kullanmaya başlamışlardır. Küresel ve yerel markalar bu doğrultuda, gelirlerini artırma, dikkatleri üzerine çekme ve gizlilik odağında sadakat sağlama optimizasyonunu gerçekleştirmektedir.

Karaca ve Gülmez (2010) advergence kavramının mobil pazarlama özelinde daha çok kullanıldığını, kurumların insanları oyun içerikleri dahilinde mobil pazarlamaya teşvik ettiklerini belirtmektedir Okmeydan (2018) ise pazarlamanın oyunlaştırılması özelinde advergence içeriklerinin oluşturulabildiğini, oyun yaratıcılarının mekanikleri, insanların dinamiklerini ve piyasa sistemini bilerek hareket ederek gelir getirici bir işlevsellik kazandırdıklarını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Bat ve Saran (2011) advergaminglerin kurum imajlarına katkı sağladığını, yeni iletişim ortamı sağlayarak insanlarla oyun ortamında kurulan etkileşimle birlikte iletişimin güçlendiğini belirtmektedir.

Advergence, sadece gelir getirici özellik taşıyan bir oyun kültürü sunmamaktadır. Birçok bileşeni olduğu halde genelde kurumlar ve insanlar tarafından bu özellik dahilinde sergilenmektedir. Bu çalışma diğer araştırmalardan bağımsız olarak temel bileşenlerinin nasıl sergilendiğini belirtmekte ve içerikleri hakkında bilgiler sunmaktadır.

“Penti”, “Uludağ Limonata” ve “Lipton” advergaming içeriklerini kullanıcılarına farklı içeriklerle aktaran markalardır. Her bir marka, içeriklerinde temas noktası olarak farklı çeşit belirlemekte ve etkinliğini kullanıcılarına bu şekilde sunmaktadır. Bu çerçevede markalar, kullanıcılarının zihninde daha kalıcı olmayı başarabilme konumuna gelmekte ve içerik zenginliğiyle daha fazla tüketim odağı oluşturulabilmektedir. Tüketim odağı marka ve kullanıcı arasında bir bağ oluşumunu sağlamaktadır. Bu anlayış, genel tüketim algısında ve sosyal medya yaklaşımlarında daha farklı bir etkileşim kurulmasını getirmektedir. Etkileşimle birlikte marka farkındalığına ve kullanıcıların zihnindeki marka bağlılığına çağrışım yapılabilmektedir. Bunun yanı sıra oyunların kolay erişimi, kullanıcı zihnindeki pozitif algının da artmasına katkı sağlamaktadır.

Advergaming içeriklerinin çeşitlilik konusundaki maksimizasyonu, kullanıcıya kişiselleştirme ve ödül olanağı tanınması, etkileşim olanağı sunması tüketici açısından eğlencenin merkezini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, advergaming içerikleri kullanıcı ile marka arasında güçlü bir iletişim sağlamaktadır. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte advergaming içeriği üretecek markalar başarılı markaların içeriklerini incelemeli ve o doğrultuda oyun modülünü harekete geçirmelidir. Yaratılan başarılı oyun içeriği kullanıcı – marka arasındaki bağın gücünü artıracak, etkin bir tüketim mekanizmasının işleyişine olanak tanıyacak ve marka açısından gelirlerin artmasını sağlayacaktır. Markaların oyun kulvarlarındaki başarısı, rekabet ortamında başarının da teminatı olacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre dijital ortamlarda yer alan markaların tüketicilerine yönelik advergaming videolarının içeriklerinin daha iyi analiz edilerek değerlendirilmesi ve markaya yönelirken daha gerçekçi satın alma davranışında bulunmaları beklenmektedir. Ayrıca bu çalışmayla kurumların marka yöneticilerinin de rakipleriyle pazarda rekabet ederek hedef müşterilerine dijital reklam oyun videolarıyla daha etkin iletişim sağlayabilmelerine rehberlik edilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, A. (1975), “Türk Hukuku Açısından Haksız Rekabet Müessesesi ve Reklam Yolu ile Haksız Rekabet”, *Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, 4: 1-34.
- Akyol M. (2010), “Marka İletişim Aracı Olarak Oyunreklam: Marka Farkındalığı Oluşturma Rolü Üzerine Bir Çalışma”, Doktora Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı*, Konya.
- Akyol, M. Akyol, A. Aktaş, H. (2010), “Yeni Reklam Aracı ‘Oyunreklam’ın (Advergaming) Çocuk Üzerindeki Etkisi”, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4): 652-672.
- Aymankuy, Y., Gülü Demirbulat, Ö., Saatçi, G. (2016), “Oyuna Dayalı Reklamın (Advergaming) Turizm Sektöründe Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Journal of Tourism Theory and Research*, 2(2): 77-88.
- Bat, M., Saran, M. (2011), “Kurumlar İçin Yeni Bir İletişim Ortamı: Reklam Oyunları (Advergaming)”, *Yeni Düşünceler Dergisi*, 6: 137-155.
- Binark, M. ve Bayraktutan, G. (2011), “Dijital Oyun Kültürü Haritasında Oyuncular: Dijital Oyuncuların Habitusları ve Kariyer Türevleri”, A., T., Aydemir (ed.), *Katılımın “e-hali”: Gençlerin Sanal Alemi*, İstanbul: Alternatif İletişim, 303-330.
- Bozkurt, Y. ve Oyman, M. (2016), “Oyun ya da Reklam? Genç Oyuncular Eğlence İçerikli Oyun Reklamları Nasıl Algılıyor?”, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 58: 519-538.
- Brennan, I., Dubas, K. M., Babin L. A. (1999), “The Influence of Product-Placement Type & Exposure Time on Product-Placement Recognition”, *International Journal of Advertising*, 18(3): 323-337.
- Büyükbaykal, C., I. ve Cansabuncu, İ., A. (2020), “Türkiye’de Yeni Medya Ortamı ve Dijital Oyun Olgusu”, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1): 1-9.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün, Ö., E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cauberghe V., ve Pelsmacker, P. D. (2010), “Advergaming”, *Journal of Advertising*, 39 (1): 5-18.
- Çakırkaya, M. (2016), *Viral Pazarlama Y Neslinin Perakende Risk Algısı ve Mağaza Sadakati*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Çelik, N. (2016), “Reklamcılıkta Dijital Dönüşüm ve Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme”, Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Demirbaş, Y. (2017), “Oyun Çalışmalarında Dijital Anlatı İle Oyun Biçimi Karşıtlığı Ekseninde Süren Tartışmalara Farklı Bir Bakış”, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi–Moment Dergi*, 4(2): 352-373.

- Furtun, B. F. (2012), “Bir Deneyimsel Pazarlama Uygulaması Olarak Reklamoyunları Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.
- Goulart, L. ve Nardi, H. (2017), “Gamergate: Digital Games Culture and Male Gamer Identity”, *Revista Mídia e Cotidiano*, 11(3): 250-268.
- İlgin, H., Ö. (2013), “Advergaming ve Marka İlişkisi”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication–Tojdac*, 3(1): 24-33.
- Johnson, P., Buehring, A., Cassell, C. ve Symon, G. (2007), “Data Collection Strategies in Mixed Methods Research”, A. Tashakkori ve A. Teddlie (eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*, Thousand Oaks, CA: Sage, 297-319.
- Kan, D. (2012), “Yeni Medya Aracı Bilgisayar Oyunlarında Toplumsal Cinsiyetin İnşası”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication–Tojdac*, 2(4): 52-60.
- Karaca, Ş. ve Gülmez, M. (2010), “Mobil Pazarlama: Kavramsal Bir Değerlendirme”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1): 69-81.
- Lee M., Choi, Y., Quilliam E. T., Cole R.T. (2009), “Playing with Food: Content Analysis of Food Advergaming”, *Journal of Consumer Affairs*, 43(1): 129-154.
- Lee. M., ve Faber, R. J. (2007), Effects of Product Placement in On-Line Games on Brand Memory: A Perspective of the Limited-Capacity Model of Attention, *Journal of Advertising*, 36(4): 75-90.
- Okmeydan, S., B. (2018), “Pazarlama “Oyun”a Geldi: Pazarlamada Oyunlaştırma Yaklaşımı ve Örnekleri”, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(31): 4750-4768.
- Oskay, T. ve Koçer, S. (2016), “Bir Etkileşimli Reklam Aracı Olan Oyunreklam (Advergaming) Üzerine İnceleme”, *2. Uluslararası Medya Çalışmaları Kongresi*, Nisan 2016, Antalya, 120-137.
- Oskay, T. (2016), “Oyun Reklam Uygulamalarının Görsel Tasarım Özelliklerinin Kullanıcılar Üzerindeki Etkisi: Uludağ Lezzet Dünyası ve Gez Göz Sneijder Oyun Reklamlarının İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı*, Kocaeli.
- Önal, İ. ve Bendaş, K. (2017), “Sinoptik Çağda Gözetimin Morfolojisi: Takip Edilmek ve İnternet Reklamcılığı”, *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gençdes, Anasay*, 2: 109-117.
- Özsunay, E. (2009), “Karşılaştırmalı Reklamlar”, *Uluslararası Reklam Hukuku Sempozyumu*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özüoğlu, P., K. (2019), “Yeni İletişim Ortamı Olarak Dijital Oyunlarda Deneyim İçerikli Yeni Bir Reklam Uygulaması: Skillful Finger Örneği”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2): 1383-1404.

Prieto, L., R. (2018), “Video Games as Culture Considering The Role and Importance of Video Games in Contemporary Caracteres”, *Estudios Culturales Y Críticos De La Esfera Digital*, 7(2): 169-176.

Schneider, L. P., Systems, B., Cornwell, T. B. (2005), “Cashing in on Crashes Via Brand Pacement in Computer Games”, *International Journal of Advertising*, 24(3): 321-343.

Sucu, İ. (2012), Sosyal Medya Oyunlarında Gerçeklik Olgusunun Yön Değiştirilmesi: Smeet Oyunu Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3: 55-88.

Sung, Y. H. ve Lee, W.N. (2020), “Doing Good While Playing: The Impact of Prosocial Advergemes on Consumer Response”, *Computers in Human Behavior Journal*, 106: 106244.

Tosun, N. (2010), *İletişim Temelli Marka Yönetimi*, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Tuzcu, N. Özdemir, Ş. Baysal, H. (2018), Yerel Firmaların Markalama Sürecinde Dijital Reklamcılık Deneyimi: Vavin Örneği, *Akdeniz İletişim Dergisi*, 29: 374-392.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2011), *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Sığrı, Ü. (2018), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Beta Basım Yayım.

Yang, H. L. ve Wang, C. S. (2008), “Product Placement of Computer Games in Cyberspace”, *Cyber Psychology & Behavior*, 11(4): 399-404.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Wise, K., Bolls P.D., Kim H., Venkataraman A., Meyer, R. (2008), “Enjoyment of Advergemes and Brand Attitudes”, *Journal of Interactive Advertising*, 9(1): 27-36.

Hidaye Aydan (Silkü) Bilgiler 2002 yılında Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Planlaması, Teftişi ve Ekonomisi Programında yüksek lisans derecesi ile eğitim uzmanı ünvanını aldı. 2008 yılında Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünde Doktora çalışmalarını tamamlayarak Halkla İlişkiler ve Tanıtım alanında doktor ünvanı almaya hak kazandı. 2009 yılında Yardımcı Doçent oldu. Halkla İlişkiler alanında ulusal ve uluslararası kongrelerde sunmuş olduğu bildirileri ve yayınlanmış makaleleri ile ulusal ve uluslararası kitap bölümleri bulunmaktadır. 2019 yılında Doçent olmuştur. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Hidaye Aydan Bilgiler received her master's degree in 2002 from Ege University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Educational Administration, Planning, Inspection and Economics Program. She completed her PhD studies at Ege University, Faculty of Communication, Department of Public Relations and Publicity and was awarded the title of Doctor of Public Relations and Publicity in 2008. She became an assistant professor in 2009. She has many national and international book chapters and papers published in public relations at national and international congresses. She became an associate professor in 2019. She is a faculty member in the public relations and Publicity Department of Ege University.

Şehriban Kayacan, 1989 yılında İzmir’de doğdu. 2013 Yılında İzmir Ekonomi Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümünden mezun oldum. Yüksek lisans tezi Kurumsal İletişim Kampanyalarının Marka Algısı Üzerindeki Etkisi üzerine yazdı ve 2017 yılında mezun oldu. Çiçek Sepeti’nin çağrı merkezi olan CeyBer’de 1 yıl boyunca İletişim uzmanı olarak görev yaptım. Bu süreçte kurumsal marka algısı, sosyal medya, oyun bağımlılığı üzerine çalıştı. 2019 yılında Ege Üniversitesi İletişim Araştırmaları Doktora Programına başladı ve halen devam etmektedir.

Şehriban Kayacan was born in Izmir. In 2013, she graduated from İzmir University of Economics Public Relations and Advertising Department. She wrote my master's thesis on "The Effect of Corporate Communication Campaigns on Brand Perception" and graduated in 2017. In CeyBer which is the call center of Çiçek Sepeti, she worked as a communication specialist for 1 year. She also studied on corporate brand perception, social media, game addiction. She was accepted to Ege University Communication Research Doctorate Program in 2019 and currently she is student at the programme.

2015 yılında Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümünü birincilikle bitiren Tos, 2018 yılında “Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Siyasi Parti Liderlerinin Algılanan İmajı: İzmir’deki Devlet Üniversitelerine Yönelik Bir Araştırma” isimli tez başlığı ile master derecesini Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde aldı. 2017 yılında şehir imajı, modernizm ve postmodernizm odağında tüketim kültürü, kurumsal marka konularında araştırma yaptı. 2018 yılında siyasal iletişim konusunda ve

gündem belirleme kuramı çerçevesinde çalışma bitirdi. 2019 yılında Get Out filmi üzerine kuramsal çözümleme araştırması gerçekleştirdi. Toplumsal cinsiyet, siyasal iletişim, sağlık iletişimi ve algı yönetimi konularında bildiri sundu. Tos 2019'dan bu yana Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı İletişim Araştırmaları Doktora Programında eğitimini devam ettirmektedir.

2015 Ege University Faculty of Communication Public Relations and Publicity Department as the top finishers Tos, in 2018 "Turkey of the Grand National Assembly in the Political Party Leaders of the perceived image of İzmir in the state university" is the title of a thesis with a master's degree in Usak University Institute of sciences received in. In 2017, he made researches on consumer culture, corporate brand in the focus of city imagery, modernism and post-modernism. In 2018, he finished working on political communication and within the framework of the agenda setting theory. In 2019, he conducted a theoretical analysis research on the movie Get Out. He presented a social gender, political communication, health communication and perception management. Since 2019, he has been continuing his education in Ege University Social Sciences Institute, Public Relations and Publicity Communication Doctorate Program.

LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi XI-I Haziran 2020 Hakem Listesi

EUL Journal of Social Sciences XI-II June 2020 Referee List

(Alfabetik sırayla / In alphabetic order)

Prof. Dr. Bülent Evre, Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Prof. Dr. Emet Gürel, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye

Prof. Dr. Mustafa Sağsan, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Prof. Dr. H. Nejat Basım, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Doç. Dr. Alpaslan Kuzucuoğlu, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Doç. Dr. Emre Debrelı, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Doç. Dr. Mikail Batu, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Özyiğit, Akdeniz Karpaz Üniversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Berna Serener, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Demet B. Kalmaz, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Yrd. Doç. Dr. Fatma Özüörçun, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Dr. Öğr. Üyesi Huriye Çolakoğlu, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye

Dr. Kaan Kutlay, Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefke, Kuzey Kıbrıs

Dr. Pelin Ayan Musil, Anglo-American University, Prague

NOTES FOR CONTRIBUTORS

1. European University of Lefke (EUL) Journal of Social Sciences is a double-blind peer- reviewed journal published twice a year, in June and December. The scope of the journal includes all disciplines and branches of social sciences.
2. EUL Journal of Social Sciences accepts contributions in English and Turkish. Manuscripts submitted for publication should be written in these languages.
3. Copyrights of the articles appearing in the EUL Journal of Social Sciences belong to EUL. Authors may use their articles elsewhere following publication, provided that a written permission is obtained from EUL.
4. Articles submitted to EUL Journal of Social Sciences should be original contributions and should not be published elsewhere or should not be under review for any other publication at the same time. In case another version of the article is being reviewed by another editorial board, has been published elsewhere, or will be published elsewhere, author(s) should clearly indicate this situation when submitting their work.
5. Manuscripts presented to EUL Journal of Social Sciences will first be examined by the journal's editorial board, before being forwarded to the referees. The name of the author(s), reader(s) and referee(s) will be kept anonymous during and after the review process. Review reports will be considered as confidential.
6. Manuscripts to be submitted should be complete, including endnotes, bibliography, author biographies and appendixes. Texts can be sent to the editorial board by e-mail as an e-mail attachment over Internet or by mail, as saved on a CD-ROM (please see addresses below). The files must be saved in MS Office Word format. Materials sent by post will not be returned.

E-mail: jss@eul.edu.tr

Adress: European University of Lefke
Journal of Social Sciences
Faculty of Economics and Administrative
Lefke, Gemikonağı, KKTC
Mersin 10 TURKEY

7. For both English and Turkish written articles, authors are invited to ensure that their work is compliant with EUL Journal of Social Sciences style. The editorial board of the journal also suggests that non-native English speakers ensure that their article has been read and corrected by a competent, preferably native, English speaker. The Editors of the EUL Journal of Social Sciences will not perform any re-writing or correction before publication.

8. Potential contributors are encouraged to visit EUL Journal of Social Sciences' web page (<http://en.lau.edu.tr/euljss/>; <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/euljss/user>) to examine visual examples of the journal's publishing style, also described below.

EUL JOURNAL of SOCIAL SCIENCES STYLE

1. Articles submitted to EUL Journal of Social Sciences should consist of the following main sections: Main title in English and in Turkish, author name(s), abstract in English, keywords in English, abstract in Turkish, keywords in Turkish, main text, references, author biographies in English and in Turkish, appendixes.
2. Page margins should be as follows: 3 cm from top, bottom and right and left. Gutter: 0,5 cm from left
3. All texts should be in Times New Roman font.
4. Article title in English and in Turkish should be in 14 point, bold, center-aligned, without indentation.
5. Name, title and affiliation of the author should be in 10 points, bold, italic letters. If the article has been written by a single author, the alignment should be centered (middle of the page). In case there are multiple authors, their names, titles and affiliations should be placed alphabetically by their family names, from left to right and top to bottom (first author at left, second at right, third under the first, fourth under the second, etc.) in two columns. The alignment is centered for each column.
6. After the author names, the body text should be formatted as a single column. The alignment is justified. The body text should be in 12 points, single-spaced lines. Indentation should be 0,63 cm from the left. Space between paragraphs should be 0 nk before and 6 nk after. The space between each line is 10 nk.
7. Articles will be preceded by an abstract, written both in English (first) and Turkish. Abstracts should be in bold and italic characters. Five keywords in English and in Turkish should be given respectively after each abstract. Alignment for abstracts section is justified, without indentation.
8. Subtitles should be organized as follows: Main subtitles should be in bold majuscules and will be numbered as "1., 2., 3., etc." Main subtitles' alignment should be left.
9. First level subtitles should be in bold small letters, indicated with numbers (1.1, 1.2, 1.3, etc.); second level subtitles should be small letters in italics (1.1.1., 1.2.1., 1.3.1., etc.). All subtitles should be 12 points, with left alignment. Indentation is 0,63 from left for main subtitle, first, second and third level subtitles.
10. For relatively long citations, interviews, speeches, verbal statements, the text should be in 10 points, italic letters, separated with commas. Alignment is justified. Indentation is 0,63 cm from left.
11. When an abbreviation is used for the first time, it should be given in parenthesis following the word or word group which it replaces.
12. References should not be given as endnotes or footnotes (please see the end of this section for bibliography style)
13. Mathematical equations should be in 12 points, italic characters, center-aligned. Authors are suggested to use an equation editor.
14. Images, tables, schematics and graphics can be placed in the text, as well as in appendixes after the bibliography section. A space of two lines should be left blank before and after these visual elements, in order to separate them from the text. A legend (title) should be given under each element, including type (schematic, map, table, figure, etc.); respective number and resource or reference if needed (Table 1:, Figure 1:). The legend should be in 10 points, bold letters. It should be left-aligned.
15. The bibliography section should come after the body text, with the same style except its alignment should be justified without indentation.
16. Author biographies should be in English (first) and in Turkish, written in 12 points, italic letters, with justified alignment. Biographies should not exceed 100 words and indicate the current academic position and research interests of the authors.

EUL JOURNAL of SOCIAL SCIENCES BIBLIOGRAPHY STYLE

1. The contributors should use “author-date-page” system for citing other authors in their article as follows: Name of the author(s), year: page numbers, in parenthesis. Example: (Gilbert, 1997: 38).
2. All resources used for citations in the article should be given in detail in the Bibliography section, organized alphabetically with respect to the first letter of the names of the authors.

a. Books with one author

In the text: (Mucuk, 2007: 75)

In the bibliography: Mucuk, İsmail (2007), *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

b. Articles with one author

In the text: (Romer, 1998: 35)

In the bibliography: Romer, P. M. (1998), “Endogenous Technologies Change”, *Journal of Political Economy*, 98(1): 71-102.

c. Books with two authors

In the text: (Ergun and Polatoğlu, 1992: 175)

In the bibliography: Ergun, T. and Polatoğlu, A. (1992), *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, Ankara.

d. Articles with two authors

In the text: (Turkoz and Akyol, 2008: 150)

In the bibliography: Türköz, İ. and Akyol, A. (2008), “Internal Marketing and Hotel Performance”, *Anatoli: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1): 149-154.

e. Book with more than two authors

In the text: (Von König *et al.*, 1981: 199)

In the bibliography: Von König, K., Oertzen, H.J. and Wagener, F. (1981), *Öffentliche Verwaltung in der Bundesrepublik Deutschland*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.

f. Article with more than two authors

In the text: (Erdoğan *et al.*, 2007: 130)

In the bibliography: Erdoğan, N., Akyol, A., Ataman, B.M. And Dökmeci, V., “Comparaison of Urban Housing Satisfaction in Modern and Historical Neighborhoods in Edirne, Turkey”, *Social Indicators Research (SIR)*, 81(1): 127-148.

g. Book with editor(s)

In the text: (Kavanagh and Seldon, 1994: 121-188)

In the bibliography: Kavanagh, D. and Seldon, A. (ed.) (1994), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London

h. Sections from books with editor(s)

In the text: (Riddell, 1994: 53)

In the bibliography: Riddell, P. (1994), “Major and Parliament”, Kavanagh, D. and Seldon, A. (eds.), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London, 46-63.

i. Publications with no author or editor stated

In the text: (DPT, 1989: 145)

In the bibliography: DPT (1989), *Altuncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*, Ankara

j. Conference and other colloquium proceedings

In the text: (Asimov, 1989: 14)

In the bibliography: Asimov, I. (1989), “Science-Fiction as a Social Stimulus”, *Proceedings of*

the XI. International Science-Fiction Convention, Boston (1988), ASFWA, New York, 12-22.

k. Articles and other texts in non-scientific periodical publishings

In the text: (Altaylı, 2000)

In the bibliography: Altaylı, F., “Deprem ve Toplum”, *Hürriyet*, 21 August 1999, 19.

l. Articles and other texts in non-scientific periodical publishings with no author

In the text: (Sabah, 2001)

In the bibliography: “Afet Kanunu Değiştirilecek”, *Sabah*, 21 September 2001, 6

m. Internet resources

In the text: (www.hotel-online.com)

In the bibliography: <http://www.hotel-online.com/Neo/News/PressReleases1999-3rd/July99-PATATSA.html>, Retrieved: 09.05.2000

YAZARLAR İÇİN BİLGİLER

1. Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ) Sosyal Bilimler Dergisi haziran ve aralık aylarında olmak üzere yılda iki defa yayınlanan iki hakemli bir dergidir. Derginin yelpazesi toplum bilimlerinin tüm disiplinlerini ve dallarını kapsamaktadır.
2. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi yalnızca Türkçe ve İngilizce makaleleri kabul etmektedir. İncelenmek üzere sunulan çalışmalar bu iki dilden birinde yazılmış olmak zorundadır.
3. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan çalışmaların telif hakları LAÜ'ye aittir. Yazarlar LAÜ'den yazılı izin almak koşuluyla çalışmalarını başka yerlerde kullanabilirler.
4. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce başka bir yerde yayınlanmamış veya halen yayınlanmak üzere başka bir yayın organında incelenmekte olmayan, özgün çalışmalar olmalıdır. Aynı makale değiştirilmiş bir hali dahi olsa, başka bir editörler kuruluna gönderilmiş, başka bir yayın organında yayınlanmış ya da yayınlanmak üzere kabul edilmiş ise yazar bu durumu açıklıkla belirtmelidir.
5. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne iletilen makaleler derginin editörler kurulu tarafından gözden geçirildikten sonra hakemlere gönderilir. Yazarların, editör ve hakemlerin adları bu incelenme süreci sırasında ve sonrasında saklı tutulur.
6. İncelenmek üzere gönderilecek metinler özetler, dipnot ve sonnotlar, kaynakça, yazar özgeçmişleri ve varsa eklerle eksiksiz olmalıdır. Makaleler editörler kuruluna İnternet üzerinden e-posta eki olarak ya da posta ile CD-Rom üzerine kaydedilmiş olarak aşağıdaki adreslere gönderilebilir. Her iki durumda da dosya MS Office Word biçiminde kaydedilmiş olmalıdır. Posta ile gönderilen materyaller iade edilmez.

E-posta: jss@eul.edu.tr

Adres: Lefke Avrupa Üniversitesi

Sosyal Bilimler Dergisi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Gemikonağı, Lefke, KKTC

Mersin 10 Türkiye

7. Hem İngilizce hem de Türkçe yazılmış makaleler için, yazarlar metin biçiminin LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi biçimiyle uyumlu olmasını sağlamalıdır. Anadili İngilizce olmayan, fakat İngilizce bir metin sunacak yazarlara çalışmalarını İngiliz dili konusunda yetkin, tercihen anadili İngilizce olan bir kişiye gözden geçirttirmeleri tavsiye edilir. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi editörleri metinleri dil ya da biçim bakımından düzeltmeyeceklerdir.
8. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne çalışmalarını göndermek isteyen yazarların derginin web sayfasını ziyaret ederek (<http://en.lau.edu.tr/euljss/>; <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/euljss/user>)

yazım kuralları ve biçim örneklerini incelemeleri tavsiye edilir. Bu kurallar ve biçim, aşağıda da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

YAZIM KURALLARI

1. LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi'ne gönderilecek olan makaleler şu şekilde düzenlenmelidir: Sırasıyla ana başlık makalenin orijinal dilinde sonra diğer dilde, yazar adı, makale dilinde öz altına anahtar kelimeler veya makale İngilizce ise önce abstract ve keywords, ana metin, kaynakça, İngilizce ve Türkçe olarak yazar özgeçmişi ve varsa ekler.
2. Sayfa kenar boşlukları şu ölçülerdedir: Soldan, sağdan, üst ve alttan 3 cm. Cilt payı 0,5 cm.
3. Metnin tamamı Times New Roman harf tipinde olmalıdır.
4. Makale başlığı önce orijinal dilinde sonra diğer dilde büyük harflerle, 14 punto, kalın olarak yazılacaktır. Hizalama sayfa ortasıdır, girinti yoktur.
5. Yazar adı, unvanı, görev yeri, e-posta adresi 10 punto, kalın ve devrik harflerle yazılmalıdır. Hizalama sayfa ortasıdır (tek sütun). Birden fazla yazar olması durumunda, yazar adları ve bilgileri soyadlarına göre alfabetik olarak, önce sol sütuna sonra sağ sütuna (örnek: birinci yazar sola, ikincisi sağa, üçüncüsü sola birinci yazarın altına, dördüncüsü sağa ikinci yazarın altına vb.), ortalanmış olarak yazılmalıdır.
6. Ana metin tek sütun olarak düzenlenmelidir, hizalama iki yana yaslı biçimde olmalıdır. Gövde metni 12 punto olarak yazılmalıdır. Satır aralıkları "tek" olarak seçilmelidir. Paragraf başları girintisi 0,63 cm'dir. Satır öncesi boşluk 0 nk, satır sonrası boşluk 6 nk, iki satır arası boşluk 10'dur.
7. Makalenin özeti önce makale orijinal dilinde sonra diğer dilde 12 punto, kalın ve devrik harflerle yazılacaktır. Hizalama iki yana yaslı olacaktır. İngilizce özetten (abstract) sonra İngilizce keywords, Türkçe özetten (öz) sonra Türkçe anahtar kelimeler verilecektir (5 adet). Makale öz ve anahtar kelimeler bölümünde paragraf başı girintisi yapılmamalıdır.
8. Makale içindeki ana başlıklar, 1.,2.,3., şeklinde numaralandırılacaktır. Bu başlıklar büyük harflerle, 12 punto, kalın harflerle yazılır. Hizalama soldaki girinti sonrasında başlayıp sola yaslı olmalıdır.
9. Altbaşlıklar şu biçimde düzenlenecektir: Birinci düzey altbaşlıklar rakam ile (1.1, 1.2, 1.3, ...), ikinci düzey alt başlıklar (1.1.1, 1.2.1, 1.3.1, ...). Birinci ve ikinci düzey alt başlıklar 12 punto ile yazılır. Hizalama sola yaslı olarak düzenlenecektir. Birinci ve ikinci düzey alt başlıklarda solda girinti vardır.
10. Yazılı metinlerden ya da karşılıklı görüşme kayıtları, demeç ve söylevlerden doğrudan doğruya yapılan alıntılarda:

10 punto, devrik harfler kullanılır. Alıntılar tırnak işareti için alınır.

Hizalama iki yana yaslı yapılır.

Sol taraf girintisi 0,63 cm'dir.

Satır aralığı "tektir". Satır öncesi boşluk 0 nk, satır sonrası boşluk 0 nk'dır.

11. Kısaltmalar, metin içindeki ilk kullanımlarında ifade ettikleri kavramın açık halinden sonra parantez içinde gösterilir. Daha sonra tek başlarına kullanılabilir.
12. Referanslar dipnot ya da son not olarak verilmez (Referans gösterim biçiminin açıklamaları için kılavuzun sonuna bakılmalıdır).
13. Denklemler 12 punto, devrik karakterler kullanılarak yazılır. Hizalama sütun ortası olmalıdır. Gerekli görüldüğü takdirde bir denklem editörü kullanılmalıdır.
14. Resim, çizelge, grafik ve şemalar metin içinde verilebileceği gibi, referanslar bölümünden sonra da verilebilir. Bu tip öğelerden önce ve sonra iki satır boşluk bırakılır. Altlarına tipleri ve metin içindeki sıralarını belirten numaraları yazılır ("Şekil 1:", "Tablo 1:." vb) ve kaynak belirtilir. Bu açıklamalar 10 punto, kalın harflerle yapılır. Hizalama, sola yaslıdır.
15. Kaynakça metinden hemen sonra başlamalıdır. Kaynakça metninin özellikleri gövde metni ile aynıdır. Satır başı girintisi yoktur. Kaynaklar alfabetik olarak düzenlenir.
16. Yazarın özgeçmişi önce İngilizce, sonra Türkçe olarak kaynakçadan sonra verilecektir. Özgeçmişler 100 kelimeyi aşmamalı, yazarın güncel akademik konumunu ve çalışma alanlarını belirtmelidir. Metin 12 punto, devrik harflerle yazılacak, hizalama iki yana yaslı yapılacaktır.

KAYNAKÇA KURALLARI

1. Metin içinde yapılacak yollamalar ayraç içinde (Yazar, kaynağın yayımlandığı yıl: sayfa numarası sırasıyla) gösterilecektir. Makalede kullanılan bütün kaynaklar, makalenin sonunda "Kaynakça" bölümünde, yazarın soyadına göre alfabetik biçimde bibliyografya kurallarına uygun olarak verilir.

Aşağıda farklı nitelikteki kaynakların metin içindeki yollamalarda ve kaynakçadaki yazılış biçimleri örneklerle gösterilmiştir:

a. Tek yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: ... (Mucuk, 2007: 75)

Kaynakçada: Mucuk, İ. (2007), *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul

b. Tek yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Romer, 1998: 75)

Kaynakçada: Romer, Peter M. (1998), "Endogenous Technological Change," *Journal of Political Economy*, 98(1): 71-102.

c. İki yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: (Ergun ve Polatoğlu, 1992: 175)

Kaynakça Kitap: Ergun, Turgay ve Polatoğlu, Aykut (1992), *Kamu Yönetimine Giriş*, TODAİE, 4. Yayım, Ankara.

d. İki yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Turkoz ve Akyol, 2008: 150)

Kaynakçada Makale: Turkoz, I. ve Akyol, A. "Internal Marketing and Hotel Performance", *Anatoli: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1): 149-154.

e. İkiyden çok yazarlı kitaplar

Metin içindeki yollamada: ... (König vd. , 1981: 199)

Kaynakçada Kitap: König, Klaus/von; Oertzen, Hans Joachim; and Wagener, Frido (1981), *Öffentliche Verwaltung in der Bundesrepublik Deutschland*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden.

f. İkiyden çok yazarlı makaleler

Metin içindeki yollamada: ... (Erdogan vd., 2007: 130)

Kaynakçada Makale: Erdogan, N. Akyol, A., Ataman B. M., and Dokmeci, V., ‘‘Comparison of Urban Housing Satisfaction in Modern and Historical Neighborhoods in Edirne, Turkey’’, *Social Indicators Research (SIR)*, 81(1): 127-148.

g . Derleme yayınlar

Metin içinde yollamada: (Kavanagh ve Seldon, 1994)

Kaynakçada: Kavanagh, Dennis and Seldon, Anthony (ed.) (1994), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London

h . Derleme yayınlar içinde yer alan makaleler

Metin içinde yollamada: ... (Riddell vd., 1994: 53)

Kaynakçada: Riddell, Peter (1994), ‘‘Major and Parliament,’’ Kavanagh, Dennis and Seldon, Anthony (eds.), *The Major Effect*, Macmillan Publishing, London, 46-63

ı. Yazarsız yayınlar ya da diğer kaynaklar

Metin içindeki yollamada: ... (DPT, 1989: 145)

Kaynakçada: DPT (1989), *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*, Ankara

i . Konferans ve diğer toplantı bildirimleri (basılmış)

Metin içindeki yollamada: (Asimov, 1989: 14)

Kaynakçada: ASIMOV, Isaac (1989), "Science-Fiction as a Social Stimulus", *Proceedings of XI. International Science-Fiction Conference*, Boston (1987), ASFWA, New York, 12-22.

j . Gazete, Dergi vb. bilimsel olmayan süreli yayınlarda yazarı belirtilmiş haber ve yazılar

Metin içindeki yollamada: (Altaylı, 21 Ağustos 2000)

Kaynakçada: ALTAYLI, Fatih, "Deprem ve Toplum", *Hürriyet*, 21 Ağustos 2000, 19.

k) Gazete, Dergi vb. bilimsel olmayan süreli yayınlarda yazarı belirtilmemiş haber ve yazılar

Metin içindeki yollamada: (Sabah, 2001)

Kaynakçada: "Afet Kanunu Değiştirilecek", *Sabah*, 21 Eylül 2001, 6.

l. İnternet kaynakları

Metin içindeki yollamada: (www.hotel-online.com)

Kaynakçada: <http://www.hotel-online.com/Neo/News/PressReleases1999-3rd/July99-PATATSA.html>, Erişim Tarihi: 09.05.2000.